

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Osvojování vyjmenovaných slov prostřednictvím textu

Diplomová práce

Studijní program: M7503 – Učitelství pro základní školy
Studijní obor: 7503T047 – Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Autor práce: **Bc. Valerie Fojtová**
Vedoucí práce: PhDr. Věra Vykoukalová, Ph.D.

Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Valerie Fojtová**
Osobní číslo: **P14000798**
Studijní program: **M7503 Učitelství pro základní školy**
Studijní obor: **Učitelství pro 1. stupeň základní školy**
Název tématu: **Osvojování vyjmenovaných slov prostřednictvím textu**
Zadávací katedra: **Katedra primárního vzdělávání**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce: Vytvoření metodiky výuky a procvičování vyjmenovaných slov pro 3. ročník ZŠ prostřednictvím textu.

Postup:

- Nastudování odborné literatury k tématu
- Příprava metodiky a pracovních materiálů pro výuku vyjmenovaných slov prostřednictvím textu v rámci projektu
- Realizace vytvořeného materiálu v praxi
- Evaluace, autoevaluace, vyhodnocení, stanovení závěrů a doporučení pro praxi

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

COUFALOVÁ, J., 2006. Projektové vyučování pro první stupeň základní školy. 1. vyd. Praha: Fortuna. ISBN 80-7168-958-0.

ČECHOVÁ, M., STYBLÍK V., 1998. Čeština a její vyučování: didaktika českého jazyka pro učitele základních a středních škol a studenty učitelství. 2. upr. vyd. Praha: SPN. ISBN 80-85937-47-6.

KOTRBA, T., LACINA L., 2015. Aktivizační metody ve výuce: příručka moderního pedagoga. 3. vyd. Brno: Barrister & Principal. ISBN 978-80-7485-043-1.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT. Dostupný z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani>

ZORMANOVÁ, L., 2012. Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4100-0.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Věra Vykoukalová, Ph.D.

Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání diplomové práce:

30. listopadu 2017

Termín odevzdání diplomové práce:

1. května 2019

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

PhDr. Jana Johnová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 15. prosince 2017

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že texty tištěné verze práce a elektronické verze práce vložené do IS STAG se shodují.

20. 3. 2019

Bc. Valerie Fojtová

Poděkování

Nejdříve bych chtěla poděkovat vedoucí své diplomové práce, PhDr. Věře Vykoukalové, Ph.D., za velmi příjemnou spolupráci, za podnětné připomínky, cenné rady a čas, který mi věnovala při tvorbě mé diplomové práce.

Dále bych chtěla poděkovat ZŠ U Soudu, Liberec za spolupráci při realizaci praktické části diplomové práce v praxi. Zvláštní poděkování patří paní učitelce Mgr. Lence Šepsové.

V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině a partnerovi za trpělivost, velkou podporu a motivaci po celou dobu mého studia.

Anotace

Diplomová práce se zabývá osvojováním vyjmenovaných slov prostřednictvím textu na prvním stupni základní školy. Hlavním cílem diplomové práce je představit metodiku výuky pro 3. ročník ZŠ vhodnou k procvičování vyjmenovaných slov prostřednictvím textu.

Práce je standardně rozdělena na dvě hlavní části, a to část teoretickou a část praktickou. Teoretická část se skládá z několika kapitol, které se vztahují k problematice vyjmenovaných slov.

Praktická část představuje vytvořený didaktický materiál k výuce vyjmenovaných slov, zejména popis projektu a jednotlivé metodické listy s podrobným metodologickým postupem ve vyučovací hodině.

Součástí diplomové práce je přílohový materiál, který lze využít ve výuce vyjmenovaných slov dalšími učiteli v praxi.

Klíčová slova: vyjmenovaná slova, projekt, aktivizační metody, kritické myšlení, pravopis, český jazyk

Annotation

The diploma thesis deals with the acquire keywords through the text at primary school. The main aim of the thesis is to create a methodology for teaching and practicing the keywords for the 3rd class of primary school through text.

The thesis is divided into two main parts, the theoretical part and the practical part. The theoretical part consists of several chapters related to the keywords.

The practical part introduces the didactic material for teaching the keywords, especially the project description and individual methodological sheets with a detailed methodological procedure in the lesson.

Part of the thesis is an attachment material that can be used in teaching the keywords by other teachers in practice.

Keywords: keywords, project, activation methods, critical thinking, orthography, Czech language

Obsah

Úvod.....	14
-----------	----

TEORETICKÁ ČÁST

1 Cíl a struktura diplomové práce.....	15
1.1 Cíl, dílčí cíle, výzkumné otázky.....	15
1.2 Struktura práce.....	16
2 Pojetí vyučování českého jazyka na 1. stupni ZŠ.....	17
2.1 Historie pojetí výuky gramatiky na 1. stupni ZŠ.....	17
2.2 Historie zařazení učiva vyjmenovaných slov.....	20
2.3 Současné pojetí vyučování českého jazyka na 1. stupni ZŠ.....	22
2.4 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.....	22
2.5 Český jazyk a literatura v kurikulárních dokumentech.....	24
2.6 Učivo jazykové výchovy.....	26
3 Vyjmenovaná slova jako učivo.....	28
3.1 Pravopis a jeho typy.....	28
3.2 Zařazení učiva vyjmenovaných slov do výuky na 1. stupni ZŠ.....	33
3.3 Řady vyjmenovaných slov.....	34
3.4 Slova příbuzná k vyjmenovaným slovům.....	37
3.5 Homofona ve vyjmenovaných slovech.....	37
3.6 Zásady výuky vyjmenovaných slov.....	39
4 Aktivizační metody ve výuce českého jazyka.....	40
4.1 Didaktické hry.....	41
4.2 Metody kritického myšlení.....	42
4.2.1 Brainstroming.....	43
4.2.2 Myšlenková mapa.....	44
4.2.3 Metoda I.N.S.E.R.T.....	44
4.2.4 Pětílístek.....	45
4.2.5 Čtení s předvídáním.....	45
4.2.6 Předvídání z obrazu.....	46

4.2.7	Klíčová slova.....	46
4.2.8	Zpřeházené věty.....	46
4.2.9	Volné psaní	46
4.2.10	Skládkové učení.....	46
5	Výuka prostřednictvím projektu	47
5.1	Typy projektů.....	47
5.2	Pozitivní a negativní vlivy projektů	48
PRAKTICKÁ ČÁST		
6	Metodologie práce	50
6.1	Cíl a struktura praktické části	50
6.2	Použité metody.....	50
6.2.1	Rozhovor.....	51
6.2.2	Anketa	51
6.3	Charakteristika respondentů.....	51
6.4	Tvorba projektu a příprava materiálu.....	52
6.4.1	Hlavní myšlenka a popis projektu	53
7	Realizace projektu	56
7.1	Metodický list č. 1 – vyjmenovaná slova po B.....	58
7.1.1	Základní údaje k metodickému listu č. 1	58
7.1.2	Konkretizace metodického postupu ve vyučovací hodině	59
7.1.3	Reflexe a dílčí diskuze.....	61
7.2	Metodický list č. 2 – vyjmenovaná slova po L	62
7.2.1	Základní údaje k metodickému listu č. 2	62
7.2.2	Konkretizace Metodického postupu ve vyučovací hodině	62
7.2.3	Reflexe a dílčí diskuze.....	63
7.3	Metodický list č. 3 – vyjmenovaná slova po M.....	65
7.3.1	Základní údaje k metodickému listu č. 3	65
7.3.2	Konkretizace metodického postupu ve vyučovací hodině	65
7.3.3	Reflexe a dílčí diskuze.....	67

7.4	Metodický list č. 4 – vyjmenovaná slova po P	69
7.4.1	Základní údaje k metodickému listu č. 4	69
7.4.2	Konkretizace metodického postupu ve vyučovací hodině	69
7.4.3	Reflexe a dílčí diskuze.....	71
7.5	Metodický list č. 5 – vyjmenovaná slova po S	73
7.5.1	Základní údaje k metodickému listu č. 5	73
7.5.2	Konkretizace metodického postupu ve vyučovací hodině	73
7.5.3	Reflexe a dílčí diskuze.....	74
7.6	Metodický list č. 6 – vyjmenovaná slova po V	76
7.6.1	Základní údaje k metodickému listu č. 6	76
7.6.2	Konkretizace metodického postupu ve vyučovací hodině	76
7.6.3	Reflexe a dílčí diskuze.....	78
7.7	Metodický list č. 7 – vyjmenovaná slova po Z	80
7.7.1	Základní údaje k metodickému listu č. 7	80
7.7.2	Konkretizace metodického postupu ve vyučovací hodině	80
7.7.3	Reflexe a dílčí diskuze.....	82
7.8	Metodický list č. 8 – opakování vyjmenovaných slov	85
7.8.1	Základní údaje k metodickému listu č. 8	85
7.8.2	Konkretizace metodického postupu ve vyučovací hodině	85
7.8.3	Reflexe a dílčí diskuze.....	86
8	Vyhodnocení cílů a výzkumných otázek.....	88
8.1	Závěrečná reflexe a souhrnná diskuze.....	89
	Závěr	92
	Seznam použitých zdrojů.....	94
	Seznam příloh.....	96

Seznam obrázků

Obrázek 1 – Systém kurikulárních dokumentů (MŠMT, 2018)	22
Obrázek 2 – Předpony vy-/vý-	36
Obrázek 3 – Organizér – město Vyjmenovákov	53
Obrázek 4 - Kartičky s vyjmenovanými slovy po B	59
Obrázek 5 – Řešení křížovky	60
Obrázek 6 – Bubliny s textem písně Py	70
Obrázek 7 – Pomocná tabulka k šifře	77
Obrázek 8 – Šifra	77
Obrázek 9 – Bludiště	81
Obrázek 10 – Řešení křížovky	82

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Přehled vyjmenovaných slov z roku 1902	21
Tabulka 2 – Přehled vyjmenovaných slov z roku 1913	21
Tabulka 3 – Očekávané výstupy – 1. období	26
Tabulka 4 – Očekávané výstupy – 2. období	27
Tabulka 5 – Přehled prvků lexikálního pravopisu	31
Tabulka 6 – Řady vyjmenovaných slov s poznámkou a odkazem na odbornou literaturu	35
Tabulka 7 – Homofonní dvojice vyjmenovaných slov	38
Tabulka 8 – Porovnání klasické výuky s aktivizační výukou	41
Tabulka 9 – Tabulka předpovědi	45

Tabulka 10 – Typy projektů dle Coufalové (2006)	47
Tabulka 11 – Přehled plnění klíčových kompetencí v jednotlivých metodických listech	56
Tabulka 12 – Základní údaje metodického listu č. 1	58
Tabulka 13 – Harmonogram výuky	58
Tabulka 14 – Vzkaz	59
Tabulka 15 – Základní údaje metodického listu č. 2	62
Tabulka 16 – Harmonogram výuky	62
Tabulka 17 – Základní údaje metodického listu č. 3	65
Tabulka 18 – Harmonogram výuky	65
Tabulka 19 – Základní údaje metodického listu č. 4	69
Tabulka 20 – Harmonogram výuky	69
Tabulka 21 – Vzkaz pro děti	70
Tabulka 22 – Text písně Py	71
Tabulka 23 – Základní údaje metodického listu č. 5	73
Tabulka 24 – Harmonogram výuky	73
Tabulka 25 – Vzkaz s chybami pro žáky	74
Tabulka 26 – Základní údaje metodického listu č. 6	76
Tabulka 27 – Harmonogram výuky	76
Tabulka 28 – Základní údaje metodického listu č. 7	80
Tabulka 29 – Harmonogram výuky	80
Tabulka 30 – Základní údaje metodického listu č. 8	85
Tabulka 31 – Harmonogram výuky	85
Tabulka 32 – Vyhodnocení ankety	91

Seznam použitých zkratk

RVP ZV   Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

ŠVP   Školní vzdělávací program

ZŠ   Základní škola

Úvod

Tématem diplomové práce je osvojování vyjmenovaných slov prostřednictvím textu. K volbě tématu mě přivedly zkušenosti z pedagogických praxí, které jsem absolvovala během studia na vysoké škole. Při pedagogických praxích jsem měla možnost sledovat vyučovací hodiny, které nebyly pro žáky vždy zábavné, a to zejména v hodinách českého jazyka.

Jedna z vyučovacích hodin českého jazyka se právě týkala učiva vyjmenovaných slov. V ní žáci celou vyučovací hodinu seděli v lavicích a pracovali s učebnicí. To byl moment, kdy jsem si řekla, že takto já učit nikdy nechci.

Vždy jsem se snažila vymýšlet originální, nápadité vyučovací hodiny, při kterých se žáci zároveň naučí danému učivu.

Když jsem si měla zvolit téma diplomové práce, vzpomněla jsem si na všechny absolvované pedagogické praxe a na to, co žáky vždy nejméně bavilo. A byla to právě vyjmenovaná slova. Dala jsem si svůj osobní cíl, že učivo vyjmenovaných slov dokážu žáky naučit zábavnou formou, a žáci se tedy budou na hodiny českého jazyka těšit.

Pokud chceme žáky v současné době něčím zaujmout, musíme přijít s něčím netradičním, originálním. Děti mají rády, pokud se mohou přemístit na vymyšlené místo a zažívat na daném místě dobrodružství. Proto mě napadlo vytvořit projekt Vyjmenováků a postavy, které žáky provázejí celým projektem.

Následně mě napadlo zasadit vyjmenovaná slova do textu, protože pokud žáci vnímají vyjmenovaná slova vizuálně a zároveň se dozvídají význam vyjmenovaných slov, dochází k fixaci vyjmenovaných slov již v tento moment. Tento přístup zároveň koresponduje se současným trendem výuky gramatiky prostřednictvím komunikace. Také jsem se snažila propojit text s vyjmenovanými slovy s pohybem, písni, kresbou. Myslím si totiž, že všechny tyto metody podporují pochopení významu vyjmenovaných slov, a tím zároveň jejich zapamatování, a to vše hravou formou.

Domnívám se, že pokud žáci budou dobře motivováni pro učení vyjmenovaných slov, jejich výuka bude mnohem efektivnější.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Cíl a struktura diplomové práce

1.1 Cíl, dílčí cíle, výzkumné otázky

Cílem této diplomové práce je vytvoření metodiky výuky k procvičování vyjmenovaných slov pro 3. ročník ZŠ prostřednictvím textu. Prostřednictvím této metodiky si žáci budou osvojovat a procvičovat vyjmenovaná slova přitažlivou a hravou formou.

V průběhu tvorby metodiky byly na základě hlavního cíle stanoveny dílčí cíle, jejichž splnění zohledňuje metodika. Na základě dílčích cílů byly stanoveny výzkumné otázky, které jsou zodpovězeny v kapitolách diplomové práce.

Dílčí cíle byly stanoveny takto:

Dílčí cíl č. 1: Vytvoření či výběr textu vhodného k procvičení vyjmenovaných slov.

Dílčí cíl č. 2: Výběr vhodné metody pro výuku, která splní požadavky atraktivity a hravé formy.

Dílčí cíl č. 3: Vytvoření atraktivních didaktických pomůcek.

Výzkumné otázky byly stanoveny následovně:

Výzkumná otázka č. 1: Jaké musí být parametry textu vhodného pro plnění dílčího cíle č. 1?

Výzkumná otázka č. 2: Které metody jsou vhodné pro výuku vyjmenovaných slov?

Výzkumná otázka č. 3: Které didaktické pomůcky mohou podpořit výuku vyjmenovaných slov?

Hlavní cíl a stanovené dílčí cíle diplomové práce byly naplňovány prostřednictvím:

1. rešerší témat vztahujících se k problematice;
2. přípravou a realizací vytvořeného materiálu pro výuku vyjmenovaných slov prostřednictvím textu v rámci projektu v praxi;
3. evaluací, autoevaluací, vyhodnocením, stanovením závěrů a doporučením pro praxi.

1.2 Struktura práce

Diplomová práce je standardně rozdělena na dvě hlavní části, a to část teoretickou a část praktickou. Teoretická část představuje cíl diplomové práce a její strukturu. Dále se věnuje zejména vyučovacím předmětu český jazyk, a to jeho vyučování v minulosti (viz kap. 2.1) i v současnosti (viz kap. 2.3). Teoretická část se také zabývá aktivizačními metodami, které lze využít v hodinách českého jazyka (viz kap. 4). Protože hlavní cíl diplomové práce je realizován prostřednictvím projektu, byla do teoretické části zařazena kapitola zabývající se projektovou výukou (viz kap. 5). V neposlední řadě se v teoretické části zabývám historií vyjmenovaných slov (viz kap. 2.2) a jejich celkovou problematikou (viz kap. 3).

V praktické části je nejdříve představena metodologie práce (viz kap. 6), kde je popsána tvorba projektu a příprava materiálu (viz kap. 6.4). Dále jsou zařazeny metodické listy na každou vyjmenovanou řadu. Metodický list obsahuje základní údaje a metodologický postup ve vyučovací hodině. Protože každý metodický list byl realizován v praxi, je součástí jednotlivých kapitol reflexe a dílčí diskuze. Závěrem jsou stanovena doporučení pro praxi, týkající se využití metodických listů dalšími učiteli.

2 Pojetí vyučování českého jazyka na 1. stupni ZŠ

Koncepce neboli pojetí jazykového vyučování je soubor principů, na jejichž základě se vymezují cíle, úkoly, obsahy, metody vyučování českého jazyka a vypracovávají se učební osnovy předmětu. Každá vzniklá koncepce je podmíněna historickými a společenskými změnami, které se odrážejí ve změnách principů vyučování českého jazyka (Čechová, Styblík, 1998).

2.1 Historie pojetí výuky gramatiky na 1. stupni ZŠ

Již ve středověku můžeme zaznamenat počátky vyučování českému jazyku. Ve 13. století kromě škol při farách, chrámech, klášterech, byly zřizovány školy městské, které měly dva stupně. Stupeň elementární, kde se vyučovalo čtení a psaní a stupeň vyšší, latinský (Hauser, aj. 1991).

V období reformace začíná mateřský jazyk pronikat do škol. Latina neboli jazyk církve a vědy, v reformaci ustupuje. Naučná literatura začíná využívat taktéž jazyka národního, tím se objevuje potřeba vzdělávání v mateřském jazyce. Hlavním cílem v tomto období je naučit žáky gramotnosti. Do obsahu vyučování pronikají základy gramatiky (Hauser, aj. 1991).

Jan Amos Komenský vyjadřoval nezbytnost vzdělávat se v jazyce mateřském. Tvrdil, že žák se má nejdříve naučit hbitě číst a psát, a to správně podle mluvnických pravidel mateřského jazyka. Komenský dal vyučování českému jazyku obsah, cíl a metodu (Hauser, aj. 1991).

Vyučování mateřskému jazyku, v českých zemích, bylo negativně poznamenáno tereziánskou školskou reformou, která probíhala od roku 1775. Toto období nebylo pro český jazyk zcela příznivé. Čeština byla na prvním stupni soudobé školské soustavy jazykem trpěným a škola jako celek se měla stát nástrojem germanizace (Brabcová, 1990).

Přelom 18. a 19. století se označuje jako období dobropisemnosti, neboť cílem bylo naučit všechny české děti psát a číst česky a tím odmítnout poněmčování, které bylo cílem soudobé školské reformy. Ze začátku tohoto období nedocházelo k výuce mluvnice a šlo především o zvládnutí psaní (Čechová, Styblík, 1998). Učitelé měli nízkou úroveň mluvnických znalostí, a proto se pro jejich potřebu začaly vydávat mluvnické příručky a učitelé si začali doplňovat své mluvnické vědomosti, díky tomu mluvnice začala pronikat více do škol.

Roku 1842 byla vydána první školní učebnice češtiny Mluvnice česká. Jejím autorem byl Josef Liboslav Ziegler. Ukázalo se, že pravopis bez základní mluvnice nelze učit a došlo k propojení vyučování mluvnice a pravopisu.

V 19. století se mateřský jazyk stal nejdůležitějším předmětem v učebním plánu národní školy a v učitelských ústavech, avšak mluvnické učivo bylo zvládáno především pamětně a celá výuka byla založená na memorování pravidel a pouček. Mluvnické učivo bylo velmi rozsáhlé a začalo docházet k jeho redukci, učiteli na základních školách. Proto s rozvojem české vědy G. A. Lindner rozdělil jazykové vyučování na tři složky: formální, praktickou a materiální (Brabcová, 1990).

Dle Brabcové (1990) bylo praktickým cílem stanoveny osvojení komunikačních dovedností a porozumění mluvenému a písemnému vyjádření řeči. Formální cíl byl směřován spíše k rozumové výchově, a to prostřednictvím jazykového vyučování. Cílem materiálním se mělo dosáhnout u žáků srozumitelného vyjadřování. Ve formulování G. A. Lindnerových cílů pokračoval Jan Mrazík, avšak Jan Mrazík z trojice dílčích cílů potlačil cíl formální. Ačkoliv publikace Jana Mrazíka obsahovaly progresivní didaktické myšlenky, byla vyzvednuta právě jen ta o potlačení formálního cíle jazykového vyučování a mohli bychom říci, že neprávem z Jana Mrazíka učinila představitele agramatického vyučování, neboli vyučování bez mluvnice (Brabcová, 1990).

Podobně koncipovanou metodiku vytvořil Karel Vorovka. Metodika přinesla mnoho cenných metodických podnětů pro jazykové vyučování na prvním stupni obecné školy. Karel Vorovka rozvedl myšlenku, že *didaktická hodnota učení mluvnického je hlavně praktická* (in Brabcová 1990, s. 20). Tato myšlenka se přimlouvala za vyřazení soustavné mluvnice, a to v nižších ročnících obecné školy. Svou myšlenkou dal za pravdu stoupencům agramatického vyučování a vyhrotil dvě varianty. První variantou bylo koncipovat jazykové vyučování na základně mluvnické soustavy. Druhou variantou bylo, že bude koncipováno bez tohoto systému. V té době se praxe postavila za druhou zmíněnou variantu (Brabcová, 1990).

Karel Vorovka svým spisem a myšlenkami ovlivnil i konferenci českých učitelů, která rozhodla o odstranění mluvnických pouček v nižších ročnících obecné školy. Dále bylo rozhodnuto, že jazykové vyučování má probíhat nápodobou a probíraná cvičení byla chápána jako průprava

k mluvnickým pojmům. Návrhy konference velmi ovlivnily dobové příručky jazykového vyučování na obecné škole (Brabcová, 1990). Výrazným představitelem agramatického směru byl Antonín Janů, který vydal spis *Jazyk mateřský a škola obecná* (1897). Antonín Janů byl zastáncem, že způsob učitelovy mluvy působí na žáky. Odmítal mluvnickou teorii a místo ní doporučoval dávat žákům pravidla, která nebyla postihována systémově, nýbrž izolovaně. Jeho praktiky měly nahradit gramatickou teorii (*ti čápi letěli – ty vrány letěly*), učitel měl mluvními cviky dojít s žákem k tomu, že žák správnou vazbu sám vyvodí. Antonín Janů založil výuku na nápodobě a mechanickém nácviku, zcela opomenul rozvoj myšlení u žáka (Čechová, Styblík, 1998).

O A. Janovy názory se opíralo i mnoho dalších pokračovatelů a stoupenců. Myšlenky A. Janů prakticky realizoval Josef Müller. Josef Müller byl významný metodik a autor učebnic, které ovlivňovaly naši školu od roku 1904–1939. Josef Müller se opíral o názor A. Janů, ale také přihlížel k aktuálním, dobovým pedagogickým a psychologickým výzkumům. Jeho učebnice byly psány se znalostí praxe, kterou se snažil zbavit různých krajností (Brabcová 1990). Učebnice se snažily zaujmout žáky živými texty, bohatou frazeologií a byly založeny na imitativním osvojování spisovného jazyka praktickými mluvními a písemnými cviky (Čechová, Styblík, 1998).

Ve 20. letech 20. století začaly vznikat pochybnosti o jazykovém vyučování založeném na výuce bez mluvnice (agramatickém směru). Proti agramatismu se postavilo úsilí o návrat mluvnice do škol. V čele tohoto úsilí stáli pedagog Otokar Chlup a lingvista František Trávníček. Otokar Chlup a František Trávníček byli přesvědčeni, že v jazykovém vyučování nápodoba nestačí, že jsou potřeba jazykové znalosti (Čechová, Styblík, 1998). O. Chlup mimo jiné vytýkal agramatické koncepci mluvnického vyučování, že nepřispívá k rozumové výchově žáka (Brabcová, 1990).

Výsledkem kritiky a sporu, zda vyučování jazyka má být mluvnické, nebo bez mluvnice, skončilo ve prospěch mluvnického vyučování. V pozdějším období se vedly spíše spory o pojetí jazykového vyučování (Brabcová, 1990).

Roku 1948 byly sjednoceny cíle i obsah vyučování českého jazyka. V druhé polovině 50. let vznikalo mnoho učebnic českého jazyka pro žáky prvního stupně základní školy. V těchto letech

vznikaly i rozbory výsledků soudobého mluvnického vyučování. Výsledky ukázaly značnou izolovanost některých prvků jazykového učiva a nevhodné formy práce se žáky ve třídě (Brabcová, 1990).

Roku 1965 Zdeňka Plošková s dalšími autory vydává nově koncipovanou Metodiku vyučování českému jazyku pro 2.–5. ročník. Zdeňka Plošková zdůraznila cíl naučit žáky vyjadřovat se spisovným jazykem v ústní i písemné formě. Zdůraznila i to, aby v hodinách českého jazyka se kladl důraz na osvojení jazykových a pravopisných dovedností. A aby vzdělávací úkoly jazykového vyučování byly spjaty s úkoly výchovnými. Výsledkem mělo být vzdělávání v mateřském jazyce složkou, která přispěje k harmonickému rozvoji osobnosti dítěte (Brabcová, 1990).

Pokud bychom chtěli vývoj vyučování českého jazyka v minulosti shrnout, mohli bychom říci, že ve vývoji českého jazyka šlo především o dvě protichůdné tendence, a to tendence „agramatické“ a „gramatické“. S tím souviselo přesouvání teoretického vyučování do vyšších tříd, ale i naopak docházelo k zvyšování teoretického učiva v nejnižších třídách (Čechová, Styblík, 1998).

Konkrétní podoba koncepce, jak již zmiňuji na začátku této kapitoly, je ovlivněna nebo ovlivňována existujícími společenskými poměry, ale i současnými trendy ve vyučování českého jazyka.

2.2 Historie zařazení učiva vyjmenovaných slov

Vyjmenovaná slova jsou slova domácí nebo i mimořádně slova zdomácnělá, v jejichž kořenech a výjimečně i v příponě píšeme po obojetných souhláskách y/ý. Y/Ý píšeme též ve slovech odvozených (ÚJČ, 2018).

Zmíněná obojetnost souhlásek souvisí s historickým vývojem českého jazyka a jeho výslovností. V minulosti byly slyšitelné rozdíly ve výslovnosti samohlásky i a y, a proto nebyla potřeba vytvořit řady vyjmenovaných slov. Například u dvojice bítí (mlátit) a býti (být, existovat), byl rozdíl mezi oběma slovy patrný ihned po jejich vyslovení, nyní je rozdíl patrný pouze z písma. V současném českém jazyce zní dvojice slov stejně, ale píšeme ji však odlišně (homofonie – viz kap. 3.5). Podobně tomu je i u dalších dvojic, které lze nazvat jazykovými hříčkami –

mít x mýt, vít x výt, vír x výr, bidlo x bydlo, vískat x výskat, jedná se o dvě různá slova s odlišnými významy (ÚJČ, 2018).

Tedy rozdily se ve výslovnosti samohlásek y a i začaly postupně vytrácet, ale v písmu se i a y zachovalo do dnes.

Vyjmenovaná slova jsou součástí Pravidel českého pravopisu. V prvních Pravidlech, která vyšla 1902, se poprvé uvádí o vyjmenovaných slovech toto:

Tabulka 1 – Přehled vyjmenovaných slov z roku 1902

Slabiky vnitřní, které tu mají -y-, -ý-, uvádějí se v mluvnících a jsou dále uvedeny na svých místech zde v seznamu abecedním. Píšeme ý, kde se obecně vyslovuje místo něho ej; a píšeme y, kde tvar některý příbuzný má na témž místě v obecné výslovnosti ej. Tedy na př. býti, pýcha, mýliti, výška, sýpka, mlýn ... poněvadž se obecně říká bejt, pejcha, mejlit, vejška, sejpka, mlejn ... a dále byt, obydlí, pyšný, omyl, vysoký, sypati, mlynář atp., poněvadž ve slovích příbuzných býti, pýcha ... se vyslovuje obecně ej.

(ÚJČ, 2018)

Pravidla z roku 1913 již uvádí podrobnější výčet vyjmenovaných slov:

Tabulka 2 – Přehled vyjmenovaných slov z roku 1913

Píšeme ý, kde se obecně v Čechách vyslovuje místo něho ej; a píšeme y, kde některý tvar příbuzný má na témž místě ý (v obecné výslovnosti ej). Tedy na př.: býk, býlí, býti, bývati (obývati atp.), klopýtnout, netopýr, pýcha, pýchavka, pýř, pýřiti se, slepýš, hlemýžď, Kamýk, mýliti, mýti, mýdlo, mýto, mýtiti, výheň, výr, výskati, výška, výti, žvýkati, vý- (výmluva, výlet atp.), sýček, sýkora, sýpka, sýr, blýskati, lýko, lýtko, mlýn, plýtvati, slýchati ..., poněvadž se obecně říká bejk, bejlí, bejt, bejvat ... bych, aby, byt, bytost, bytný, obydlí, nábytek, příbytek, dobytek, obyvatel, Zbyslav, Přibyslav, pych, pyšný, smyčec, průsmyk, zamykati, omyl, mylný, pomyje, mydlář, vysoký, vymlouvati, vyletětí, sypati, sypký, syrovátka, syrový, slyšeti atp.; v slovích příbuzných býti, pýcha, smýkati, výška, sýpka, slýchati ... jest ý, které se v Čechách vyslovuje obecně ej... Kromě toho jest nutno některá slova, v nichž se píše y(ý), prostě si pamatovati. Jsou to tato: obyčej, babyka, Bydžov, bystrý (bystřina, Bystřice), kobyla; kopyto, pykati, pysk, zpytovati, pytel, třpytiti se; hmyz, mys, mysl (mysliti, myšlenka, myslivec, smysl, Nezamysl, Litomyšle), myš; vydra, povyk, zvyk (obvyklý), vyza, vyžle; usychati (vysychati atd.), syčeti (sykot), syn, syrob, sysel, sytý (sytiti); polykati, lysý (lysina, lyska), lyže, plyn (plynouti), slynouti, Volyň; jazyk (jazýček), brzy, nazývati

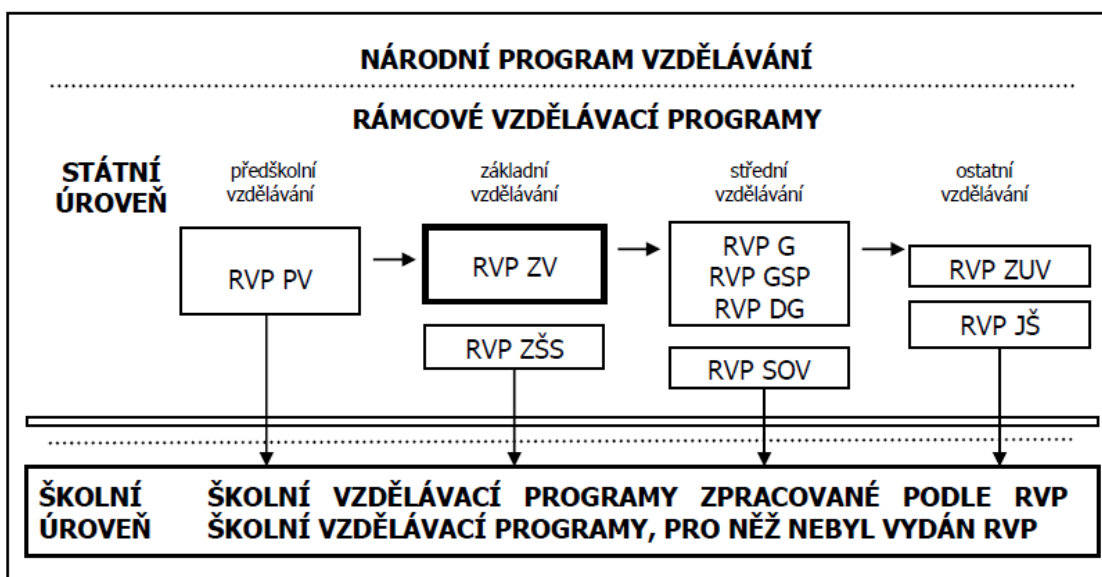
(ÚJČ, 2018)

2.3 Současné pojetí vyučování českého jazyka na 1. stupni ZŠ

V současné době se výuka českého jazyka odvíjí od potřeb člena dnešní společnosti, k jejichž naplnění může vzdělávání na prvním stupni základní školy položit základy.

České školství ve vzdělávání vychází ze systému kurikulárních dokumentů. Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních, a to státní a školní. Státní úroveň se skládá z Národního vzdělávacího programu (tzv. Bílé knihy) a rámcového vzdělávacího programu (dále RVP). RVP vymezuje závazné rámce vzdělávání pro jednotlivé etapy – předškolní, základní (RVP ZV), střední vzdělávání. Školní úroveň představuje školní vzdělávací programy (dále ŠVP), které si každá škola vytváří sama na základě doporučeného učiva v RVP, dle svého ŠVP uskutečňuje vzdělávání na škole. Tyto dokumenty jsou pro jednotlivé školy závaznými (MŠMT, 2018).

Obrázek 1 – Systém kurikulárních dokumentů (MŠMT, 2018)

2.4 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Cílem základního vzdělávání na prvním stupni je motivovat žáky k dalšímu vzdělávání, učení se. Cílem je podporovat žáky k učební aktivitě, k poznání, hledání, objevování, a také žáky naučit nalézat vhodnou cestu k řešení problémů. Hlavním záměrem vzdělávání je vybavit žáky souborem klíčových kompetencí na úrovni, která je pro žáka dosažitelná (MŠMT, 2018).

Klíčové kompetence chápeme, jako soubor vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot, které jsou důležité pro osobní rozvoj žáka a jeho uplatnění ve společnosti. Za klíčové kompetence považujeme kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské a pracovní (RVP ZV, 2017).

Klíčové kompetence se různými způsoby prolínají. K jejich utváření a rozvíjení musí směřovat celkový obsah vzdělávání, a to aktivitami a činnostmi, které na škole probíhají (RVP ZV, 2017).

Učivo v RVP ZV je chápáno jako prostředek k dosažení očekávaných výstupů, které právě vytvářejí předpoklad k využívání získaných schopností a dovedností na úrovni zmíněných klíčových kompetencí (RVP ZV, 2017).

RVP ZV (2017) je rozděleno do devíti vzdělávacích oblastí¹, vzhledem k tématu diplomové práce je pro nás stěžejní vzdělávací oblast **Jazyk a jazyková komunikace**².

Vzdělávací oblasti se skládají ze vzdělávacích oborů. Vzdělávací obsah vzdělávacích oborů je tvořen očekávanými výstupy. V rámci prvního stupně je vzdělávací obsah rozdělen na 1. období (1.–3. ročník) a na 2. období (4.–5. třída). RVP ZV stanovuje očekávané výstupy na konci 3. ročníku a na konci 5. ročníku (RVP ZV, 2017).

Protože diplomová práce se zabývá problematikou vyjmenovaných slov, v dalších kapitolách se podrobněji zaměřím na vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace a vzdělávací obor Český jazyk a literatura.

---

¹ Vzdělávací oblasti v RVP ZV (2017) jsou: *Jazyk a jazyková komunikace, Matematika a její aplikace, Informační a komunikační technologie, Člověk a jeho svět, Člověk a společnost, Člověk a příroda, Umění a kultura, Člověk a zdraví, Člověk a svět práce*

² Zvýrazněné části se vztahují k problematice diplomové práce

2.5 Český jazyk a literatura v kurikulárních dokumentech

Hlavní cíle výchovy a vzdělávání jsou v současné době řízeno Rámcovými vzdělávacími programy pro jednotlivé stupně vzdělávání. Výuka na základní škole vychází z RVP pro základní vzdělávání. Česká jazyk a literatura je vzdělávacím oborem oblasti Jazyk a jazyková komunikace.

Vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace zaujímá velmi důležité postavení ve výchovně vzdělávacím procesu. Dovednosti a schopnosti, které žák získává ve vzdělávacím oboru Český jazyk a literatura jsou potřebné nejen pro kvalitní jazykové vzdělání, ale také pro úspěšné osvojování poznatků v jiných vzdělávacích oblastech a oborech (RVP ZV, 2017).

Českému jazyku se učíme již od svého narození, a to od matky, ostatních osob, které o nás pečují, ale i od celé společnosti. Jinými slovy přejímáme vzory, se kterými se setkáváme. První institucionální vzdělávání v českém jazyce začíná v předškolním vzdělávání, které má děti naučit komunikovat bez základních dorozumívacích problémů. Na základní škole nastává komplexní institucionální péče o rozvoj mateřského jazyka, a to v podobě psané i mluvené (Čechová, Styblík, 1998).

Užívání českého jazyka v podobě psané nebo mluvené, umožňuje žákům poznat a chápat společensko-kulturní vývoj lidské společnosti. Ve vzdělávacím oboru Český jazyk a literatura se utvářejí předpoklady k efektivní mezilidské komunikace. Žáci se učí interpretovat své reakce a pocity způsobem, aby dokázali pochopit svou roli v různých komunikačních situacích a také, aby uměli vnímat okolní svět a sebe sama (RVP ZV, 2017).

Vzdělávací obor Český jazyk a literatura je chápán komplexně. Pro jeho přehlednost se rozděluje v RVP ZV do tří složek, vzájemně se prolínajících:

- 1) Komunikační a slohová výchova
- 2) Jazyková výchova
- 3) Literární výchova

V Komunikační a slohové výchově si žáci osvojují čtení textu s porozuměním, kultivovaný písemný projev, ale také dovednost analyzovat text a kriticky posoudit jeho obsah. Žáci se učí

chápat různá jazyková sdělení, mluvit a rozhodovat se na základě textu, který se vztahuje k nejrůznějším situacím (RVP ZV, 2017).

V Jazykové výchově si žáci nejen osvojují dovednosti a vědomosti spisovné podoby českého jazyka, ale také jsou vedeni k logickému myšlení, které je předpokladem srozumitelného vyjadřování. Prohlubují se jejich intelektové dovednosti, jako porovnávání různých jevů, třídění dle určitých hledisek, porovnávat shody a odlišnosti, a také se učí zobecnění (RVP ZV, 2017).

V Literární výchově se žáci setkávají se základními literárními druhy. Žáci se učí vnímat umělecké záměry autora a utvořit si svůj vlastní názor na přečtený text. Důležité je, aby se žáci naučili odlišovat, zda se jedná o literární fikci či skutečnost. Cílem Literární výchovy je, aby žáci dospěli k poznatkům a prožitkům, které pozitivně ovlivní jejich postoje, hodnoty i duchovní život (RVP ZV, 2017).

V RVP ZV je výslovně uvedena potřeba vzájemného prolínání těchto tří složek ve výuce.

Podstatné jsou především cíle, ke kterým bychom měli ve vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace směřovat. V RVP ZV (2017) jsou uvedeny tyto stanovené cíle, kterými máme směřovat k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že žáka vedeme k tomu, aby:

- pochopil jazyk jako nositele historického a kulturního vývoje národa a důležitého sjednocujícího činitele národního společenství
- pochopil jazyk jako důležitý nástroj k celoživotnímu vzdělávání
- rozvíjel svůj pozitivní vztah k mateřskému jazyku a chápal ho jako zdroj pro rozvoj osobního i kulturního bohatství
- rozvíjel svůj pozitivní vztah k mnohojazyčnosti a respektoval kulturní rozmanitost
- vnímal postupné osvojování jazyka jako prostředek k získávání a předávání informací, k vyjádření svých potřeb i prožitků a ke sdělování svých názorů
- zvládal pravidla mezilidské komunikace daného kulturního prostředí a rozvíjel svůj pozitivní vztah k jazyku v rámci mezikulturní komunikace
- dokázal samostatně získávat informace z různých zdrojů
- zvládl práci s jazykovými a literárními prameny i s texty různého zaměření
- získával sebedůvěru při vystupování na veřejnosti a ke kultivovanému projevu jako prostředku prosazení sebe sama

- individuálně prožíval slovesná umělecká díla
- sdílel čtenářské zážitky
- rozvíjel pozitivní vztahu k literatuře a k dalším druhům umění založených na uměleckém textu a tím si rozvíjel emocionální a estetické vnímání

2.6 Učivo jazykové výchovy

Předmětem diplomové práce jsou vyjmenovaná slova, která jsou důležitou součástí problematiky pravopisu českého jazyka, proto se v této kapitole více zaměřím na Jazykovou výchovu, do které je toto téma zařazováno.

V RVP ZV jsou uvedeny tyto očekávané výstupy Jazykové výchovy (viz tab. 3, 4), které by měl žák zvládnout v prvním a druhém období vzdělávání na 1. stupni základní školy.

Tabulka 3 – Očekávané výstupy – 1. období

<p>žák</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozlišuje zvukovou a grafickou podobu slova, čtení slova na hlásky, odlišuje dlouhé a krátké samohlásky • porovnává významy slov, zvláště slova opačného významu a slova významem souřadná, nadřazená a podřazená, vyhledává v textu slova příbuzná • porovnává a třídí slova podle zobecněného významu – děj, věc, okolnost, vlastnost • rozlišuje slovní druhy v základním tvaru • užívá v mluveném projevu správné gramatické tvary podstatných jmen, přídavných jmen a sloves • spojuje věty do jednodušších souvětí vhodnými spojkami a jinými spojovacími výrazy • rozlišuje v textu druhy vět podle postoje mluvčího a k jejich vytvoření volí vhodně jazykové i zvukové prostředky • odůvodňuje a píše správně: i/y po tvrdých a měkkých souhláskách i po obojetných souhláskách ve vyjmenovaných slovech: dě, tě, ně, ú/ů, pě, vě, mě – mimo morfologický šev: velká písmena na začátku věty a v typických případech vlastních jmen osob, zvířat a místních pojmenování³

(RVP ZV, s. 21, 2017)

³ Pro účely DP jsou tučně zvýrazněny části vztahující se k problematice

Tabulka 4 – Očekávané výstupy – 2. období

žák

- **porovnává význam slov, zvláště slova stejného nebo podobného významu a slova vícevýznamová⁴**
- rozlišuje ve slově kořen, část příponovou, předponovou a koncovku
- určuje slovní druhy plnovýznamových slov a využívá je v gramaticky správných tvarech ve svém mluveném projevu
- **rozlišuje slova spisovná a jejich nespisovný tvar**
- vyhledává základní skladební dvojici a v neúplné základní skladební dvojici označuje základ věty
- odlišuje větu jednoduchou a souvětí, vhodně změní větu jednoduchou v souvětí
- užívá vhodných spojovacích výrazů, podle potřeby projevu je obměňuje
- **píše správně i/y ve slovech po obojetných souhláskách**
- zvládá základní příklady syntaktického pravopisu

(RVP ZV, s. 21, 2017)

Stanovené učivo v RVP ZV v oblasti Jazyková výchova:

- *zvuková stránka jazyka – sluchové rozlišení hlásek, výslovnost samohlásek, souhlásek a souhláskových skupin, modulace souvislé řeči (tempo, intonace, přízvuk)*
- *slovní zásoba a tvoření vět – slova a pojmy, význam slov, slova jednoznačná a mnohoznačná, antonyma, synonyma, homonyma, stavba slova (kořen, část předponová a příponová, koncovka)*
- *tvarosloví – slovní druhy, tvary slov*
- *skladba – věta jednoduchá a souvětí, základní skladební dvojice*
- **pravopis – lexikální základy morfologického (koncovky podstatných jmen a přídavných jmen tvrdých a měkkých) a syntaktického (shoda přísudku s holým podmětem)**

(RVP ZV 2017, str. 21)

Z očekávaných výstupů stanovených v RVP ZV je zřejmé, že látka vyjmenovaných slov je na prvním stupni základní školy stěžejní. Prolíná se od 3. ročníku až do 5. třídy základní školy a celým naším životem.

⁴ Pro účely DP jsou tučně zvýrazněny části vztahující se k problematice

3 Vyjmenovaná slova jako učivo

3.1 Pravopis a jeho typy

Vyjmenovaná slova řadíme do učiva pravopisu. Proto je důležité se zamyslet, co si pod pojmem pravopis představujeme. Zřejmě každý z nás si představí soubory pravidel, pouček a algoritmů, kterými se řídíme v českém jazyce. Dle Čechové a Styblíka (1998) pravopis (ortografie) není součástí vnitřní stavby jazyka. Pravopis je do určité míry věcí dohody o způsobu psaní, ale jeho pravidla se mohou upravovat nebo dokonce může v nich dojít k zásadním změnám. Důležité je zmínit, že pravopis je podstatný pro jednotnost psaného jazyka. Podle Čechové a Styblíka (1998) v naší kultuře dokonce dochází k přeceňování pravopisu. Podle pravopisného projevu veřejnost hodnotí vzdělanost i inteligenci jedince.

Jak je z výše uvedeného patrné, pravopis je důležitý. Nicméně učitelé by ho neměli považovat za nejdůležitější. Na druhé straně nelze zase usuzovat, že na pravopisné stránce písemného projevu nezáleží. Čechová a Styblík (1998) zdůrazňují, že bychom v jazykovém vyučování měli zachovávat vhodnou míru v kladení důrazu na pravopis, tedy bychom neměli pravopis přeceňovat nebo naopak podceňovat. V tom nám v současné době může pomoci právě RVP ZV, o kterém se zmiňuji v předchozích kapitolách, a to tím, že vzdělávací oblast Jazyk a jazyková výchova je dělena na tři zmíněné složky - Jazykovou výchovu, Komunikační a slohovou výchovu a Literární výchovu, tedy kromě pravopisu dbá i na rozvoj komunikace a literárního cítění.

Pravopisné jevy se probírají v souvislosti s hláskoslovím a výslovností, tvaroslovím, tvořením slov, lexikologií a syntaxí. Spojení mluvnického učiva a pravopisného se ukázalo jako didakticky výhodné. Osvojení pravopisných pravidel je uvědomělejší a trvalejší (Hauser, aj. 1991).

Při nácviu pravopisných jevů se uplatňuje zraková, sluchová, řečová a motorická paměť. Zdůrazňuje se i rozumová úvaha. Žák pravopisný jev musí analyzovat, srovnat, zhodnotit a rozhodnout se pro nějaké řešení. Po celou dobu využívá svých znalostí a dovedností z mluvnice. Pokud vedeme správně žáka k osvojení učiva, přispíváme k jeho rozvoji myšlení, neboť se při osvojování uplatňují všechny základní logicko-myšlenkové operace (Brabcová, 1982).

Žák by měl dosáhnout jisté automatizace v učivu, ale na uvědoměném poznání podstaty pravopisného jevu, nikoliv na mechanickém drilu (Brabcová, 1982).

Dle Brabcové (1990, s. 94) *jednotlivé pravopisné jevy třídíme v didaktickém systému podle toho, je-li určitý způsob psaní založen na vlastnostech kmene, tvaru slova, nebo vyplývá-li z větného vztahu.*

Rozlišujeme pravopis:

- 1) Lexikální
- 2) Morfologický
- 3) Syntaktický

Pravopis morfologický

Pojem „morfologický“ nebo také „tvaroslovný“ se týká vývoje jazyka jeho změn v průběhu staletí až do současnosti. Morfologický pravopis nebo také tvaroslovný pravopis se zabývá psaní tvarů jmen a sloves, a to skloňováním a časováním ohebných slovních druhů.

Na prvním stupni základní školy se s tímto pravopisem teprve začíná. Většina jevů se probírá v 5. ročníku a dále na druhém stupni základní školy. Je důležité si uvědomit, že pro úspěch zvládnutí morfologického pravopisu a jeho jevů, je důležité osvojení mluvnického učiva. To znamená, že žák musí umět určování pádů a přiřazování jmen k příslušným vzorům. Morfologický pravopis je založen na analogii, proto je důležité stále zdůvodňovat každý jev (Brabcová, 1990).

Do morfologického pravopisu řadíme:

- **Psaní i-y v koncovech:**
  - podstatných jmen: např. *čápovi, Bratislavy, zdraví*
  - přídavných jmen: např. *veselý člověk, Smetanovy skladby*
  - slovesných tvarů v přítomném čase: např. *stojím, chválím, koupíme*
- **Psaní mě-mně ve tvarech zájmena já**

Pravopis syntaktický

Syntaktický pravopis nebo skladební pravopis se zabývá mluvnickou stavbou věty – shodou koncovek přičestí s podmětem, větnou interpunkcí. Zabývá se tedy jevy, které odrážejí větné

vztahy. Výuka syntaktického pravopisu je zastoupena na obou stupních základní školy, ale důraz na interpunkci je kladen až na druhém stupni základní školy, kde se i více proniká do stavby věty jednoduché i všech typů souvětí (Brabcová, 1990).

Řadíme sem tyto jazykové jevy:

- **Určování shody přísudku s podmětem** – vyhledat základní skladební dvojici
- **Věty podle postoje mluvčího**
  - oznamovací věta – např. *Tatínek opravil auto.*
  - tázací věta – např. *Jak se máš?*
  - rozkazovací věta – např. *Utíkej!*
- **Větná interpunkce**
  - Psaní čárky ve větě jednoduché – např. *Babička plete teplý svetr.*
  - Psaní čárky v souvětí – např. *Věděla jsem, že si určitě na mě vzpomeneš.*
- **Věty jednočlenné a dvojčlenné**
  - jednočlenná věta – např. *Pořád svítí sluníčko.*
  - dvojčlenná věta – např. *Psali to v novinách.*

Pravopis lexikální

Vzhledem k zaměření diplomové práce se zde budu podrobněji věnovat pravopisu lexikálnímu. Již slovo „lexikální“ nám napovídá, že se jedná o pravopis, který se zabývá slovem. Pojem „lexikální“ se týká slovní zásoby a umění jejího využití. Používání slovní zásoby v písemném i mluveném projevu.

Lexikální pravopis nebo také slovní pravopis se zabývá psaním jednotlivých slov. Prvky lexikálního pravopisu se zařazují do učiva na prvním stupni základní školy, jak je uvedeno v předchozí kapitole Učivo jazykové výchovy (viz kap 2.6). Nadále se prvky lexikálního pravopisu upevňují na druhém stupni základní školy.

Tabulka 5 – Přehled prvků lexikálního pravopisu

Pravopis lexikální (slovní)	
<ul style="list-style-type: none"> • Psaní i-y po souhláskách: <ul style="list-style-type: none"> - měkkých, po kterých píše pouze měkké i – <i>ži, ši, či, ři, ci, ji, di, ti, ni</i> - tvrdých, po kterých píšeme vždy tvrdé y – <i>hy, chy, ky, ry, dy, ty, ny</i> - obojetných, po kterých píšeme i nebo y – <i>b, f, l, m, p, s, v, z</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Pomnožná, hromadná, látková slova Podstatná jména pomnožná – označují množství i jednotlivinu: např. <ul style="list-style-type: none"> - <i>housle, játra</i> - Podstatná jména hromadná – pojmenovává souhrn (soubor) počítatelných jednotlivin stejného druhu: např. <i>listí, námořnictvo</i> - Podstatná jména látková – označují hmotu nebo látku: např. <i>mouka, maso, zelí</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Psaní písmene ě ve skupinách: <ul style="list-style-type: none"> - <i>dě-tě-ně</i> - <i>bě-pě-vě-mě</i> - <i>bje, vje, mně</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Psaní velkých písmen <ul style="list-style-type: none"> - Velká písmena – na začátku věty, vlastní jména jednoslovná nebo víceslovná (osobní nebo zeměpisná), v ustálených zkratkách, značkách, zkratkových slovech, výraz úcty
<ul style="list-style-type: none"> • Psaní písmen s diakritickými znaménky <ul style="list-style-type: none"> - krátké samohlásky - dlouhé samohlásky - měkké samohlásky 	<ul style="list-style-type: none"> • Psaní spřežek <ul style="list-style-type: none"> - Spojení předložek s podstatnými jmény: např. <i>dohromady, nahlas</i> - Spojení předložek s přídavnými jmény zpodstatněnými: např. <i>doširoka, nakřivo, načerno</i> - Spojení předložek se zájmeny: např. <i>proto, beztoho, potom</i> - Spojení předložek s číslovkami: např. <i>poprvé, podruhé</i> - Spojení předložek s příslovci: např. <i>napřed, najednou, navíc</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Psaní párových souhlásek – uprostřed nebo na konci slova <ul style="list-style-type: none"> - D-T - Ž-Š - Ď-Ť - H-CH - B-P - V-F - Z-S - G-K 	<ul style="list-style-type: none"> • Psaní slov přejatých <ul style="list-style-type: none"> - Jsou to slova, která zdánlivě porušují pravidla pro slova domácí (např. <i>kino</i>) děti s nimi seznamujeme příležitostně a vysvětluje se jen v souvislosti s konkrétním
<ul style="list-style-type: none"> • Pravidlo o spojovníku a dělení slov <ul style="list-style-type: none"> - Psaní spojovníku u podstatných jmen - Psaní spojovníku u složených přídavných jmen - Psaní spojky –li - Dělení víceslabičných slov, a to na hranici slabiky 	<ul style="list-style-type: none"> • Psaní zkratk a značek

<ul style="list-style-type: none"> • Psaní předpon s-, z-, vz- Slova s předponou s(e)- <ul style="list-style-type: none"> - směřování dohromady: např. <i>shromáždit se, sblížit se</i> - směřování shora dolů, z povrchu pryč: <i>smazat, smést, spadnout</i> - zmenšení objemu, zánik: např. <i>shořet, scvrknout se</i>   Slova s předponou z(e)- <ul style="list-style-type: none"> - změna stavu: např. <i>zčervenat, zmoknout</i> - ustálené případy: např. <i>zlomit tužku, zničené auto</i> - vytvoříme z nedokonavého slovesa sloveso prostě dokonavé: např. <i>ztrestat, zrušit</i>   Slova s předponou vz(e)- <ul style="list-style-type: none"> - směr vzhůru: např. <i>vzlétnout, vzrůst</i> - pohyb proti něčemu: např. <i>vzbouřit se, vzepřít se</i> - ustálené případy: např. <i>vzpomínat, vztek, vztah</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Souhláskové skupiny Skupiny beze změn <ul style="list-style-type: none"> - v kořenech slov: např. srdce, dcera, džbán, švestka - při ohýbání: např. krabičce, matce, kostce, zahrádce - při odvozování: a) předponami: např. podzemí, odsunout, oddech <li style="padding-left: 40px;">b) příponami: např. bohatství, dětství, hladce, matčin - při skládání: např. půlletní, leccos, čtyřruční, rovnoramenný, hrubozrný   Změny v souhláskových skupinách při odvozování příponami <ul style="list-style-type: none"> - před příponami –ka, -ky zůstává <i>d', t', ň</i> většinou beze změn: např. loďka, někdy se mění však v <i>d, t, n</i>: např. zítka – zeď - přípona –ský, -ství, -stvo někdy zůstávají, někdy se zjednodušují   Poslední souhláskou základového slova ž, š, č, z, nemění se: <ul style="list-style-type: none"> a) - ž + -ský: <i>mužský, pařížský</i> b) -š + -ský: <i>ašský, krkonošský</i> c) -č + -ský: <i>holičský, voličský</i> d) -z + -ský: <i>francouzský, slezský</i>   Poslední souhláskou základu se mění, ale počet souhlásek zůstává stejný <ul style="list-style-type: none"> a) -h + -ský: <i>pražský, volžský</i> b) -ch + -ský: <i>černošský, vlašský</i>   Ke zmenšení počtu souhlásek dochází v těchto případech: <ul style="list-style-type: none"> a) –s + -ský: <i>ruský, brandýský</i>

(Martincová, 1999)

Pokud si dobře prohlédneme pravopisné učivo v lexikálním pravopisu, je patrné, že žáci si toto učivo osvojují především pamětně. Proto se lexikální pravopis vyučuje především na prvním stupni základní školy a ve vyšších ročnících se učivo opakuje a prohlubuje. Důvody, proč dochází k výuce lexikálního pravopisu především na prvním stupni základní školy, jsou pedagogicko-psychologické. Jak je zmíněno, učivo si žáci osvojují z velké části pamětně a paměť, zejména mechanická, se v tomto věku výrazně rozvíjí. U žáků dochází dokonce k uspokojení, že tuto paměť mohou využít, ale stále je důležité se opírat i o osvojování látky, které je založené na logicko-myšlenkových operacích (Brabcová, 1990).

3.2 Zařazení učiva vyjmenovaných slov do výuky na 1. stupni ZŠ

Tématem mé diplomové práce je osvojování vyjmenovaných slov prostřednictvím textu, a proto se v této kapitole budu podrobně zabývat učivem vyjmenovaných slov, které zahrnujeme do lexikálního pravopisu, a tedy učiva prvního stupně základní školy od 3. ročníku do 5. ročníku. Vyjmenovaná slova jsou učivem, které pokračuje i na druhém stupni základní škol a v dalším vzdělávání.

Souhrnně lze říci, že vyjmenovaná slova jsou slova domácího původu, v jejichž kořenech se po obojetné souhlásce (*b, f, l, m, p, s, v, z*) píše *y/ý*. Ypsilon se píše v kořenech tvarů vyjmenovaných slov a ve slovech, která obsahují stejný kořen, tedy jsou od nich odvozená nebo s nimi příbuzná (viz kap. 3.4). Ve vyjmenovaných slovech jsou kromě kořenů obsaženy předpony *vy-, vý-* (ÚJČ, 2018).

Volby psaní *i/y* je vázána na předchozí hlásku (písmeno), po nichž se píše pouze tvrdé *y* – *hy, chy, ky, ry, dy, ty ny* nebo po nichž se píše pouze měkké *i* – *ži, ši, či ,ři , ci , ji, di, ti, ni*. Třetí skupinou jsou hlásky, po nichž se píše měkké *i* nebo tvrdé *y* – *b, f, l, m, p, s, v, z*. Hlásky jsou označovány jako tvrdé, měkké a obojetné (Hauser, aj. 1991).

Řady tvrdých, měkkých a obojetných souhlásek si žáci osvojují pamětně, ale měli by k nim dospívat na základě praktických zkušeností (Brabcová, 1990).

Učivo tvrdých a měkkých souhlásek si žáci osvojují během prvních dvou let základní školy, kdy učivo bývá zpravidla v 2. ročníku základní školy ukončeno, dále se jen už průběžně aktivizuje, opakuje.

Učivo obojetných souhlásek je dominantou 3. třídy základní školy, kdy by si měli žáci osvojit ucelené řady vyjmenovaných slov. Měli by získat dovednost správně psát *i/y* po obojetných souhláskách a měli by řešení umět zdůvodnit (Brabcová, 1990).

Mnoho autorů uvádí, že látka vyjmenovaných slov je pro žáky mladšího školního věku poměrně náročná, a proto je lepší pokud si ji osvojují pamětně, poukazují na to, že žákům prvního stupně pamětní osvojování nečiní větší problémy a zapamatování v tomto věku bývá trvalé (Jelínek in Brabcová, 1990). Důležité je se zamyslet, zda pamětní učení v tomto případě je dostačující, jestli není v současné době podpořit žáky nejen v memorování, ale také

v pochopení, chápání smyslu slov a hledání vazeb mezi slovy vyjmenovanými a slovy příbuznými.

3.3 Řady vyjmenovaných slov

Řady vyjmenovaných slov se často v učebnicích, příručkách liší. Jak bylo zmíněno v diplomové práci, řady vyjmenovaných slov se v minulosti měnily, proto je možné, že rodiče dětí, ale i učitelé mohou znát jinou řadu vyjmenovaných slov, než tu, kterou mají děti uvedenou v učebnici. V současné době se řady vyjmenovaných slov liší i v učebnicích, a to z důvodu, že výběr řady záleží na jednotlivém autorovi či nakladatelství. Proto musím zdůraznit, že je velmi důležité, aby každý učitel znal a učil řadu vyjmenovaných slov, jak je uvedená v učebnici. Učitel by měl upozornit i rodiče, že by neměli děti opravovat při učení řad vyjmenovaných slov (Hauser, aj. 1991).

Učebnice nezachycují zcela úplné znění řad vyjmenovaných slov. Kompletní řady vyjmenovaných slov nalezneme v Pravidlech českého pravopisu nebo na internetových stránkách Ústavu pro jazyk český.

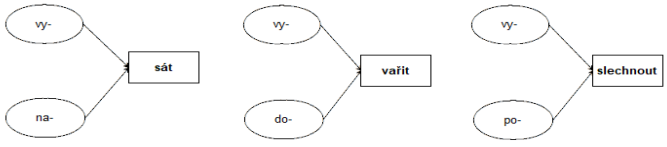
Učebnice od stejného nakladatelství by měli v učebnicích ponechávat zcela stejnou řadu vyjmenovaných slov, tedy by se nemělo stát, že ve třetí třídě se žáci dle učebnice naučí jednu řadu vyjmenovaných slov a ve čtvrté třídě budou mít uvedenou odlišnou řadu vyjmenovaných slov oproti předchozímu dílu učebnice.

Žáci se učí základním slovům v řadách vyjmenovaných slov. Některá slova jsou využívána velmi zřídka a jejich význam nebývá žákům zřejmý, učitel by měl význam těchto slov žákům vysvětlit.

Rozhodla jsem se uvést řady vyjmenovaných slov, které jsou uvedeny v učebnicích od nakladatelství Nová škola (2007). Rozhodla jsem se pro tento vývěr z důvodu, že s učebnicemi Nová škola pracuje většina škol a já jsem s nimi pracovala na svých pedagogických praxích.

Tabulka 6 – Řady vyjmenovaných slov s poznámkou a odkazem na odbornou literaturu

VYJMENOVANÁ SLOVA	POZNÁMKY S ODKAZEM NA ODBORNOU LITERATURU
<p>B: <i>být, bydlet, obyvatel, byt, příbytek, nábytek, dobytek, obyčej, bystrý, bylina, kobyla, býk, Přibyslav</i> Vlastní jména: <i>Zbyněk, Zbyšek, Bydžov</i></p>	<p>Sloveso být má rozsáhlou čeleď příbuzných slov, ale některá jsou významově vzdálená a děti je nedovedou dát se základním slovesem dohromady (Hauser, aj. 1991).</p> <p>Z řady vyjmenovaných slov po B byla vypuštěna slova <i>zbytek</i> a <i>babyka</i>. Hauser a Ondrášková (1991) poukazují, že vypuštění slova <i>babyka</i> a <i>zbytek</i> nebylo šťastným krokem. Žáci si například slovo <i>zbytek</i> neumí odůvodnit jako slovo příbuzné právě ke slovu <i>být</i>.</p> <p>Psaní různých příbuzných slov se uvádí postupně v dalších ročnících.</p> <p>Důležité je i připomenout předponové odvozeniny od slovesa <i>bývat</i>: <i>při-, na-do-, z-, od-, vy-, za-, se-</i> (Hauser, aj. 1991, s. 56). Žáky musíme upozornit i na homofona (viz kap. 3.5).</p>
<p>L: <i>slyšet, mlýn, blýskat se, polykat, plynout, plýtvat, vzlykat, lysý, lýtko, lýko, lyže, pelyněk, plyš</i></p>	<p>V této řadě vyjmenovaných slov je potřeba dětem vysvětlit význam slova <i>pelyněk</i>. Ve cvičeních se procvičuje, ale nejvíce slovo <i>mlýn</i> a jeho odvozeniny (<i>mlynář, mlýnek, ...</i>). Méně se pak přihlíží ke slově <i>blýskat se, lysý a plynout</i>. Přitom tyto slova dětem činí největší problémy. Z řady byla vypuštěna slova <i>vlys</i> a <i>plytký</i> (Hauser, aj. 1991).</p> <p>Žákům je nutné vysvětlit vztah slov <i>mlýn-mlít</i>. Slova jsou hláskově i významově podobná, přesto nejde o slova příbuzná, každé z nich má jiný původ. Slovo <i>mlýn</i> k nám přišlo ze staré němčiny, kdežto slovo <i>mlít</i> pochází z praslovanštiny. Slovo <i>mlýn</i> je tedy slovo vyjmenované a slovo <i>mlít</i> není vyjmenované ani příbuzné, a proto ho píšeme s měkkým i (ÚJČ, 2018).</p>
<p>M: <i>my, mýt, myslit, mýlit se, hmyz, myš, hlemýžď, mýtit, zamykat, smýkat, dmýchat, chmýří, nachomýtnout se, Litomyšl</i></p>	<p>Nejvíce početně příbuzná slova mají slova <i>mýt</i> a <i>myslit</i>. Pozornost se věnuje skupině slov odvozených od slova <i>mýdlo</i> (<i>mydlit, mydlář, ...</i>). Významové objasnění potřebují slova <i>mýtit</i> a <i>nachomýtnout se</i>. I v této řadě bylo vynecháno slovo, a to slovo <i>mys</i>. Hauser a Ondrášková (1991) opět tento zásah nepovažují za vhodný, protože děti se, se slovem <i>mys</i> setkávají poměrně často, a to v předmětu vlastivědy v 5. ročníku a dále v hodinách zeměpisu. Jako v předchozích řadách je důležité pochopit rozdíl homofonů (viz kap. 3.5).</p>
<p>P: <i>pýcha, pytel, pysk, netopýr, slepýš, pyl, kopyto, klopytat, třpytit se, zpytovat, pykat, pýr, pýřit se, čepýřit se</i></p>	<p>V řadě se objevuje slovo s příponou <i>-ýš</i> (<i>slepýš</i>). Odůvodňujeme to tím, že <i>-ýš</i> je přípona neproduktivní a řídká. Vysvětlit bychom měli slova <i>zpytovat, pykat, pýřit se, čepýřit se a pýr</i>.</p>
<p>S: <i>syn, sytý, sýr, syrový, sychravý, usychat, sýkora, sýček, sysel, syčet, sypat</i></p>	<p>Hauser a Ondrášková (1991) upozorňují na to, abychom se přesvědčili, zda děti vědí, co je <i>sysel, sýček, sýkora</i>. Podle mého názoru a zkušenosti, často děti neznají především slovo <i>sýček</i>, nevědí, že označuje zvíře a jak vypadá. Žáci mají problém i s jinými slovy, a to <i>syrový</i> a <i>sychravý</i>, často neznají význam těchto slov. Zde by měl učitel objasnit žákům význam slov.</p>

<p>V: <i>vy, vysoký, výt, výskat, zvykat, žvýkat, vydra, výr, vyžle, povyk, výheň, slova s předponou vy-/vý-</i></p>	<p>Z této řady vyjmenovaných slov je potřeba vysvětlit slova <i>vyžle, výt</i> a <i>výskat</i>. Důležité je se věnovat předponě <i>vy-/vý-</i>, protože správné psaní předpokládá žákovu znalost toho, kdy jde ve slově o předponu a kdy ne.</p> <p>Ve 3. třídě je toto pro žáky ještě náročné, proto se využívá možnost záměny předpony <i>vy-/vý-</i> za jinou:</p> <p>Hubáček navrhl v časopise <i>Komenský</i> (1997) dvě netradiční řešení, jak by si žáci mohli osvojit předponu <i>vy-/vý-</i>:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Učivo o pravopisu předpony <i>vy-/vý-</i> by mohlo být odděleno od učiva vyjmenovaných slov a mohlo by se připojit k učivu o předponách v následujících ročnících. To by znamenalo, že učivo vyjmenovaných slov by se týkalo jen nácvičku psaní <i>i/ý</i> uvnitř slov. 2) Učivo o pravopisu předpony <i>vy-/vý-</i> by bylo zcela vyčleněno jako samostatné učivo, které by předcházelo učivu o osvojování ostatních předpon (Hubáček, 1997) <p>Obrázek 2 – Předpony vy-/vý-</p> <p>The diagram consists of three separate pairs of words. Each pair is represented by two ovals on the left containing a prefix and a rectangular box on the right containing the word. Arrows point from each oval to the box. The first pair has 'vy-' and 'na-' in ovals and 'sát' in the box. The second pair has 'vy-' and 'do-' in ovals and 'vařit' in the box. The third pair has 'vy-' and 'po-' in ovals and 'slechnout' in the box.</p>
<p>Z: <i>brzy, jazyk, nazývat se, Ruzyně</i></p>	<p>Tato řada obsahuje nejméně slov. Zde bychom měli žáky upozornit, že slovo <i>nazývat</i>, může mít i jiné předpony (<i>o-, vz-, vy-</i>). Také bychom měli upozornit na příslovce <i>brzy</i> a jeho odvozeninu <i>brzičko</i> (Hauser, aj. 1991). Slovo <i>brzičko</i> obsahuje koncovku <i>-ičko</i>, která je vždy měkká (Martincová, 1999).</p>

3.4 Slova příbuzná k vyjmenovaným slovům

Pro žáky učivo vyjmenovaných slov naučením řad nekončí. Žáci musí látku procvičovat, a to v psané i mluvené formě v různých tvarech. Musí se naučit rozeznat slova, která jsou odvozená nebo s vyjmenovanými slovy příbuzná.

Jak je popsáno v kapitole Řady vyjmenovaných slov, v řadách jsou základní slova, od kterých některá příbuzná slova lehce odvodíme, ale i taková, od kterých se význam příbuzného slova vzdálil. Některé pojmy jsou pro děti zcela nové a je nutné jim jejich významy vysvětlit.

Josef Hubáček se nezabýval jen předpony vy-/vý-, ale zajímal se o celkovou problematiku vyjmenovaných slov a slov k nim příbuzných. V časopisu Komenský uvedl, že by žák měl být schopný rozeznat dva znaky příbuznosti. Prvním znakem je odvození od společného základu slov a druhý rysem by mělo být pochopení příbuznosti na základě významu slov (Hubáček, 1991).

Josef Hubáček (1991, s. 373–375) uvedl několik bodů, jak bychom měli postupovat při procvičování příbuzných slov ke slovům vyjmenovaným:

- 1) *Žáci by měli procvičovat především základ, nikoliv psaní i/y po obojetných souhláskách v koncovkách slov*
- 2) *Odlišovat prvotní osvojování od pozdějšího procvičování učiva*
- 3) *Pro pochopení významu slov zařazovat otázky a tím podpořit uvědomění si příbuznosti*
- 4) *Zařazení výběru vhodných synonym k vyjmenovaným slovům*
- 5) *Vyjadřování pojmů patřičným vyjmenovaným slovem*
- 6) *Užití slov ve větách*

Myslím, že třetí bod je velmi důležitý, protože většina dětí nezná význam slov a pak chybuje.

3.5 Homofona ve vyjmenovaných slovech

Homofonie, neboli homofon je slovo, jehož zvuková podoba je shodná, ale v písemné podobě a významem se tato slova liší. Je to typ nepravé homonymie / homonym.

Právě ve vyjmenovaných slovech existuje několik slov, která znějí jako vyjmenované slovo, ale píšeme v nich měkké i. Proto musíme žáky upozornit na tyto dvojice a především jim zdůraznit

odlišný význam těchto dvou slov. Právě při rozhodování psaní tvrdého y nebo měkkého i v takovém slově závisí na kontextu, v kterém je uveden.

Dále jsem uvedla homofonní dvojice pro jednotlivé obojetné souhlásky.

Tabulka 7 – Homofonní dvojice vyjmenovaných slov

B	
BÝT (existovat)	BÍT (někoho tlouci)
BÝLÍ (byliny, plevel)	BÍLÝ (bílá barva)
BYDLO (obydlí)	BIDLO (tyč)
DOBÝT (zmocnit se)	DOBÍT (baterii)
NABÝT (získat)	NABÍT (telefon)
ODBÝT (odmítla, udělat něco ledabyly)	ODBÍT (míč)
POBÝT (vyskytovat se)	POBÍT (pomlátit)
PŘIBÝT (někdo, něco přibude)	PŘIBÍT (přitlouct)
ZBÝT (zůstat)	ZBÍT (zmlátit)
BABYČKA (malá babyka)	BABIČKA (prarodič)
L	
LÝČENÝ (z lýka)	LÍČENÝ (předstíraný, strojený)
LYSKA (vodní pták)	LÍSKA (keř, deska vyrobená z latí nebo proutí)
LYŽE (sportovní nářadí)	LÍŽE (tvar slova lízat)
M	
MY (my všichni)	MI (zájmeno – já)
MÝT (čistit vodu)	MÍT (něco vlastnit)
P	
PYKAT (platit za chybu)	PIKAT (ve hře na schovávanou)
PYL (jemný žlutý prášek)	PIL (minulý čas slovesa pít)
OPYLOVAT (přenášení pylu)	OPILOVAT (něco obrousit)
SLEPÝŠ (plaz)	SLEPÍŠ (tvar slovesa slepit)
S	
SYRÝ (vlhká a sychravý)	SIRÝ (osiřelý)
SÝROVÝ (vyrobena ze sýra)	SÍROVÝ (vyrobena ze síry)
V	
VÝT (pronikavé, táhlé zvuky)	VÍT (plést)
VÝR (noční pták)	VÍR (krouživý pohyb)
VÝSKAT (jásat, radovat se)	VÍSKAT (probírat se ve vlasech)
VÝŠKA (vysoko)	VÍŽKA (malá věž)
VÝŠ (tvar od slova vysoký)	VÍŠ (tvar od slova vědět)
VYSEL (tvar od slova vysít, jedná se o předponu vy -)	VISEL (pověšené)
Z	
NAZÝVAT (pojmenovat)	NAZÍVAT (časté zívání)

(Moje čeština, 2018)

3.6 Zásady výuky vyjmenovaných slov

Vzhledem k cíli diplomové práce jsem se rozhodla uvést zásady, které bychom měli respektovat při výuce vyjmenovaných slov dle Jelínka in Brabcová (1990):

- 1) Od začátku výuky vycházíme z celých řad vyjmenovaných slov (při pamětním zvládnání i při opakování).
- 2) Pravopis vyjmenovaných a příbuzných slov cvičíme současně.
- 3) Současně cvičíme slova s y-ý a i-í, protože tím předkládáme před žáka problém (fixují si grafickou podobu slov).
- 4) Nepravá homonyma cvičíme nejdříve ve dvojicích, neboť vynikne významový rozdíl slov.
- 5) Ve 3. ročníku osvojujeme především algoritmus a ve 4. ročníku procvičujeme více příbuzných slov.
- 6) Při hodnocení přihlížíme k tomu, že žáci se stále ještě pravopisu vyjmenovaných slov učí.
- 7) Vzhledem k charakteru učiva hrozí nebezpečí stereotypnosti (zejména při odůvodňování) a únavnosti, proto musíme volit vhodné aktivizující formy práce – např. střídání ústního a písemného procvičování, práce frontální, skupinové a individuální, soutěživé formy, práce s textem, práci na počítači.

Tyto zásady jsou stále aktuální. A to především desátá zásada, ve které se uvádí, že ve výuce vyjmenovaných slov hrozí nebezpečí stereotypnosti a únavnosti. Za dobu studia jsem mohla spatřit mnoho hodin, kde jsem viděla výuku vyjmenovaných slov a je zřejmé, že žáci nemají pozitivní vztah k učivu vyjmenovaných slov, a to z důvodu stereotypnosti aktivit volených pro výuku vyjmenovaných slov. Proto v praktické části navrhuji projekt a v něm metody, kterými lze zábavně osvojit vyjmenovaná slova (viz kap. 6.4).

Jednou z možných metod je zapojit vyjmenovaná slova do tematického textu. Tato metoda již byla dříve použita v knihách J. M. Mlezivy (2011), L. Zemanové a M. Bergmannové (2011).

4 Aktivizační metody ve výuce českého jazyka

Kapitolu o aktivizačních metodách ve výuce českého jazyka jsem zařadila do své diplomové práce z toho důvodu, že v praktické části je uveden projekt a metodické listy s učivem vyjmenovaných slov. Přípravy obsahují různé aktivizační metody, které ve výuce vyjmenovaných slov lze použít.

Samotný pojem metoda je odvozený z řeckého slova „meta hodos“, které znamená cesta směřující k cíli (Maňák in Zormanová, 2012). Pod pojmem metoda si můžeme představit určité prostředky, postupy a návody, kterými se snažíme dosáhnout vytyčeného cíle (Zormanová, 2012).

Dle Maňáka a Švece (in Zormanová 2012, s. 13): *Výuková metoda vyznačuje cestu, po níž se ve škole ubírá žák, ostatní činitelé mu tuto cestu usnadňují.* Lze označit výukovou metodu za specifickou činnost učitele, která rozvíjí vzdělanost žáků a ukazuje jim cestu k dosahování vytyčených výchovně-vzdělávacích cílů (Zormanová, 2012).

Musím zdůraznit, že při výuce je především důležitá spolupráce mezi učitelem a žáky nebo žákem, proto by učitel na úvod hodiny měl uvést jasný a srozumitelný cíl, ke kterému mají žáci ve vyučovací hodině směřovat (Zormanová, 2012).

Sitná (2013) tvrdí, že aktivizačními metodami žáky motivujeme a aktivizujeme k činnostem ve vyučovací hodině. Jsou to postupy a procesy, pomocí kterých žák aktivně přijímá informace a na jejich základě si vytváří své vlastní úsudky. Při aktivním učení si žáci efektivně rozvíjí schopnost kritického myšlení.

Aktivizační metody jsou charakteristické tím, že se zaměřují na každého žáka a předpokládají zapojení každého žáka do procesu výuky. Každý žák je spoluvůrcem procesu výuky, nikoliv pasivním posluchačem (Sitná, 2013). Tedy cílem aktivizační výuky je zapojení žáka do výukového procesu a posílení role pedagoga jako podporovatele osobnosti žáka (Lacina, aj. 2015).

Aktivizační výuka má své klady i zápory. Následující tabulka (viz tab. 8) porovnává klady a zápory aktivizační výuky s klasickou výukou a kombinací obou metod.

Tabulka 8 – Porovnání klasické výuky s aktivizační výukou

KRITÉRIA	FORMA VÝUKY		
	Klasická výuka	Aktivizační výuka	Kombinace obou metod
Čas potřebný na přípravu výuky	nízká náročnost	vysoká náročnost	střední náročnost
Didaktické pomůcky, ukázky	nízká náročnost	vysoká náročnost	střední náročnost
Čas nutný na realizaci ve výuce	nízká náročnost	vysoká náročnost	střední náročnost
Rozvoj myšlení a kreativity	ne	ano	ano
Zvyšuje zájem o učivo	ne	ano	ano
Sebepoznání	ne	ano	ano
Mění vztahy ve třídě	ne	ano	ano
Dává žákům prostor	ne	ano	ano

(Lacina, aj. 2015)

Z tabulky 8 vyplývá, že vhodným způsobem je kombinace tradiční výuky s aktivizační, tedy klasická výuka obohacená o aktivizační metody. Je důležité si uvědomit, že samotné aktivizační metody nemohou plně nahradit klasickou výuku, ale mohou ji oživit, vylepšit a zefektivnit (Lacina, aj. 2015).

V dalších kapitolách uvedu jednotlivé aktivizační metody, které lze využívat v hodinách českého jazyka na prvním stupni základní školy.

4.1 Didaktické hry

Nejčastější využívanou aktivizační metodou je didaktická hra. Didaktická hra je založená na řešení problémových úloh a situacích. Dle Laciny (2015) její využití je vhodné k motivaci, opakování nebo procvičování učiva.

Každá didaktická hra by měla obsahovat:

- didaktický cíl
- pravidla
- obsah

Didaktické hry lze rozdělit podle délky trvání na krátkodobé či dlouhodobé, také je lze rozdělit dle místa, kde by se měly odehrávat (třída, klubovna, les, louka, apod.). Hry se liší podle svého

zaměření a účelu – opakování učiva, pohybového zaměření, hry zaměřené na osobnostní a sociální rozvoj a na jiné dovednosti (Zormanová, 2012).

Dle Laciny (2015) hry lze rozdělit na:

- neinterakční hry – výsledek hry není závislý na spolupráci hráčů
- interakční hry – hráči na sebe vzájemně působí, spolupracují spolu

4.2 Metody kritického myšlení

V této kapitole uvedu základní metody kritického myšlení⁵, a to z důvodu jejich využití v praktické části diplomové práce. Obecně lze tyto metody považovat za velmi vhodné ve výuce českého jazyka, a to při osvojování vyjmenovaných slov.

Zormanová (2012) uvádí, že metody kritického myšlení jsou chápány jako nástroj, který vede u žáků k porozumění učiva, k odhadování vztahů mezi jednotlivými osvojenými jevy a fakty. Metody kritického myšlení vedou žáky k vytváření si svého názoru na danou problematiku a vedou i k hloubkovému učivu.

Při využívání metod kritického myšlení bychom měli uplatňovat ve vyučovací hodině třífázový model učení neboli E-U-R. Díky třífázovému modelu je učení efektivnější a žáci si zapamatují učivo delší dobu (Zormanová, 2012).

První fáze je evokace, kdy žák si samostatně vybaví, co už o tématu ví. Cílem evokace je zaktivizovat žáka a motivovat ho tak, že vzbudíme jeho vnitřní zájem o řešení problému (Zormanová, 2012).

Pro tuto fázi jsou vhodné tyto aktivity:

- *Brainstorming*
- *Volné psaní*
- *Myšlenková mapa*
- *Pětilístek*
- *Kostka*
- *Klíčová slova*

---

⁵ V České republice existuje nezisková organizace Kritické myšlení, která pořádá projekty, kurzy certifikace a akce kritického myšlení pro učitele. Skupina Kritického myšlení vydává časopis Kritické listy, který se věnuje rozvoji kritického myšlení, čtenářské gramotnosti u žáků. Podporuje učitele, kteří se snaží zavést metody kritického myšlení do své praxe (Kritické myšlení z.s. 2019).

- *Zpřeházené věty*
- *Vím – Chci se dozvědět – Dozvěděl jsem se* (Zormanová 2012, s. 116)

Druhá fáze se nazývá uvědomění si významu, je to fáze učení, kdy žák se setkává s novými informacemi. Hlavním cílem této fáze je udržet zájem žáka z předchozí fáze evokace a dalším cílem je podporovat žáky k tomu, zda informacím rozumí a propojit nové informace s již osvojenými (Zormanová, 2012).

Pro tuto fázi je vhodné využívat tyto metody:

- *I.N.S.E.R.T*
- *Podvojný deník*
- *Skládkové čtení*
- *Vím – Chci se dozvědět – Dozvěděl jsem se*
- *Čtení s otázkami*
- *Učíme se navzájem*
- *Pracovní listy* (Zormanová 2012, s. 116)

Třetí fáze je reflexe, během této fáze si žáci třídí a upevňují nové vědomosti. Cílem reflexe je, aby se žáci naučili vyjadřovat své myšlenky a získané informace vlastními slovy a dokázali si vyměnit své názory s druhými (Zormanová, 2012).

Pro fázi reflexe je vhodné využít tyto metody:

- *Myšlenková mapa*
- *Pětilístek*
- *Kostka*
- *Volné psaní*
- *Brainstorming*
- *I.N.S.E.R.T*
- *Vennův diagram* (Zormanová 2012, s. 116)

4.2.1 Brainstroming

Brainstorming můžeme přeložit jako takzvanou „bouři mozku“. Žáci se snaží o co nejvyšší produkci návrhů řešení určitého problému, a to v poměrně krátkém čase. Podstatou brainstormingu je zaznamenávat všechny návrhy žáků a žádný návrh nekritizovat, proto je důležité i při této metodě dodržovat určitá pravidla (Zormanová, 2012).

Základní pravidla brainstormingu:

- 1) Podporovat úplnou volnost nápadů
- 2) Žádný nápad nekritizovat
- 3) Princip kvantity před kvalitou – co nejvyšší počet nápadů
- 4) Každá myšlenka musí být zaznamenána (Lacina, aj. 2005)

Metodou brainstormingu rozvíjíme u žáků klíčové kompetence uvedené v RVP ZV, a to kompetence k řešení problémů, komunikativní, personální a sociální (Sitná, 2013).

4.2.2 Myšlenková mapa

Myšlenková mapa je učební strategie, která vede žáky k aktivnímu učení. Zaměřuje se na grafické znázornění myšlenek a pojmů v jejich souvislostech, stimuluje myšlení před prostudováním tématu a shrnuje nové znalosti. Tedy se dá využít v první a poslední fázi třífázového modelu učení E-U-R (Zormanová, 2012).

Učitel může využít myšlenkovou mapu jako individuální nebo skupinovou aktivitu. Při práci myšlenkové mapy není důležitý pouze výsledek, ale i proces její tvorby (Sitná, 2013).

Myšlenkovou mapou rozvíjíme u žáků klíčové kompetence, které jsou uvedené v RVP ZV, a to kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, personální a sociální (Sitná, 2013).

4.2.3 Metoda I.N.S.E.R.T

I.N.S.E.R.T znamená:

I interaktivní

N poznámkový

S systém pro

E efektivní

R čtení a

T myšlení

Při této metodě žáci individuálně pracují s textem. V průběhu čtení si žáci informace v textu označují znaménky:

- ✓ *známá informace*

- + *nová informace*
- *myšlenky, s kterými nesouhlasí*
- ? *informace, o kterých se chci dozvědět více* (Zormanová 2012, s. 123)

V závěru této metody dochází k diskusi nad analyzovaným textem mezi žáky.

4.2.4 Pětílístek

Pětílístek je metoda, kterou lze využít ve fázi evokace jako motivaci k tématu, nebo ve fázi reflexe k utřídění, upevnění poznatků. Při metodě Pětílístku mohou žáci pracovat individuálně nebo ve dvojicích. Lze i vytvořit společný třídní pětílístek, a to tak, že žáci nadiktují své pětílístky a učitel zapisuje na tabuli. Slova, která se objevila nejčastěji, použijeme při tvorbě společného pětílístku (Zormanová, 2012).

Postup při tvorbě pětílístku:

- 1) První řádek je jednoslovné podstatné jméno označující probrané téma
- 2) Druhý řádek tvoří dvě přídavná jména, která popisují předchozí podstatné jméno
- 3) Třetí řádek je sestaven ze tří sloves, které vyjadřují dějovou složku námětu
- 4) Čtvrtý řádek je věta o čtyřech slovech, které shrnují poznatky o tématu
- 5) Poslední řádek je tvořen synonymem k podstatnému jménu (Zormanová, 2012)

4.2.5 Čtení s předvídáním

Tuto metodu je vhodné zařadit již před samotným čtením. Děti se pokouší od samotného názvu odhadnout možný obsah a děj textu (Zormanová, 2012).

Učitel rozdělí text na několik částí. Po přečtení každé části se žáci snaží předvídat, jak se děj příběhu bude dále vyvíjet a své odhady si zapisují do tzv. tabulky předpovědi (viz tab. 9). Svě předpovědi žáci zdůvodňují na základě přečteného textu nebo své zkušenosti. Na konci se dozví, jak byli blízko svou předpovědí ke skutečnému textu a diskutují o tom ve dvojicích či skupině (Zormanová, 2012).

Tabulka 9 – Tabulka předpovědi

Tabulky předpovědi		
Jak bude příběh pokračovat?	Jaké pro to máš důkazy v přečtené části?	Co se v příběhu doopravdy stalo?

(Zormanová 2012, s. 130)

4.2.6 Předvídaní z obrazu

Při této metodě mohou žáci pracovat samostatně nebo ve dvojicích. Každá dvojice či žák dostane obrázek a mají za úkol odhadnout děj obrázku nebo osobnost na obrázku a své tvrzení odůvodnit (Zormanová, 2012).

4.2.7 Klíčová slova

Metoda Klíčová slova spočívá v tom, že učitel napíše na tabuli čtyři až pět klíčových slov, která vyjadřují podstatu probírané látky či textu. Žáci mají za úkol na základě klíčových slov vymyslet obsah textu a o svých domněnkách diskutují (Zormanová, 2012).

4.2.8 Zpřeházené věty

Tato metoda je vhodná pro fázi evokace. Je to celoskupinová aktivita, pro kterou je potřeba připravit lístečky s vybranými situacemi z textu. Třída má za úkol sestavit jednotlivé věty, sloky, do správného pořadí. Na seřazení textu se domluvená celá třída, pak se text přečte a porovná s originálním textem a žáci posoudí, zda předpovídali správně (Zormanová, 2012).

4.2.9 Volné psaní

Při této metodě mají žáci za úkol napsat během tří až pěti minut cokoliv je napadne na dané téma. Metoda se dá využít ve fázi evokace, ale i ve fázi reflexe (Zormanová, 2012).

Metoda má svá pravidla:

- 1) Žáci píšou bez přestání po celou dobu tří až pěti minut
- 2) Žáci musí psát souvislý text, nikoliv body
- 3) K napsanému se nemají vracet, nemusí dbát na pravopis či stylistiku (Zormanová, 2012)

4.2.10 Skládankové učení

Žáci jsou v této metodě rozděleni do domovských a expertních skupin. Žáci jsou rozděleni do domovských skupin nejlépe po čtyřech. Poté jsou se přemístěni do expertních skupin, kde obdrží text a úkol a domluví se na strategii, jak informace předají svým spolužákům v domovské skupině. Po uplynutí času se vrátí do domovské skupiny, kde předají své informace a navzájem se učí, diskutují o dané problematice (Kyncl, aj. 2018).

5 Výuka prostřednictvím projektu

Vzhledem k zaměření diplomové práce se v této kapitole budu zabývat projektovou výukou, ve které se uplatňují zmíněné aktivizační metody (viz kap. 4).

Někteří autoři používají také termín projektová výchova. Není snadným úkolem ji tedy definovat. Různí autoři pohlíží na různé znaky projektové výuky odlišným způsobem. Někteří zdůrazňují materiální výstup projektu, druzí smysluplnost činností žáků nebo skupinové práce (Coufalová, 2006).

Projektová výchova je velmi úzce spojena s projektovou metodou, neboť Kratochvílová (in Zormanová, 2012) vymezuje pojem projektové vyučování jako výuku založenou na projektové metodě. Projektovou výuku lze definovat jako systém činností učitele a žáků, v němž dominantní roli mají učební aktivity žáků. Učitel je průvodcem, poradcem při aktivitách v projektu. Svými aktivitami společně směřují k dosažení cílů a k hlavnímu smyslu projektu. Projektová výuka vyžaduje využití různých jednotlivých metod výuky a různých forem práce.

5.1 Typy projektů

Tabulka 10 – Typy projektů dle Coufalové (2006)

podle účelu	Při přípravě projektu bychom si vždy měli rozmyslet, co bude hlavním cílem. Jestli chceme, aby děti získali novou dovednost, nové poznatky o dané problematice. Cílem může být i rozvoj spolupráce či komunikace mezi žáky (Coufalová, 2006).
podle vztahu k učivu a vyučovacím předmětům	Zde je důležité se rozhodnout, zda projekt je zaměřen na jeden vyučovací předmět nebo zda bude integrovat učivo různých vyučovacích předmětů. Učitel na prvním stupni základní školy má možnost realizovat oba typy projektů (Coufalová, 2006).
podle organizace	V přípravě projektu je velmi důležité si rozmyslet organizaci projektu. Musíme se rozhodnout, jestli bude projekt probíhat v částech vyučovacích hodin nebo celých hodinách daného předmětu, které jsou běžně zařazeny do rozvrhu. Nebo se rozhodneme, že se projekt bude prolínat různými vyučovacími hodinami příbuzných předmětů, anebo bude projekt probíhat mimo výuku předmětů (Coufalová, 2016).
podle délky trvání	Projekty mohou být krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé. To znamená, že projekt může trvat týdny, měsíce až celý rok (Coufalová, 2016).
podle místa konání	Projekt může probíhat ve třídách, ale i mimo školní budovu (Coufalová, 2016).

podle navrhovatele	Projekt může vzniknout dle zájmů a potřeb žáků ve třídě, v takovém případě projekt nazýváme spontánní nebo žákovský. Další skupinou jsou projekty umělé, které připravuje učitel. Projekty mohou probíhat i kombinací těchto dvou typů (Coufalová, 2016).
podle počtu zapojených žáků	Počet žáků zapojených do projektů může být velmi rozmanitý. Učitel na prvním stupni do projektu zapojuje celou třídu, ale mohou být případy, kdy jsou projekty připravené pro menší počet žáků (Coufalová, 2016).
podle velikosti	Rozdělit projekt dle velikosti není snadným úkolem. Dle Coufalové (2016) snad jen v extrémních případech toto kritérium lze jednoznačně použít. Pod názvem projektu se může schovávat jak malý projekt, kde se zaměřujeme na jeden typ úkolu anebo projekt velký, kde naopak si žáci osvojují mnohem více informací a plní více úkolů.

5.2 Pozitivní a negativní vlivy projektů

Jednou z předností projektu je jeho motivační síla. Na prvním stupni základní školy u většiny projektů přináší první podnět učitel. Učitel se snaží žáka tématem zaujmout, aby téma přijali za své a dále ho chtěli rozvíjet. Učitel je vtahuje do řešení problému a žáci se ujímají rolí. V této celé fázi převládá motivace vnější, avšak jak postupuje práce na projektu, projekt se stává dílem samotných žáků. Roste jejich samostatnost, zodpovědnost a u některých žáků nastupuje vnitřní motivace (Coufalová, 2016).

Projekt by neměl motivovat pouze svým námětem, poněvadž tato motivace je velmi krátkodobá a rychle vyprchá. Z tohoto důvodu by měl být projekt smysluplný (Coufalová, 2016).

Další předností projektu je integrace učiva, ke které při realizaci projektu může docházet. Dle Coufalové (2016) by integrace učiva neměla znamenat jen mechanické spojení výuky předmětů, ale měla by respektovat vztahy a souvislosti mezi vzdělávacími obsahy jednotlivých předmětů. Integrovaná výuka by měla využívat mezipředmětových vztahů a propojení teoretických poznatků s praktickými činnostmi žáků.

Velkým kladem projektů je, že učí žáky spolupracovat. Projekt umožňuje žákům získat nové kompetence. Učí žáky pracovat v týmu, angažovat se v řešení problémů, brát na sebe určitá rizika a přispívat k soudržnosti ve skupině. V projektové výchově dochází ke spolupráci mezi učiteli. Učiteli na prvním stupni základní školy spolupráce s kolegy přinese více nápadů,

zefektivnění práce a i možnost zapojit do projektu více žáků. Další spolupráce je mezi samotnými žáky. Děti pracují individuálně nebo týmově, podle toho co je cílem projektu. Učitel by měl vést žáky v práci ve skupině k pochopení výhod takové práce, a aby chápali smysl dělby práce (Coufalová, 2016). V projektech zároveň dochází i k individualizaci při vyučování. Tím je chápáno, že žádné z dětí se neocitá v učební aktivitě se stejnými vstupními dovednostmi a schopnostmi.

Projekt především učí žáky řešit problémy, učí žáky tvořit a podněcuje jejich intuici a fantazii. Žáci se při projektech učí pracovat s informacemi. Učí se především informace vyhledávat, třídit a ověřovat. Projekt má kladný vliv i na mravní rozvoj žáka, například rozvoj odpovědnosti, tolerance, vnitřní kázně, etiky vedoucího a vedeného (Coufalová, 2006).

Pozitivní vlivy, které působí na žáky v projektech, jsou tyto:

1. Žák se do projektu zapojuje dle svých individuálních možností
2. Žák získává silnou motivaci k učení
3. Žák přebírá zodpovědnost za výsledek práce
4. Žák se učí samostatnosti
5. Žák se naučí pracovat s různými informačními zdroji
6. Žák se učí řešit problémy
7. Žák využívá svých nabytých znalostí a dovedností k získání nových
8. Žák se učí spolupracovat a rozvíjí své komunikační schopnosti
9. Žák se učí vzájemnému respektu a k toleranci
10. Žák rozvíjí svou tvořivost a fantazii (Zormanová, 2012)

Samozřejmě projektová výchova, projektová metoda má i svoje negativa. Za negativa či obtíže lze považovat tyto:

- 1) Časová náročnost na přípravu projektu pro učitele a na řešení pro žáky
- 2) Žákovi chybí potřebné kompetence
- 3) Náročné na hodnocení pro učitele (Zormanová, 2012)

Na závěr je důležité zmínit, že projektová metoda je jednou z doplňkových metod tradiční výuky. Nelze tedy projektovou výukou nahradit tradiční výuku. Lze ji však touto metodou obohatit.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Metodologie práce

6.1 Cíl a struktura praktické části

Vyjmenovaná slova patří mezi stěžejní učivo 3. třídy na prvním stupni základní školy. Žáci se s učivem vyjmenovaných slov setkávají i v dalších ročnících, a proto je důležité, aby si takto rozsáhlé učivo ve 3. třídě dobře osvojili, ale přitom zábavně, hravě. Právě tato myšlenka mě dovedla k zadání diplomové práce a jejímu cíli, kterým je vytvoření metodiky výuky a procvičování vyjmenovaných slov pro 3. ročník základní školy prostřednictvím textu.

Tento cíl jsem realizovala prostřednictvím projektové výuky (viz kap. 5), protože se mi jevila jako vhodná vzhledem k rozsahu a tématu učiva.

Na základě hlavního cíle jsem vytyčila tři dílčí cíle a k nim vztahující se výzkumné otázky, které jsou představeny v kap. 1. diplomové práce.

V úvodu praktické části jsou představeny použité metody (viz kap. 6.2), charakteristika respondentů (viz kap. 6.3), tvorba projektu a příprava materiálu (viz kap. 6.4), hlavní myšlenka projektu (viz kap. 6.4.1). Dále je popsána realizace projektu (viz kap. 7), kde jsou zařazeny metodické listy na každou vyjmenovanou řadu. Metodické listy obsahují základní údaje a metodologický postup ve vyučovací hodině. Součástí kapitol je reflexe a dílčí diskuze.

6.2 Použité metody

Vzhledem ke stanoveným dílčím cílům a k získání zpětné vazby od žáků k projektu Vyjmenovákův, jsem se rozhodla použít metody rozhovoru a ankety, které jsem upravila tak, aby odpovídaly věkové úrovni žáků.

Dle Chrásky (2006) metodu lze definovat jako postup, kterým získáváme poznatky. Je to způsob systematický a plánovitý, kterým dosahujeme určitého cíle.

6.2.1 Rozhovor

Jednou z použitých metod v diplomové práci byl rozhovor. Dle Skutila, aj. (2011) je rozhovor proces, v kterém je velmi vysoká interakce mezi tazatelem a dotazovaným. V diplomové práci byl realizován polostrukturovaný rozhovor, který Skutil, aj. (2011) definuje jako nejčastější podobu rozhovoru. Je kompromisem mezi strukturovaným a nestrukturovaným rozhovorem.

Hlavním cílem rozhovoru bylo získat zpětnou vazbu od žáků na jednotlivé aktivity ve vyučovacích hodinách a na celý projekt.

Rozhovor s žáky probíhal průběžně na konci každé vyučovací hodiny. Žáci měli možnost zhodnotit jednotlivé aktivity ve vyučovací hodině. V poslední hodině žáci zhodnotili celý projekt (viz kap. 8.1).

6.2.2 Anketa

Další metodou použitou v diplomové práci byla anketa, která byla určena opět žákům. Dle Maříkové, Petruska, aj. (1996) je anketa specifickou formou dotazování se s jednoduchým typem otázek, kterých není mnoho. Pro anketu je příznačná minimální kontrola výběru respondentů.

Hlavním cílem ankety bylo získat od žáků zpětnou vazbu na celý projekt Vyjmenovák. Anketa byla žákům rozdána poslední hodinu v závěru projektu.

Žáci odpověděli na tři krátké dotazy, kterými zhodnotili celý projekt (viz tab. 32).

6.3 Charakteristika respondentů

Pro realizaci projektu jsem oslovila Základní školu U Soudu. Základní škole U Soudu v Liberci je fakultní školou Technické univerzity v Liberci. Základní škola U Soudu je koncipována jako „Škola bez rozdílů“, podporuje vzdělávání žáků běžných tříd a zároveň žáků se specifickými poruchami učení.

Hlavním zaměřením školy je poskytovat vzdělávání aktivizačními metodami výuky, tudíž výuka s uvedenými materiály v diplomové práci do tohoto zaměření zapadla. Škola mimo jiné klade důraz na spolupráci školy s rodiči. Základní škola U Soudu získala certifikaci „Rodiče vítáni“ a je zapojena do sítě škol „Škola pro demokracii“ (ZŠ U SOUDU, 2019).

Projekt byl realizován ve 3. třídě Základní školy U Soudu, kde během realizace projektu byla ve třídě pořizována fotodokumentace, která je přílohou diplomové práce a videozáznamy, které budou součástí obhajoby diplomové práce. Proto jsem zákonné zástupce žáků požádala dopisem o souhlas s pořizováním zmíněné fotodokumentace a videozáznamů. Všichni zákonní zástupci s pořizováním fotodokumentace a videozáznamů souhlasili.

6.4 Tvorba projektu a příprava materiálu

Projekt Vyjmenovák je zaměřen na osvojování a procvičování vyjmenovaných slov prostřednictvím zábavných a přitažlivých metod. Projekt má žáky motivovat k učení vyjmenovaných slov.

Všechny cíle jednotlivých vyučovacích hodin byly zvoleny vzhledem k očekávaným výstupům v RVP ZV ze vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura – Jazyk a jazyková komunikace – Jazyková výchova (viz tab. 3, 4).

Na základě hlavního cíle a stanovených dílčích cílů (viz kap. 1.1) byly zvoleny metody, postupy a formy práce ve vyučovací hodině. Přípravě materiálu předcházelo nastudování odborné literatury k danému tématu, a také vlastní příprava didaktických pomůcek.

Metodické listy obsahují různé metody, formy a postupy práce, ale zároveň je ve všech metodických listech v různých formách práce s textem. V některých aktivitách žáci pracují s pohádkami, texty písní, kartičkami. V metodických listech jsou využity aktivizační metody (viz kap. 4) a metody kritického myšlení (viz kap. 4.2). Metodické listy jsou koncipovány tak, aby žáci neseděli v lavicích, ale byl využit pro výuku celý prostor třídy.

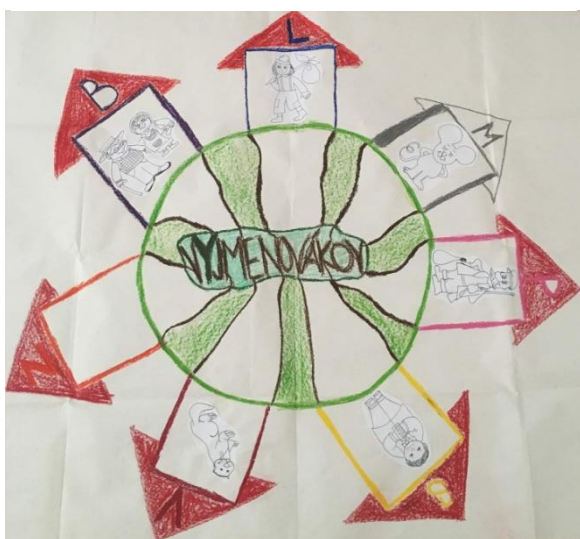
Učivo vyjmenovaných slov je v metodických listech propojeno i s dalšími předměty, například s hudební výchovou nebo výtvarnou výchovou. Projekt je utvořen tak, aby se vyjmenovaná slova, žáci učili různými metodami. Metody jsou zvoleny tak, aby byly pestré pro žáky v učení vyjmenovaných slov a přitom, aby se jim vyjmenovaná slova lépe pamatovala, a aby osvojování a procvičování probíhali hravou formou.

K projektu bylo nutné připravit plakát neboli organizér (viz obr. 3), který pomáhá dětem se orientovat ve výuce vyjmenovaných slov a zároveň je motivuje k učení vyjmenovaných slov. Dále jsem vytvořila cestovatelský pas, který žáky motivoval, aby dále postupovali ve výuce

vyjmenovaných slov. Bylo nutné připravit několik kartiček s vyjmenovanými slovy či textem a pracovní listy, které vždy souvisely s postavami ve Vyjmenovákově. Tedy jsem vytvořila jednotlivé postavy žijící v domech ve městě Vyjmenovákov, které celou výuku vyjmenovaných slov provází. Do přípravy pomůcek také patří příprava vlastních textů, například pohádek (viz příloha D – Myšice a Pomalejš, O Honzovi Pelyňkovi) nebo vhodný výběr textu s vyjmenovanými slovy, například text písničky nebo vhodná básnička.

Tím vším jsem plnila v průběhu diplomové práce stanové dílčí cíle.

Obrázek 3 – Organizér – město Vyjmenovákov

6.4.1 Hlavní myšlenka a popis projektu

Projekt Vyjmenovákov je koncipován pro osvojování a procvičování vyjmenovaných slov prostřednictvím textu ve vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace. Je tvořen pro žáky třetí třídy, konkrétně pro přelom prvního a druhého pololetí nebo dle zařazení učiva ve školním vzdělávacím programu základní školy. Projekt lze využít i ve čtvrtém ročníku pro opakování vyjmenovaných slov.

Každý úkol projektu je provázán postavami z Vyjmenovákova. Žáci se tak postupně seznamují s panem Bystrým a paní Bystrou (viz příloha D), kteří pozvou žáky k nim na návštěvu do města, ale žáci nevědí název města. Ten si musí vyluštit v prvním úkolu.

Žáci se seznámí s městem Vyjmenovákov a dalšími jeho obyvateli, kteří budou žáky provázet po celou dobu práce. Postavy jsou průvodci městem Vyjmenovákov a motivují žáky do plnění a řešení úkolů.

Vyučovací hodiny jsou koncipovány tak, že vždy vede žáky jedna z postav, učitel buď vstupuje do její role, nebo s postavou komunikuje.

Nejdříve se žáci seznámí se zmiňovanými postavami pana Bystrého a paní Bystré, s kterými objeví město Vyjmenovákov. Město Vyjmenovákov bude znázorněné pomocí organizéru, které bude žákům sloužit jako motivace ve výuce vyjmenovaných slov a zároveň jako přehled řad vyjmenovaných slov. Také žáci obdrží cestovatelský pas, díky kterému budou moci po Vyjmenovákově cestovat a do kterého budou za každý splněný úkol sbírat razítka. Žáci se seznámí nejdříve s vyjmenovanými slovy po B.

Další postavou, s kterou se žáci setkají, je Honza Pelyněk (viz příloha D). Zde se žáci seznámí s vyjmenovanými slovy po L, a to prostřednictvím pohádky o samotném Honzovi Pelyňkovi.

Třetí postavou Vyjmenovákova, se kterou se žáci seznámí je Myšice (viz příloha D). Žáci si zopakují vyjmenovaná slova po M v pohádce O Myšici a Pomalejšovi. Žáci budou Myšici pomáhat najít hlemýžď Pomalejše. Jejich stěžejním úkolem bude dopsat konec pohádky, který bude muset obsahovat vyjmenovaná slova po M.

V domě vedle Myšice na žáky čeká pan Pytlák (viz příloha D). S panem Pytlákem se žáci seznámí s vyjmenovanými slovy po P. Nejdříve se žáci přemístí do města Vyjmenovákova pomocí bublin, které přiletěly do třídy. Ale nebude to tak jednoduché, protože budou muset splnit určité úkoly, aby se jim to podařilo.

Další postavou je pan Sytý (viz příloha D). Pan Sytý je spisovatel, kterému se, ale nedaří v psaní příběhů. Požádá žáky, aby mu příběhy napsali, a tím ho zase inspirovali k tvorbě. Pan Sytý jim pošle obálku se slovy, které musí příběhy obsahovat. Pošle jim vyjmenovaná slova po S.

Následující postavou Vyjmenovákova, která čeká na návštěvu žáků je paní Vydrová (viz příloha D). Žáci pomůžou paní Vydrové se zašifrovanými slovy a doplněním básně o samotné paní Vydrové. Zde se žáci seznámí s vyjmenovanými slovy po V.

V posledním domě bydlí někdo tajemný. Žáci musí nejdříve projít velkým bludištěm, aby se dozvěděli zadání úkolů. Následně se z žáků stanou básníci a jejich úkolem je napsat básně z obrázků v obálce. Obrázky v obálce jsou vyjmenovaná slova po Z. A protože žáky bude zajímat záhada posledního domu ve Vyjmenovákově, musí vyplnit křížovku, aby zjistili, kdo v domě bydlí. Žáci zjistí, že je to básník, ale protože básník nemá jméno, žáci ho sami pojmenují příbuzným slovem po Z.

V závěru projektu na nás čeká Vyjmenovákovský rébus (viz příloha D), který ukáže, jak si žáci pamatují všechny vyjmenovaná slova. Pokud zde žáci splní všechny úkoly, zaplní svůj cestovatelský pas a obdrží certifikát, že znají vyjmenovaná slova.

Žáci jsou po celou dobu učiva vyjmenovaných slov motivováni městem Vyjmenovákov. Jsou motivováni tím, aby procestovali celé město Vyjmenovákova a seznámili se, se všemi postavami, splnili zadané úkoly, a tím každý zaplnil svůj cestovatelský pas. A aby na konci projektu zvládli Vyjmenovákovský rébus a získali certifikát.

7 Realizace projektu

Jak bylo zmíněno v předešlých kapitolách, projekt byl realizován ve 3. třídě Základní školy U Soudu (viz kap. 6.3) v zimním období 2018/2019 v hodinách českého jazyka.

V kapitole 7 je uveden konkrétní metodický materiál uspořádaný dle učebnic českého jazyka pro 3. ročník a dle doporučeného postupu, který je v souladu s fázemi uspořádání realizace metodických listů. Ke každému metodickému a pracovnímu listu byla vytvořena pomůcka. Jde tedy o soubor metodických listů. K tomuto účelu byl vytvořen organizér motivující žáky k učení vyjmenovaných slov a zároveň slouží k přehledu učiva.

Vzhledem k tomu, že každý metodický list obsahuje některé informace shodné, rozhodla jsem se je uvést hromadně v této kapitole. Jedná se o tyto údaje:

Ročník: 3. třída

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Vzdělávací obor: Český jazyk a literatura

Vyučovací předmět: Český jazyk

Klíčové kompetence: komunikativní, k řešení problému, sociální a personální

Následující tabulka 10 ukazuje, jak jsou plněny klíčové kompetence jednotlivými metodickými listy.

Tabulka 11 – Přehled plnění klíčových kompetencí v jednotlivých metodických listech

METODICKÉ LISTY	KLÍČOVÉ KOMPETENCE KOMUNIKATIVNÍ	KLÍČOVÉ KOMPETENCE K ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ	KLÍČOVÉ KOMPETENCE SOCIÁLNÍ A PERSONÁLNÍ
Č. 1	Formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory. Vyjadřuje se souvisle a výstižně. Rozumí různým typům textů, na které reaguje a tvořivě je využívá.	Samostatně řeší problém.	
Č. 2		Využívá logického myšlení. Kriticky myslí.	Spolupracuje ve skupině a přispívá k diskuzi. Poskytne pomoc nebo o ni požádá.
Č. 3			
Č. 4			
Č. 5			
Č. 6			
Č. 7			
Č. 8			

Struktura projektových dnů – soubor metodických listů

7.1 Metodický list č. 1 – vyjmenovaná slova po B

7.1.1 Základní údaje k metodickému listu č. 1

Tabulka 12 – Základní údaje metodického listu č. 1

Téma:	Vyjmenovaná slova po B
Typ vyučovací hodiny:	Vyvozovací hodina
Očekávané výstupy:	Žák odůvodňuje a píše správně i/y po tvrdých, měkkých a obojetných souhláskách ve vyjmenovaných slovech.
Výukové cíle:	Žáci doplní správně křížovku vyjmenovanými slovy po B. Žáci napíší svými vlastními slovy svůj názor, myšlenku. Žáci znají význam vyjmenovaných slov. Žáci píší správně y/i ve vyjmenovaných slovech po B.
Organizační forma:	Hromadná výuka Samostatná práce žáků
Pomůcky:	Postavy pana Bystrého a paní Bystré, dopis se vzkazem, kartičky s vyjmenovanými slovy po B, pracovní list s křížovkou, pas potřebný k cestování do Vyjmenovákova, organizér – město Vyjmenovákov

Pro přehlednost v každém metodickém listě uvádím přehled aktivit s časovým harmonogramem.

Tabulka 13 – Harmonogram výuky

AKTIVITA		PŘEDPOKLÁDANÝ ČAS
1)	Motivace: Vzkaz od pana Bystrého a paní Bystré	10 min.
2)	Křížovka: Vyjmenovákov	25 min.
3)	Cestovatelský pas	5 min.
4)	Závěrečná reflexe: Návštěva	5 min.
Celkem		45 min.

7.1.2 Konkretizace metodického postupu ve vyučovací hodině

1) MOTIVACE – VZKAZ OD PANA BYSTRÉHO A PANÍ BYSTRÉ

Děti, seznámíme s postavami pana Bystrého a paní Bystré, kteří nám poslali záhadnou obálku do naší třídy.⁶

Děti napíší, co by se uvnitř obálky mohlo nacházet (viz kap. 4.2.9). Děti, které budou mít zájem, mohou svůj text prezentovat před ostatními žáky.

Poté z obálky vyndáme kartičky – vyjmenovaná slova po B (viz obr. 4) a prázdnou křížovku se vzkazem, který tam nechali pan Bystrý s paní Bystrou.

Tabulka 14 – Vzkaz

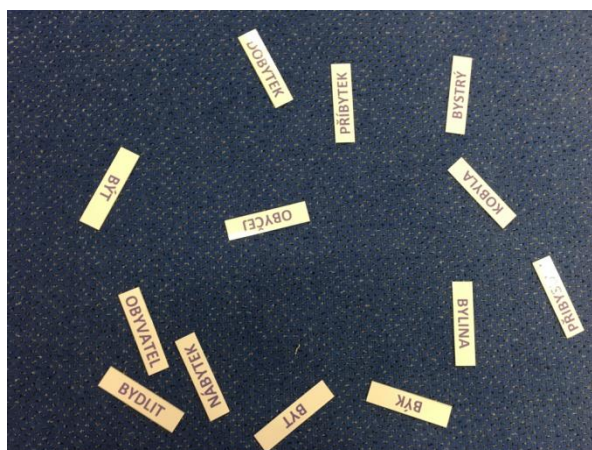
Milé děti,
chtěli bychom vás pozvat k nám na návštěvu do města _____.
Vaším úkolem je vyluštit tajenku a zjistit pomocí kartiček z obálky, kde nás můžete navštívit.
Budeme se na vás těšit!
Pan Bystrý a paní Bystrá

2) KŘÍŽOVKA - VYJMENOVÁKOV

Každý z žáků má za úkol vyplnit křížovku (viz obr. 5). Zadání ke křížovce je umístěné na kartičkách po třídě. Žáci se tedy jednotlivě pohybují po třídě a hledají zadání a odpověď.

Kartičky s vyjmenovanými slovy po B z obálky, mají žáci rozmístěné na koberci (viz obr. 4) a mohou je využít ke správnému řešení křížovky.

Obrázek 4 - Kartičky s vyjmenovanými slovy po B

⁶ Řeč učitele k žákům je zvýrazněna kurzívou

Obrázek 5 – Řešení křížovky

						O	B	Y	V	A	T	E	L						
									B	Y	T								
						O	B	Y	Č	E	J								
								V	Š	Í	M	A	V	Ý					
						P	Ř	Í	B	Y	T	E	K						
								B	Y	L	I	N	A						
											K	O	B	Y	L	A			
						P	Ř	I	B	Y	S	L	A	V					
												N	Á	B	Y	T	E	K	
									B	Ý	K								
											D	O	B	Y	T	E	K		
						E	X	I	S	T	O	V	A	T					
						B	Y	D	L	I	T	!							

Pokud žáci vyplní křížovku správně, v tajence jim vyjde název města Vyjmenovákov (viz příloha A).

3) ZÍSKÁNÍ CESTOVATELKÉHO PASU

Žáci chodí jednotlivě ke kontrole k učiteli. Kdo má správně vyplněnou tajenku, obdrží cestovatelský pas (viz příloha D), kde vyplní své údaje, než ostatní žáci úkol dokončí. Cestovatelský pas slouží ke vstupu do města Vyjmenovákova.

Až všichni žáci obdrží cestovatelský pas a vyplní své údaje, můžeme se do Vyjmenovákova přesunout.

Žákům představíme město Vyjmenovákov a jeho obyvatele.

Děti, město Vyjmenovákov je známé tím, že jeho obyvatelé mají rádi slova s tvrdým Y. A oni nás ta slova s tvrdým Y, kterým říkáme vyjmenovaná slova, naučí.

4) ZÁVĚREČNÁ REFLEXE – NÁVŠTĚVA

Nakonec žáci navštíví domek pana Bystrého a paní Bystré. Při návštěvě napíší všechna vyjmenovaná slova po B do cesty k jejich domu. Každý žák napíše jedno nebo dvě vyjmenovaná slova, podle počtu žáků ve třídě.

7.1.3 Reflexe a dílčí diskuze

Dle mého očekávání žáky postavy pana Bystrého a paní Bystré velmi zaujaly a motivovaly k vyřešení prvního úkolu, a to vyplnění křížovky. Myslím, že žáky velmi motivovala záhada vzkazu (viz tab. 14), že nevědí, odkud postavy pochází.

Samotné vyplňování křížovky proběhlo dle mého očekávání. Žáci pracovali v tento moment samostatně, každý hledal zadání a odpovědi na křížovku sám (viz příloha C – obr. 1, 2). Menší problém měli žáci v křížovce s doplněním dvou synonym k vyjmenovanému slovu *být* a *bystrý*, ale myslím, že bylo vhodné žákům zařadit do křížovky něco, nad čím museli více přemýšlet a zopakovali si tím probranou látku z dřívějších ročníků.

Většina žáků neměla problém s doplněním křížovky, ale někteří žáci potřebovali menší pomoc nebo více času na doplňování, těmto žákům mohli pomoc rychlejší spolužáci.

Žáci obdrželi cestovatelské pasy, které vyplnili, a já jim představila město Vyjmenovákov. Žáci byli nadšení z postav uvnitř domků a už se těšili, co je bude čekat za další úkoly.

Žáci tipovali, jak se jaká postava jmenuje nebo co dělá za povolání, ještě než jsem postavy stihla představit.

Myslím, že bylo vidět, že je to pro žáky netradiční forma výuky, s kterou se zatím tolik nesešli. Domnívám se, že i má interpretace úkolů, a to jak jsem o projektu mluvila s nadšením, bylo u dětí impulsem k tomu, že je to zaujalo.

Žáci nakonec hodiny navštívili dům pana Bystrého a paní Bystré a doplnili vyjmenovaná slova do cesty v plakátu bez větších problémů. Na závěr obdrželi své první razítko do cestovatelského pasu.

Předpokládaný čas na jednotlivé aktivity se naplnil.

7.2 Metodický list č. 2 – vyjmenovaná slova po L

7.2.1 Základní údaje k metodickému listu č. 2

Tabulka 15 – Základní údaje metodického listu č. 2

Téma:	Vyjmenovaná slova po L
Typ vyučovací hodiny:	Vyvozovací hodina
Očekávané výstupy:	Žák odůvodňuje a píše správně i/y po tvrdých, měkkých a obojetných souhláskách ve vyjmenovaných slovech.
Výukové cíle:	Žáci vyhledají vyjmenovaná slova po L v textu. Žáci správně seřadí vyjmenovaná slova po L. Žáci formulují své myšlenky. Žáci popíší děj textu vlastními slovy ostatním žákům. Žáci správně seřadí text.
Organizační forma:	Hromadná výuka Samostatná práce žáků Skupinová práce
Pomůcky:	cestovatelský pas, organizér – město Vyjmenovákovo, pohádka s vyjmenovanými slovy po L, kartičky s vyjmenovanými slovy po L, šňůra, barevné fixy

Tabulka 16 – Harmonogram výuky

AKTIVITA		PŘEDOKLÁDANÝ ČAS
1)	Motivace: Rodina Pelyňkových	10 min.
2)	Skládkové učení: Pohádka o Honzovi Pelyňkovi	25 min.
3)	Kartičky na šňůře	5 min.
4)	Závěrečná reflexe: Návštěva Pelyňkových	5 min.
Celkem		45 min.

7.2.2 Konkretizace Metodického postupu ve vyučovací hodině

1) MOTIVACE – RODINA PELYŇKOVÝCH

S žáky se opět přesuneme do města Vyjmenovákova. Žáci zjistí, dle plakátu (organizéru) města Vyjmenovákovo, že další úkol je čeká v domečku Pelyňkových. Děti krátkým vyprávěním seznámíme s úkolem, který budou muset splnit.

Děti, o rodině Pelyňkových se vyprávím ve městě Vyjmenovákově pohádka, která se bohužel nedochovala vcelku, ale jsou dochovány jenom její části. Z vás se nyní stanou detektivové, kteří mají za úkol z nalezených částí pohádku poskládat.

2) SKLÁDANKOVÉ UČENÍ – POHÁDKA O HONZOVI PELYŇKOVI

V hlavní části využijeme metodu skládankového učení (viz kap. 4.2.10). Děti se rozdělí do tří detektivních (domovských) skupin. Skupina bude mít, dle počtu dětí ve třídě, tři členy. Žáci dostanou kartičky s čísly 1, 2, 3. Potom dětem rozdáme texty, které jsou také očíslovány, tedy text číslo jedna dostanou jedničky, text číslo dva dostanou dvojky a text číslo tři dostanou trojky. Pak se děti spojí do expertních skupin jedničky k sobě, dvojky k sobě a trojky k sobě a společně pracují nad zadaným úkolem v textu (viz příloha C – obr. 3, 4).

Všechny skupinky budou mít za úkol ve svém textu vyhledat vyjmenovaná slova po L. Zakroužkují ve vyjmenovaných slovech ly. Jedničky budou kroužkovat modře, dvojky zeleně a trojky červeně⁷. Danou barvou vypíší vyjmenovaná slova po L na kartičky.

Po uplynutí zadané doby se žáci vrátí do domovských skupin, kde budou mít za úkol zjistit navzájem od sebe informace, které se dozvěděli v expertních skupinách, aby mohli pohádku složit správně do celé verze.

Pak si společně přečteme celou verzi pohádky (viz příloha D – O Honzovi Pelyňkovi).

3) KARTIČKY NA ŠŇŮŘE

Na závěr hodiny kartičky, které byly vypsány v hlavní části hodiny v expertních skupinách, pověsíme na šňůru v pořadí, v jakém byly uváděny v pohádce.

4) ZÁVĚREČNÁ REFLEXE – NÁVŠTĚVA PELYŇKOVÝCH

Žáci doplní vyjmenovaná slova po L k domečku Pelyňkových a obdrží razítko do cestovatelského pasu.

7.2.3 Reflexe a dílčí diskuze

V této hodině se opět potvrdilo, že organizér města Vyjmenovákovi a postavy byly dobrou volbou. Děti se zase velmi těšily, co je čeká za úkol. Byly motivované do vyučovací hodiny českého jazyka.

---

⁷ Lze použít jiné barvy, než jsou uvedené v textu

Skládkové učení bylo pro děti novou aktivitou, tedy poprvé aktivitu vyzkoušely tuto hodinu. Žákům jsem tedy musela velmi podrobně aktivitu vysvětlit, tím jsem strávila malinko více času, než jsem si představovala.

V expertních skupinách žáci měli za úkol vyhledat slova, kde se objevuje ly. To žákům nečinilo žádné velké problémy. Dalším úkolem bylo vyhledat odpovědi v textu na otázky v pracovním listě (viz příloha A). Žákům tato aktivita také nedělala problémy, protože mohli spolu navzájem spolupracovat.

Následně se žáci přesunuli zpět do domovských skupin, kde si měli informace předat a dozvědět se odpověď na otázku, kterou měli v pracovním listě. V tento moment k mému překvapení nastal problém. Žáci nebyli schopni si vzájemně předat své poznatky, informace o ději v textu. Měli problém s formulací vět a komunikací s druhým, neuměli si naslouchat a skákali si navzájem do řeči.

Skákání si do řeči a vzájemné naslouchání si, jsem vyřešila tím, že každá skupinka si zvolila předmět (gumu, tužku, atd.) a vždy mluvil ten, který předmět držel v ruce.

Poskládání částí pohádky do celku žákům nedělalo žádný problém. Ve skupince se na tomto byli schopni domluvit.

Vzhledem ke zdržení v úvodu aktivity, kdy jsem ji musela podrobně vysvětlit a v jejím závěru, kdy žáci ztratili pozornost, jsem vynechala aktivitu kartiček na šňůru a kartičky jsme pouze seřadili na koberci za sebou. Kartičky na šňůru jsem jim pověsila sama o přestávce a umístila ve třídě.

Žáci vyplnili vyjmenovaná slova po L do cesty k domu Pelyňkových a obdrželi následně razítko do cestovatelského pasu.

Vyučovací hodinu nepovažuji za nezdařilou. Pro žáky to byla zcela nová aktiva, tedy jiná forma práce než jsou žáci zvyklí. Žáci si procvičili porozumění textu a zároveň si fixovali vyjmenovaná slova po L do své paměti, což bylo poznat, když zapisovali vyjmenovaná slova do cesty na plakátu, protože neměli problém s vybavení daných slov.

Tato vyučovací hodina byla přínosem i pro mě, protože tato aktivita je poměrně náročná na organizaci žáků a jejich práci. Získala jsem tím nové zkušenosti a poznatky.

7.3 Metodický list č. 3 – vyjmenovaná slova po M

7.3.1 Základní údaje k metodickému listu č. 3

Tabulka 17 – Základní údaje metodického listu č. 3

Téma:	Vyjmenovaná slova po M
Typ vyučovací hodiny:	Opakovací hodina
Očekávané výstupy:	Žák odůvodňuje a píše správně i/y po tvrdých, měkkých a obojetných souhláskách ve vyjmenovaných slovech.
Výukové cíle:	Žáci si zopakují vyjmenovaná slova po M. Žáci vyberou správné kartičky s vyjmenovanými slovy po M. Žáci napíší svůj vlastní text, ve kterém použijí vyjmenovaná slova po M.
Průřezová témata:	Osobnostně sociální výchova
Organizační forma:	Hromadná výuka Samostatná práce žáků Skupinová práce
Pomůcky:	Cestovatelský pas, organizér – město Vyjmenovákovo, obálka s pohádkou, kartičky s obrázky vyjmenovaných slov po M

Tabulka 18 – Harmonogram výuky

AKTIVITA		PŘEDPOKLÁDANÝ ČAS
1)	Motivace: Smutná myška	10 min.
2)	Příběh: O Myšici a Pomalejšovi	30 min.
3)	Závěrečná reflexe: Domeček Myšice	5 min.
Celkem		45 min.

7.3.2 Konkretizace metodického postupu ve vyučovací hodině

1) MOTIVACE – SMUTNÁ MYŠKA

Na tabuli přichystáme smutnou myšku Myšici. Položíme dětem otázku, proč si myslí, že je myška smutná.

Děti, dnes nás ve třídě navštívila myška. Vypadá, že je velmi smutná, jako jsme někdy smutní my, když se nám například něco nepovede. Myslíte, že je myška smutná? Děti, co si myslíte, že se jí mohlo stát?

Využijeme metodu brainstormingu (viz kap. 4.2.1), kdy žáci budou chodit psát své nápady, myšlenky na tabuli k obrázku smutné myšky, proč si myslí, že myška se trápí.

V motivaci využijí opět města Vyjmenovákova, kde domeček Myšice je černobílý, tedy je Myšice opravdu smutná a úkolem žáků je pomoci Myšici domeček rozzářit, pokud žáci úkol splní a myšce pomohou, její domeček se opět rozsvítí.

Ve třídě bude umístěna u tabule obálka s odesílací adresou Vyjmenovákova. Obálka bude obsahovat příběh o Myšici a Pomalejšovi.

2) O MYŠICI A POMALEJŠOVI

Žáci dostanou do skupinek kartičky s obrázky, kde mají za úkol vybrat ty obrázky, které patří do vyjmenovaných slov po M. Při této aktivitě, si žáci sami zvolí místo ve třídě, kde chtějí pracovat (viz příloha C – obr. č. 5). Žáci mají za úkol kartičky s obrázky vyjmenovaných slov po M libovolně poskládat. Žákům rozdáme do skupinek část textu pohádky o Myšici a Pomalejšovi.

Z libovolně poskládaných kartiček s obrázky vyjmenovaných slov po M, z předchozí aktivity, budou mít žáci za úkol napsat, dle jejich uspořádání, pokračování textu, kde by se hlemýžď Pomalejš mohl nacházet. A co si myslí, že hlemýžď Pomalejš v příběhu vyděsilo. V psaní příběhu musí použít vyjmenovaná slova na obrázcích (viz kap. 4.2.6).

Žáci, kteří budou mít zájem, mohou svůj text prezentovat ostatním žákům a mohou spolu navzájem o závěru příběhu diskutovat.

Nakonec této aktivity žákům rozdáme konec pohádky a žáci ve skupince zhodnotí, kdo se ke konci příběhu svým textem přiblížil a pro koho byl konec překvapivý.

3) DOMEČEK MYŠICE

Závěrečná část hodiny je zaměřená na zpětnou vazbu od žáků, žáci mají za úkol vybrat správné kartičky s vyjmenovanými slovy a nalepit je do domečku k Myšici.

Protože všichni žáci úkol splní, mohou společně rozzářit domeček Myšici ve Vyjmenovákově. Rozzáří ho tím, že každý si vezme oblíbenou barvu pastelky a společně domeček vybarví.

Nakonec obdrží razítko do pasu cestovatele.

7.3.3 Reflexe a dílní diskuze

Postava Myšice z Vyjmenovákova děti velmi zaujala. Již v předchozích aktivitách se na návštěvu Myšice velmi těšily.

Brainstorming žáci zvládli výborně. Chodili psát své nápady a myšlenky na tabuli. Vždy dva žáci současně mohli napsat svůj nápad a pak předat v řadě křidu dalšímu žákovi. Toto pravidlo všechny děti dodržovaly. Dokonce jeden z žáků byl svým nápadem velmi blízko tématu pohádky o Myšici a Pomalejšovi.

Žáci si mohli najít ve třídě jakékoliv místo, kde chtěli pracovat. Pracovali ve skupinkách, ale pokud někteří potřebovali pomoci, mohly si skupinky pomoci i navzájem. Nejdříve žáci měli za úkol vybrat obrázky s vyjmenovanými slovy po M. Tento úkol nedělal nikomu z žáků větší problém.

Následně jsem žákům rozdala část pohádky O Myšici a Pomalejšovi. Žáci měli pak za úkol napsat pokračování příběhu. V tomto úkolu u některých žáků nastal problém. Žáci nevěděli vůbec jak pokračovat a text napsat. Podle mého názoru některým žákům chyběla zcela fantazie. Dokonce bych řekla, že někteří žáci měli strach napsat svůj text z důvodu, že bude hodnocen negativně.

Tyto žáky jsem se snažila navést, ať při psaní textu použijí obrázky vyjmenovaných slov po M. Některým žákům obrázky pomohly a text nakonec dokončili. Dva žáci napsali pouze dvě věty, kterými příběh ukončili. Tyto žáky jsem nijak nekárala, naopak jsem je pochválila za jejich snahu, protože jsem opravdu viděla, že se snaží, ale nejde jim to, zřejmě ze zmiňovaných důvodů (malá fantazie, špatný den nebo nedůvěra v sebe sama).

V následující aktivitě mohli žáci, kteří chtěli, svůj text prezentovat před ostatními. Pak jsem žákům do skupiny rozdala konec pohádky. Žáci zhodnotili, zda se někdo konci pohádky přiblížil svým vlastním koncem pohádky nebo vymyslel zcela jiný, nový konec.

Na závěr hodiny žáci vybarvili domeček Myšice a doplnili do cesty vyjmenovaná slova po M.

Po rozhovoru s třídní paní učitelkou jsem zjistila, že pro žáky aktivita dopsání konce příběhu byla nová. Je možné, že některým žákům nešlo dopsat konec pohádky, protože nemají zkušenost s touto aktivitou.

Vyučovací hodinu bych zhodnotila kladně. Myslím, že žákům se pohádka O Myšici a Pomalejšovi líbila, a že je bavilo i vymýšlet vlastní konec příběhu. Soudím dle jejich práce ve vyučovací hodině, kdy žáci ve skupinkách nad koncem příběhu velmi zaujatě diskutovali, a myslím, že se přitom i pobavili.

Pro mě vyučovací hodina byla přínosná. Opět jsem získala nové zkušenosti, ale také pozitivní zpětnou vazbu od dětí, že se jim tato forma práce líbí.

7.4 Metodický list č. 4 – vyjmenovaná slova po P

7.4.1 Základní údaje k metodickému listu č. 4

Tabulka 19 – Základní údaje metodického listu č. 4

Téma:	Vyjmenovaná slova po P
Typ vyučovací hodiny:	Vyvozovací hodina
Očekávané výstupy:	Žák odůvodňuje a píše správně i/y po tvrdých, měkkých a obojetných souhláskách ve vyjmenovaných slovech.
Výukové cíle:	Žák seřadí správně text za sebou. Žák z textu správně vybere vyjmenovaná slova po P. Žák předvede vyjmenovaná slova po P pantomimou. Žák zná význam vyjmenovaných slov po P. Žák dokáže spolupracovat s ostatními žáky.
Mezipředmětové vztahy témata:	Hudební výchova
Organizační forma:	Hromadná výuka Samostatná práce žáků Skupinová práce
Pomůcky:	cestovatelský pas, organizér – město Vyjmenovákovo, bubliny z papíru s textem písně Py, komiks, balicí papír A1, píseň Py od Dády Patrasové

Tabulka 20 – Harmonogram výuky

AKTIVITA		PŘEDPOKLÁDANÝ ČAS
1)	Motivace: Přiletěly bubliny	15 min.
2)	Komiks – Pytlák	25 min.
3)	Ztvárnění vyjmenovaných slov pohybem	25 min.
4)	Plakát	20 min.
5)	Návštěva Pytláka	5 min.
Celkem		90 min.

7.4.2 Konkretizace metodického postupu ve vyučovací hodině

1) MOTIVACE – PŘILETĚLY BUBLINY

Ve třídě na koberec nachystáme bubliny (viz obr. 6), v kterých bude vždy uvedena část textu písničky Py od Dády Patrasové (viz tab. 22).

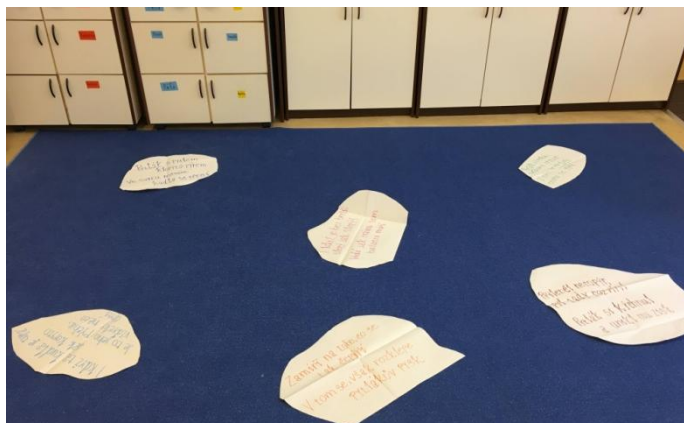
Děti, dnes k nám do třídy brzo ráno přiletěly bubliny. V bublinách je napsaný text a ještě je u bublin napsaný vzkaz. Tak si to spolu všechno společně přečteme.

Tabulka 21 – Vzkaz pro děti

*Milé děti,
nastupte na bubliny a přeneste se k nám do Vyjmenovákova. Nejdříve nás poskládejte správně za sebou,
jak si myslíte, že máme být.
Bubliny*

Počet bublin jsem zvolila, dle počtu žáků ve třídě.

Obrázek 6 – Bubliny s textem písně Py

Využijeme metodu zpřeházených vět (viz kap. 4.2.8), kdy má celá třída za úkol poskládat sloky do správného pořadí. V tomto případě se žáci snaží poskládat bubliny s textem písně za sebou, dle svého názoru, jak si myslí, že je to správně.

2) KOMIKS – PYTLÁK

V další aktivitě dětem odkryjeme komiks (viz příloha D) se správně seřazeným textem písně Py. Komiks si společně přečteme a zhodnotíme, jak jsme se ke správnému řešení přiblížili. Potom si poslechneme písničku Py a zazpíváme si ji.

Tabulka 22 – Text písně Py

<i>Py – Dagmara Patrasová</i>
<i>Pytlák s pytlem klopýtá pýrem Ve svitu měsíce kudla se třpytí I když ta kudla je tupá jak kopyto Je to jeho pýcha, vždycky něco chytí</i>
<i>Pytlák už pyká, svědomí zpytuje Z toho, že pytláčí, trochu se pýří I když je bez brýlí, slepý jak slepýš Vidí jak trávou sem bažanti míří</i>
Zamíří na toho, co se tak čepýří V tom se, však rozklepe pytlákův pýsk Přiletěl netopýr, pyl tady rozvířil Pytlák si kýchnul a unikl mu zisk (Patrasová, 1994)

Dalším úkolem dětí je se zamyslet co mají společného některá slova uvedená v textu. Žáci odhalí, že se jedná o vyjmenovaná slova s py, a tato slova si barevně zvýrazní.

3) ZTVÁRNĚNÍ VYJMENOVANÝCH SLOV PO P POHYBEM

Žáky rozdělíme do menších skupinek. Žáci ve skupince vymyslí pohyb na zadaná vyjmenovaná slova po P z textu písničky a pohyby předvedou (viz příloha C – obr. č. 7, 8).

4) PLAKÁT

Nakonec vytvoříme plakát, na který vyjmenovaná slova po P zapíšeme a nakreslíme k nim vybrané pohyby. Pak si písničku zazpíváme a ztvárníme ji pohybem.

5) NÁVŠTĚVA PYTLÁKA

Žáci napíšou vyjmenovaná slova po P do cesty k domu Pytláka na plakátu Vyjmenovákova.

Žáci obdrží razítko do cestovatelského pasu.

7.4.3 Reflexe a dílčí diskuze

Tato hodina byla založena na spolupráci žáků. Musím říci, že jsem byla velmi mile překvapena. Hned první aktivitu žáci zvládli výborně, a to tím, že nad seřazením vět diskutovali a navzájem se poslouchali.

Po seřazení obdrželi do skupinek komiks s textem, který již byl správně seřazený. Žáci zhodnotili, jak se jim text podařilo odhadnout. Měli zařazenou špatně pouze jednu bublinu s textem, žáci tedy zhodnotili, že se jim text podařilo velmi dobře odhadnout.

Další aktivita byla ztvárnění vyjmenovaných slov po P pohybem. Musím říci, že zde mě děti překvapily. Moje původní představa byla malinko odlišná oproti představě dětí, ale musím říci, že nakonec způsob, kterým to pojaly děti, se mi líbil více. Dětem jsem do skupiny rozdělila dle komiksu dvě okna s textem. Má představa byla, že děti ztvární vyjmenovaná slova jedním pohybem, kterým předvedou dané vyjmenované slovo z textu. Děti to pojaly tak, že předvedly daná vyjmenovaná slova po P z textu, ale zasadily je do děje v komiksu a písni. Ve skupince si rozdělily role, někdo byl pýr, pytlák nebo slepýš atd.

Pak děti vytvořily plakát, kam zapsaly vyjmenovaná slova a k tomu jednoduše zakreslily pohyb. Zde opět musím podotknout, že mě děti překvapily, protože některé již zakreslovaly pohyb do pracovního listu s komiksem, když se chystaly pohyby předvádět na písni. A to ještě nevěděly, že to bude jejich dalším úkolem.

V závěru hodiny žáci opět obdrželi razítka do cestovatelského pasu a zapsaly vyjmenovaná slova do Vyjmenovákova.

Tuto vyučovací hodinu hodnotím já i třídní paní učitelka jako velmi zdařilou. Reakce dětí na tuto vyučovací hodinu byla velmi pozitivní. Bylo vidět, že je všechny aktivity velmi baví. Pro mě sice příprava této vyučovací hodiny byla velmi náročná, ale po reakcích dětí vím, že to mělo smysl.

Postava pana Pytláka se u dětí stala velmi oblíbenou, a to nad moje očekávání.

7.5 Metodický list č. 5 – vyjmenovaná slova po S

7.5.1 Základní údaje k metodickému listu č. 5

Tabulka 23 – Základní údaje metodického listu č. 5

Téma:	Vyjmenovaná slova po S
Typ vyučovací hodiny:	Opakovací hodina
Očekávané výstupy:	Žák odůvodňuje a píše správně i/y po tvrdých, měkkých a obojetných souhláskách ve vyjmenovaných slovech.
Výukové cíle:	Žáci správně opraví a odůvodní chyby ve slovech ve vzkazu. Žáci napíší svůj vlastní text s vybranými vyjmenovanými slovy. Žáci správně vyberou a zvýrazní vyjmenovaná slova po S v textu.
Mezipředmětové vztahy témata:	Hudební výchova
Organizační forma:	Hromadná výuka Samostatná práce žáků Skupinová práce
Pomůcky:	cestovatelský pas, organizér – město Vyjmenovákovo, postava pana Sytého

Tabulka 24 – Harmonogram výuky

AKTIVITA		PŘEDPOKLÁDANÝ ČAS
1)	Motivace: Vzkaz	20 min.
2)	Spisovatelé	35 min.
3)	Pan Sytý	15 min.
4)	Knihy	20 min.
Celkem		90 min.

7.5.2 Konkretizace metodického postupu ve vyučovací hodině

1) MOTIVACE – VZKAZ

Žákům připravíme vzkaz na tabuli, který bude obsahovat pravopisné chyby, které mají za úkol žáci opravit. Žáci si tedy v úvodu hodiny zopakují předchozí probraná vyjmenovaná slova a zároveň se dozví úkol, který budou muset v hodině českého jazyka splnit.

Děti, dnes ráno, když jsem přišla do třídy, čekal tu na nás tento vzkaz a musím říci, že se mi nějak nezdá. Myslíte, že ten vzkaz je správně napsaný?

Tabulka 25 – Vzkaz s chybami pro žáky

Ahoj, **mylé** děti!

Dnes nás čeká další výlet do Vyjmenovákova! Určitě jste zvědavé, co nás bude čekat za úkol.

Dnes se z vás stanou **spysovatelé**, kteří **napýší** svůj vlastní **příběh**, pohádku.

Ve Vyjmenovákově **bidlí** pan Sytý, který je velmi známý **spysovatel**, ale nejde mu napsat žádný **příběh**, a ani pohádka, a proto potřebuje pomoc od šikovných dětí 3. B.

2) SPISOVATELÉ

Žáky rozdělíme do dvojic nebo větší skupinky, dle počtu žáků ve třídě. Žáci si ve dvojicích rozdělí losováním vyjmenovaná slova po S. S vylosovanými slovy mají za úkol napsat svou vlastní pohádku nebo svůj vlastní příběh (viz kap. 4.2.7).

3) PAN SYTÝ

Žáci svůj text prezentují před ostatními žáky. Nakonec své texty i cestovatelské pasy pošlou do Vyjmenovákova, panu Sytému, který zhodnotí, zda žáci úkol splnili. Žáci počkají, jestli se jim na začátku další hodiny vrátí cestovatelské pasy vyplněné, jestli pan Sytý úkol uznal.

4) KNIHA

Z příběhu a pohádek, které žáci napsali, vytvoříme knihu. Vyjmenovaná slova žáci v příbězích následně zvýrazní.

Vyjmenovaná slova po S napíší do plakátu města Vyjmenovákova.

7.5.3 Reflexe a dílčí diskuze

Na začátku této vyučovací hodiny si žáci nejdříve zopakovali vyjmenovaná slova z předchozích hodin. Měli za úkol opravit vzkaz od pana Sytého. S tímto úkolem neměl nikdo z žáků větší problémy.

Tuto motivaci se vzkazem jsem nakonec rozšířila tím, že jsem se dětí zeptala, proč si myslí, že panu Sytému nejde napsat žádný příběh. Žáci odvodili, že i ve vzkazu, který nechal jejich třídě, je mnoho gramatických chyb, a že nikdo takovou pohádku číst nechce.

V další aktivitě jsem žáky rozřadila do dvojic. Dvojice si vylosovala dvě nebo více vyjmenovaných slov po S. S vylosovanými slovy měli za úkol napsat příběh. Musím říci, že mě

žáci překvapili, protože některé příběhy byly velmi zdařilé (viz příloha A). U žáků, kteří měli problémy dokončit příběh v předchozí hodině s vyjmenovanými slovy po M, byl vidět velký posun.

Žáci pak své texty prezentovali před sebou navzájem.

Následně texty poslali do Vyjmenovákova i s cestováním pasem, aby texty zhodnotil pan Sytý. Musím říci, že napětí děti velmi bavilo a doopravdy čekaly, zda se to panu Sytému bude líbit.

Všechny příběhy byly nakonec schválené a děti mohly vytvořit svou vlastní knihu. Ale ještě předtím si texty mezi sebou vyměnily a zvýraznily v nich vyjmenovaná slova po S. Pak jsme texty k sobě svázali a knihu ve třídě vystavili.

Žáci na závěr napsali vyjmenovaná slova do plakátu.

Tuto hodinu hodnotím jako zdařilou. Opět žáci pracovali s velkým zájmem. Velmi kladně hodnotím jejich vzájemnou spolupráci. S žádnou ze zadaných aktivit žáci neměli větší problémy.

7.6 Metodický list č. 6 – vyjmenovaná slova po V

7.6.1 Základní údaje k metodickému listu č. 6

Tabulka 26 – Základní údaje metodického listu č. 6

Téma:	Vyjmenovaná slova po V
Typ vyučovací hodiny:	Vyvozovací hodina
Očekávané výstupy:	Žák odůvodňuje a píše správně i/y po tvrdých, měkkých a obojetných souhláskách ve vyjmenovaných slovech.
Výukové cíle:	Žáci vyřeší šifru s vyjmenovanými slovy po V. Žáci správně vyberou vyjmenovaná slova z nabídky a doplní jimi báseň. Žáci předvedou pantomimou vyjmenovaná slova po V.
Organizační forma:	Hromadná výuka Samostatná práce žáků Skupinová práce
Pomůcky:	cestovatelský pas, organizér – město Vyjmenovákovo, šifra s vyjmenovanými slovy po V

Tabulka 27 – Harmonogram výuky

AKTIVITA		PŘEDPOKLÁDANÝ ČAS
1)	Motivace: Šifra – tajné písmo	10 min.
2)	Pantomima	15 min.
3)	Pracovní list s básničkou	15 min.
4)	Návštěva paní Vydrové	5 min.
Celkem		45 min.

7.6.2 Konkretizace metodického postupu ve vyučovací hodině

1) ŠIFRA – TAJNÉ PÍSMO

Žáci mají za úkol pomoci paní Vydrové z Vyjmenovákova rozluštit tajné písmo (viz obr. 8) pomocí tabulky (viz obr. 7), aby si mohla správně doplnit básničku, která je o ní. Dle počtu žáků ve třídě rozdělíme zašifrovaná slova do dvojic nebo jednotlivcům.

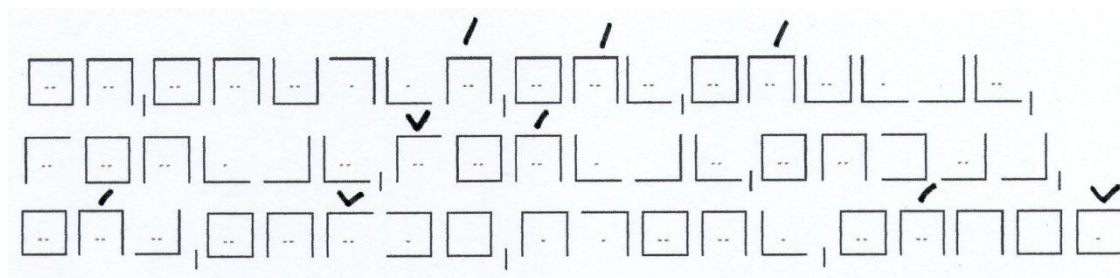
Děti, pomůžete mi rozluštit tajné písmo? Vůbec si s tím nevím rady, ale slyšela jsem, že žáci ve 3. B jsou velmi šikovní.

Obrázek 7 – Pomocná tabulka k šifře

a	b	C	i.	j.	k.	r..	s..	t..
d	e	F	l.	m.	n.	u..	v..	w..
v	h	ch	o.	p.	g.	x..	y..	z..

(Koten 2016. s. 75)

Obrázek 8 – Šifra

Řešení šifry: *Vy, vysoký, výt, výskat, zvykat, žvýkat, vydra, výr, vyžle, povyk, výheň*

Žáci slovo rozluští, ale nesmí kartičku se zašifrovaným slovem nikomu ukazovat, a ani říci v jaké slovo šifru rozluštili.

2) PANTOMIMA

Slovo, které žáci rozluštili, předvedou pantomimou a ostatní žáci slovo hádají. Když žáci znají všechna rozluštěná slova, seřadí je správně za sebou do řady, bez mluvení. Pak na každé slovo vymyslí pohyb nebo vyberou pohyb předvedený v pantomimě.

Žáci odříkají řadu vyjmenovaných slov po V a spojí slovo s dohodnutým pohybem.

3) PRACOVNÍ LIST S BÁSNIČKOU

Žákům rozdáme pracovní list s básničkou (viz příloha D – Pracovní list č. 2), kde jsou vynechaná slova. Žáci budou mít za úkol slova vhodně doplnit do básně⁸ a barevně je zvýraznit, například podtrhnout.

Žáci si pracovní list zkontrolují pomocí nahrávky⁹.

4) NÁVŠTĚVA VYDRY

Vydře předáme všechna rozluštěná slova a básničku. Žáci slova napíší k jejímu domečku ve Vyjmenovákově.

Nakonec obdrží razítko do cestovatelského pasu.

7.6.3 Reflexe a dílčí diskuze

Prvním úkolem v této vyučovací hodině bylo rozluštit tajné písmo pomocí tabulky. Nejdříve jsem tuto aktivitu předvedla na jiných slovech, aby žáci dobře pochopili, jak mají daná slova rozluštit. Neboť jsem měla obavy, že tato zvolená šifra patří mezi těžší úkoly. Každý z žáků, ale zvládl své slovo rozluštit, a to sám nebo s mojí menší dopomocí.

Pak následovala aktivita – pantomima. U té jsme se, se žáky pobavili. Žáci vymýšleli velmi originální předvedení vyjmenovaných slov po V. Myslím, že díky této aktivitě si žáci vyjmenovaná slova po V dobře zapamatují. Protože si to spojili s tím, co je jim blízké a zároveň pro ně zábavné.

Dalším úkolem bylo doplňování slov do básně o paní Vydře. Původně jsem si myslela, že každý žák bude pracovat s pracovním listem samostatně, nakonec jsem nechala žáky nad pracovním listem spolupracovat v menších skupinkách (viz příloha C – obr. 6). Udělala jsem to tak z důvodu, že si myslím, že pokud žáci nad danou problematikou diskutují, naučí se více a vede to k lepšímu zapamatování látky.

---

⁸ Vacek, T., 2018. Vyjmenovaná slova po V. In: *Rádio Junior* [online]. [vid. 12. 12. 2018]. Dostupné z: <http://www.radiojunior.cz/vyjmenovana-slova-po-v--1265416>

⁹ Vacek, T., 2018. Vyjmenovaná slova po V. In: *Rádio Junior* [online]. [vid. 12. 12. 2018]. Dostupné z: <http://www.radiojunior.cz/vyjmenovana-slova-po-v--1265416>

Pro zkontrolování pracovního listu jsem zvolila pustit žákům nahrávku básně. A to z důvodu, že mi přišla tato kontrola textu pro žáky atraktivnější, než kdyby to žáci předčítali sami, což by mohlo vést ke ztrátě pozornosti.

Vyučovací hodinu hodnotím jako zdařilou. Domnívám se, že i žákům se hodina líbila, dle toho jak byli v hodině aktivní, pozorní a velmi dobře spolupracovali se mnou, ale i mezi sebou navzájem.

7.7 Metodický list č. 7 – vyjmenovaná slova po Z

7.7.1 Základní údaje k metodickému listu č. 7

Tabulka 28 – Základní údaje metodického listu č. 7

Téma:	Vyjmenovaná slova po Z
Typ vyučovací hodiny:	Opakovací a vyvozovací hodina
Očekávané výstupy:	Žák odůvodňuje a píše správně i/y po tvrdých, měkkých a obojetných souhláskách ve vyjmenovaných slovech. Žák píše správně i/y ve slovech po obojetných souhláskách.
Výukové cíle:	Žák správně doplní i/y ve vyjmenovaných nebo příbuzných slovech. Žáci napíší ve skupince básně s vyjmenovanými slovy po Z. Žáci vhodně doplní vyjmenovaná slova po Z do básně. Žák správně doplní vyjmenované slovo do křížovky. Žáci vyhledají příbuzná slova k vyjmenovaným slovům po Z. Žák pojmenuje obrázky vyjmenovaných slov.
Organizační forma:	Hromadná výuka Samostatná práce žáků Skupinová práce
Pomůcky:	cestovatelský pas, organizér – město Vyjmenovákovo, karty na bludiště, obálku s obrázky vyjmenovaných slov po Z, slovníky českého jazyka, internetová jazyková příručka

Tabulka 29 – Harmonogram výuky

AKTIVITA		PŘEDPOKLÁDANÝ ČAS
1)	Motivace: Bludiště	10 min.
2)	Básníci	20 min.
3)	Odhalení	10 min.
4)	Závěrečná reflexe: návštěva básníka	5 min.
Cellkem		45 min.

7.7.2 Konkretizace metodického postupu ve vyučovací hodině

1) BLUDIŠTĚ

Žáci mají za úkol najít poslední domeček ve Vyjmenovákově, aby zaplnili celý cestovatelský pas. Musí projít bludištěm, které se bude nacházet na koberci z kartiček (viz obr. 9), kde žáci budou doplňovat y,ý/i,í. Do cíle bludiště dojdou, když půjdou pouze po vyjmenovaných nebo příbuzných slovech. V cíli budou připraveny 4 obálky s obrázky vyjmenovaných slov po Z. První čtyři žáci, kteří budou v cíli, se stanou kapitány skupinek. Do cíle musí dojít všichni žáci.

Obrázek 9 – Bludiště

Následně se žáci rozdělí do čtyř skupinek po třech žácích. Počet lze měnit, dle počtu žáků ve třídě.

2) BÁSNÍCI

Žáci ve skupinách nejdříve obrázky pojmenují vyjmenovanými slovy po Z. Pak se z žáků stanou básníci a jejich úkolem je jednotlivými slovy napsat krátkou básničku, ve které vyjmenovaná slova po Z zvýrazní barevně.

Pak udělají ještě jednu verzi básničky, kde ale vynechají vyjmenovaná slova. Básničku předají další skupince, která bude mít za úkol vyplnit do básně správně vyjmenovaná slova po Z na vynechaná místa.

Následně básně odprezentují ostatním skupinám a ty si zkontrolují, jak se jim povedlo básně doplnit. Básně si vystavíme ve třídě.

3) ODHALENÍ

Žáci stále nevědí, kdo bydlí ve Vyjmenovákově.

Děti, my ale stále nevíme, kdo bydlí v posledním domě ve Vyjmenovákově. Kdo si myslíte, že by tam mohl bydlet?

Žáci řeknou své názory, kdo v domě bydlí.

Žáci mají za úkol vyřešit křížovku (viz obr. 10) a zjistit, kdo v domě ve Vyjmenovákově bydlí. V křížovce musí doplnit vždy vyjmenovaná slovo ke slovům příbuzným. Žáci si tím zopakují i předešlou látku z předchozích vyučovacích hodin.

Obrázek 10 – Řešení křížovky

1.			B	Y	D	L	I	T
2.		N	Á	B	Y	T	E	K
3.		V	Y	S	O	K	Ý	
4.	M	L	Ý	N				
5.		P	Ř	Í	B	Y	T	E
6.			K	O	P	Y	T	O

V tajence jim vyjde slovo básník. Žáci se vrátí do skupinek a pokusí se básníkovi vymyslet své vlastní jméno, které musí být příbuzné, k nějakému vyjmenovanému slovu po Z. Žáci mohou hledat ve slovnících českého jazyka nebo na internetu. Nakonec budeme o jméně hlasovat a dům pojmenujeme.

4) ZÁVĚREČNÁ REFLEXE – NÁVŠTĚVA BÁSNÍKA

Žáci dopíší k domu vyjmenovaná slova po Z a obdrží do cestovatelského pasu razítko.

7.7.3 Reflexe a dílčí diskuze

Jako motivace na úvod této hodiny jsem zvolila bludiště, které bylo reálně vytvořené z kartiček s vyjmenovanými a jejich příbuznými slovy a s nevyjmenovanými slovy. Žáci měli za úkol si bludiště nejdříve prohlédnout a pak až se vydali hledat správnou cestu bludištěm.

Jejich úkolem bylo chodit pouze po vyjmenovaných a příbuzných slovech. Pokud narazili na nevyjmenované slovo, museli se vrátit na začátek bludiště (viz příloha C – obr. 9).

Žáky tato aktivita velmi bavila. Proto jsem si vyhradila po této aktivitě chvíli, kdy jsem se žáků ptala, zda mají radši bludiště jako pracovní list nebo by jim vyhovoval tento způsob. Většina třídy se vyjádřila, že se jim tento způsob velmi líbil, že si vyjmenovaná slova tímto způsobem

lépe pamatují. Někteří žáci, ale podotkli, že je tento způsob pro ně těžší, než kdyby doplňovali bludiště v pracovním listě.

Žáci, kteří se stali kapitány, si mohli vybrat své členy skupiny. Jejich dalším úkolem bylo prohlédnout si obrázky vyjmenovaných slov po Z a pojmenovat je ve skupině. Následně měli za úkol složit krátkou říkanku, básničku s těmito slovy, které barevně zvýrazní. Žáci neměli problém s pojmenováním obrázků vyjmenovaných slov po Z. Menší problémy měli spíše se složením vlastní básničky, kde jim trvalo poměrně dlouho, než básničku složili a většinou se básně ani nerýmovaly.

Možná tato aktivita byla pro žáky složitá. Ale myslím, že je důležité, že děti si vyzkoušely i skládání krátké básničky, i když se aktivita zcela nepodařila.

Pak žáci ve skupinkách přepsali báseň ještě jednou, ale vynechali volné místo na doplnění vyjmenovaného slova po Z. Pak si básně mezi sebou skupiny vyměnily a zkusily si doplnit báseň jiné skupiny. Pak doplněné básně prezentovaly a vzájemně si doplnění zkontrolovaly.

Protože žáci stále nevěděli, kdo ve Vyjmenovákově v posledním domě bydlí, dostali za úkol vyplnit křížovku. V křížovce si zopakovali probraná vyjmenovaná slova. Měli vždy za úkol vyplnit do křížovky vyjmenované slovo ke slovům příbuzným. Na tomto úkolu pracovali samostatně. Žádnému z žáků tento úkol nedělal potíže splnit.

V tajence žákům vyšlo slovo básník. Jejich posledním úkolem bylo, aby pojmenovali básníka příbuzným slovem ke slovům vyjmenovaným po Z. Žáci mohli hledat příbuzná slova ve slovnících českého jazyka nebo na internetu na třídních počítačích.

Nakonec každý přednesl svůj návrh, o kterém jsme hlasovali. Žáci pojmenovali básníka – Jazykovědec.

Všechny děti obdržely razítko do cestovatelského pasu.

Vyučovací hodinu hodnotím i přes menší problémy v aktivitě, kdy žáci měli složit krátké básničky, kladně. Myslím, že nenastal žádný velký problém. Děti byly nadšené z bludiště, které, se domnívám, je velmi dobře motivovalo do dalších úkolů. Je známo, že děti mají rády tajemno. Tedy zjišťování, kdo bydlí v domě, bylo pro ně napínavé a motivující.

Myslím si, že je dobře, že si děti vyzkoušely práci se slovníky a práci s informacemi na internetu. Někteří žáci se poprvé seznámili s internetovými zdroji, které se zabývají českým jazykem, což beru jako přínosné.

Získala jsem nové poznatky a především zkušenost, že pokaždé se vše nemusí zcela podařit, ale to neznamena, že to byla zbytečná práce. I to, že se něco nepodaří, je přínosem pro mě i pro žáky.

7.8 Metodický list č. 8 – opakování vyjmenovaných slov

7.8.1 Základní údaje k metodickému listu č. 8

Tabulka 30 – Základní údaje metodického listu č. 8

Téma:	Vyjmenovaná slova
Typ vyučovací hodiny:	Opakovací hodina
Očekávané výstupy:	Žák odůvodňuje a píše správně i/y po tvrdých, měkkých a obojetných souhláskách ve vyjmenovaných slovech. Žák píše správně i/y ve slovech po obojetných souhláskách.
Výukové cíle:	Žák přiřadí k sobě správnou dvojici homofon. Žák správně doplní i,í/y,ý ve slovech. Žák dokáže zdůvodnit psaní i,í/y,ý ve slovech. Žák vyjádří svými vlastními slovy názor.
Organizační forma:	Hromadná výuka Samostatná práce žáků Skupinová práce
Pomůcky:	cestovatelský pas, organizér – město Vyjmenovákovo, herní plán

Tabulka 31 – Harmonogram výuky

AKTIVITA		PŘEDPOKLÁDANÝ ČAS
1)	Motivace: Živé pexeso	10 min.
2)	Příprava na Vyjmenovákovský rébus	10min.
3)	Vyjmenovákovský rébus	15 min.
4)	Závěrečná reflexe: Rozloučení s Vyjmenovákovem	10 min.
Celkem		45 min.

7.8.2 Konkretizace metodického postupu ve vyučovací hodině

1) ŽIVÉ PEXESO

Hra Živé pexeso bude zaměřená na homofona ve vyjmenovaných slovech (viz kap. 3.5). Učitel vybere jednu dvojici, která půjde za dveře. Pak rozdělí děti do dvojic, a to z důvodu, pokud by se rozdělovaly samy děti, utvořily by dvojice dle přátelství a pro hádající by to bylo příliš jednoduché. Učitel dá do dvojice kartičku s homofony, například *slepýš x slepiš*. Děti dostanou čas na to se domluvit, jak daná slova předvedou pantomimou. Pak se děti zamíchají jako kartičky v pexesu. Dvojice, která hádá, si dá kámen, nůžky, papír, a ten kdo vyhraje, začíná hru. Hra se hraje jako klasické pexeso, kdo získá nejvíce kartiček, vyhrává.

2) PŘÍPRAVA NA VYJMENOVÁKOVSKÝ RÉBUS

Žáky rozdělíme do skupinek, nejlépe po čtyřech žácích. Žáci obdrží do skupinky balíček kartiček (viz příloha D – Příprava na Vyjmenovákovský rébus), který si položí do prostřed kroužku, v kterém budou sedět. Kartičky jsou otočené textem dolů. Každý žák si vytáhne jednu kartičku, kterou přečte ostatním a na danou otázku odpoví a ostatní zkontrolují správnost. Nebo na kartičce je uveden úkol (např. zavýskej), dítě úkol předvede a ostatní zhodnotí, zda to je správně. Pokud by tedy bylo na kartičce (např. zaviskej) a dítě by zavýskalo, ostatní žáci ve skupince by měli říci, že to není správně a odůvodnit y, ý/ i, í.

3) VYJMENOVÁKOVSKÝ RÉBUS

Žáci do dvojice obdrží herní plán, na kterém plní úkoly (viz příloha D – Vyjmenovákovský rébus). Dle popisu na plánu se posouvají až do pole, které jim oznámí, zda vše udělali správně. Každý žák ve dvojici má svou figurku nebo gumu, ořezávatko, čím se posouvá po herním plánu (viz příloha C – obr. 10, 11).

Pokud se dostanou do cílového pole, obdrží poslední razítko do cestovatelského pasu a obdrží certifikát, že procestovali Vyjmenovákova a seznámili se s vyjmenovanými slovy.

4) ROZLOUČENÍ S VYJMENOVÁKOVEM

Na závěr hodiny si s dětmi sedneme k plakátu Vyjmenovákova. S dětmi si povíme, že je na čase se rozloučit s městem Vyjmenovákova, ale že se nejdříve podíváme, co vše jsme se v něm naučili (viz příloha C – obr. 12).

Žáky necháme zhodnotit celý projekt, kdy každý řekne svůj názor, která aktivita se mu povedla, co se mu podařilo, líbilo nebo naopak. Nakonec žáky necháme zhodnotit pomocí malé ankety celý projekt (viz příloha B).

7.8.3 Reflexe a dílčí diskuze

První aktivitou v této hodině bylo Živé pexeso. Živé pexeso žáci dobře znali, protože jsem ho s nimi již hrávala na souvislé pedagogické praxi. Bylo to dobré v tom, že jsem nemusela vysvětlovat podrobně pravidla.

Žáci dostali do dvojice kartičky s homofony vyjmenovaných slov (např. slepýš x slepiš, pil x pyl apod.). Tedy jeden ze dvojice znázornil slepýše jako hada a druhý z dvojice slovo slepiš, znázornil jako sloveso, například slepiš papír.

Měla jsem obavy, zda nebude pro žáky těžké vymyslet, jak dané slovo předvedou. Ale většinou si žáci sami pomohli navzájem ve dvojici nebo s mojí malou pomocí.

Tato verze hry byla malinko náročnější. Žáci, kteří hledali dvě kartičky patřící k sobě, museli velmi dobře vnímat pantomimu spolužáků a museli se oprostít od původní verze hry, že dvě kartičky patřící k sobě ukazují stejný pohyb.

Tato hra žáky bavila. Všichni žáci by se chtěli vystřídat jako hráči, kteří hledají dvojice kartiček. Bohužel čas mi to nedovolil, ale dohodli jsme s paní třídní učitelkou, že si žáci hru zahrají v další hodině českého jazyka. Proto se domnívám, že hra u žáků měla úspěch.

Další aktivitou byla příprava na Vyjmenovákovský rébus. V této aktivitě jsem žáky rozdělila do čtveřic. Každá čtveřice obdržela balíček s kartičkami, který si dala textem dolů a doprostřed jejich kroužku. Každý si vytahoval jednu kartičku, a buď odpovídal na otázku, nebo plnil úkol. Kartičky byly zaměřené na porozumění významu vyjmenovaných slov. Žáci se museli navzájem kontrolovat. S touto aktivitou nikdo ze žáků neměl větší obtíže.

Po této aktivitě následoval Vyjmenovákovský rébus, který žáci dělali ve dvojici nebo každý sám. Jich úkolem bylo dostat se do cíle s nejmenším počtem chyb. Potom žáci sami sebe zhodnotili. Nejvíce žáci měli jednu nebo dvě chyby, s kterými došli do cíle. Nejvíce chybovali ve slově *vískat x výskat*.

Na závěr této hodiny jsme se rozloučili s celým projektem Vyjmenovákov. Zhodnotili jsme, co jsme se vše naučili nebo procvičili. Každý z žáků měl možnost říci svůj názor, co se mu líbilo nebo nelíbilo. Pak každý dostal velmi krátkou anketu, kde ještě jednou celý projekt zhodnotil.

Anketu a rozhovor s dětmi podrobněji rozeberu v následující kapitole.

Tuto hodinu bych zhodnotila jako shrnutí za celým projektem. Myslím, že závěrečná hodina žáky bavila a procvičili si ještě jednou vyjmenovaná slova. Uvědomili si, zda jim vyjmenovaná slova dělají problém, popřípadě v čem přesně. Nebo naopak zhodnotili, že vyjmenovaná slova umí.

8 Vyhodnocení cílů a výzkumných otázek

Hlavním cílem diplomové práce bylo vytvoření metodiky výuky a procvičování vyjmenovaných slov pro 3. ročník ZŠ prostřednictvím textu. Hlavní cíl byl plněn v rámci projektu, protože tato metoda se mi jevila jako vhodná pro výuku vyjmenovaných slov. Byl splněn vytvořením metodických listů pro jednotlivé řady vyjmenovaných slov a také vytvořením materiálů, které se dají využít při výuce vyjmenovaných slov ve vyučovací hodině (viz příloha D).

Dílčí cíl č. 1 a Výzkumná otázka č. 1

Stanovený dílčí cíl č. 1, vytvoření či výběr vhodného textu k procvičování vyjmenovaných slov, byl plněn ve všech metodických listech v diplomové práci. Každý metodický list je založen na práci s textem.

Výzkumná otázkou č. 1 jsem zjišťovala, jaké musí být parametry textu vhodného pro plnění dílčího cíle č. 1. Text musí být pro děti přitažlivý a musí jim být blízký formou (například pohádka, básnička, text dětské písničky) a tématikou (viz příloha D – pohádka *Myšice a Pomalejš, O Honzovi Pelyňkovi*). Také by měl respektovat věkové zvláštnosti žáka 1. stupně základní školy a jeho schopnosti. Tedy by měl být text přiměřeně dlouhý a měla by být vhodně zvolená slovní zásoba, aby žáci textu porozuměli.

Dílčí cíl č. 2 a výzkumná otázka č. 2

Dílčí cíl č. 2, výběr vhodné metody pro výuku, která splní požadavky atraktivity a hravé formy, byl naplňován zvolenými způsoby práce v přípravě metodických listů a realizací metodických listů v praxi. Výzkumná otázka č. 2, metoda vhodná pro výuku vyjmenovaných slov, byla ověřována v praxi. Dle zpětné vazby žáků a v souladu se současným trendem propojit gramatické učivo s komunikační výchovou, je vhodnou metodou procvičování vyjmenovaných slov prostřednictvím textu. Žáci si vyjmenovaná slova fixují vizuálně, popřípadě i sluchově při hlasitém i tichém čtení. Výběr textu by měl splňovat dané parametry (viz dílčí cíl č. 1). Je vhodné výuku vyjmenovaných slov učit v rámci projektu. Pro žáky je tato výuka zábavná, motivující a netradiční. Aktivizační metody vedou žáky ke kritickému myšlení, jejich zapojení do výuky je tedy vhodné. Zároveň je vhodné zapojit co nejvíce smyslů, například propojit výuku s pohybem.

Dílčí cíl č. 3 a výzkumná otázka č. 3

Dílčí cíl č. 3, vytvoření atraktivních didaktických pomůcek byl naplňován v průběhu přípravy metodických listů. Následně byl ověřen během realizace projektu v praxi.

Výzkumnou otázkou č. 3 jsem zjišťovala, které didaktické pomůcky jsou vhodné používat při výuce vyjmenovaných slov. Dle zpětné vazby žáků jsou vhodné pomůcky, které jsou netradiční a nejsou používány ve třídě pravidelně. Velmi vhodnou didaktickou pomůckou pro výuku vyjmenovaných slov je organizér, který žáky motivuje a zároveň je přehledem učiva probraného a učiva budoucího. Další vhodnou pomůckou jsou vymyšlené postavičky ve formě loutky z papíru. Vzhledem k věku žáků jsou jim tyto fyzicky hmatatelné pomůcky velmi blízké a jsou pro ně atraktivní. V projektu se osvědčilo postavy provázat s každým úkolem. Vhodnými pomůckami jsou obrázky, protože vizualizují žákům význam slov. Vhodnou pomůckou může být samotný text, například ve formě kartiček, pohádek, básniček, písniček, který by však měl splňovat určité parametry (viz dílčí cíl č. 1).

Didaktické pomůcky by měly být přiměřené věkovým zvláštnostem žáků 1. stupně základní školy. Měly by žáky rozvíjet a nebyť pouze hračkou. Pomůcky by měly být atraktivní a žáky motivovat k práci. Pokud jsou zároveň netradiční nebo originální rozvíjí fantazii žáka.

8.1 Závěrečná reflexe a souhrnná diskuze

Dílčí reflexe a diskuze jsou uvedeny a podrobně diskutovány v každé samostatné kapitole. V této kapitole budou shrnuty základní poznatky.

V diplomové práci jsem již zmínila, že vyjmenovaná slova jsou stěžejním učivem ve 3. třídě a žáci se s vyjmenovanými slovy setkávají nadále ve 4. a 5. ročníku a po celou dobu vzdělávání. Proto je důležité, aby vyjmenovaná slova žáci ve 3. třídě velmi dobře zvládli a měli k této látce kladný vztah. Již Brabcová (1990) uváděla zásady výuky vyjmenovaných slov (viz kap. 3.6), kde zmínila, že v učivu vyjmenovaných slov hrozí stereotypnost a únavnost, a proto bychom měli dbát na aktivizující formy práce.

S dětmi průběžně probíhaly během realizace projektu rozhovory k daným aktivitám, kdy žáci zhodnotili jednotlivé úkoly v hodině. V závěrečné hodině shrnuly, co se jim líbilo nebo nelíbilo na celém projektu. Dále zhodnotili, která aktivity pro ně byly těžké nebo naopak lehké.

V rozhovorech žáci uvedli, že si každý z nich vybral svou oblíbenou postavu z Vyjmenovákova. Mezi nejoblíbenější postavy patřila vydra, myšice a pytlák. Žáci velmi kladně hodnotili aktivitu bludiště, živého pexesa nebo šifru. Pozitivně hodnotili i pohádky mnou vytvořené nebo texty, které jsem vybrala (například básnička, text písničky).

Z této zpětné vazby od žáků soudím, že jednou z dobře zvolených metod je zapojení vyjmenovaných slov do textu. Myslím, že zapojení této metody je vhodné především pro pochopení významu vyjmenovaných a příbuzných slov. Již Josef Hubáček (1991) uváděl, že vyjmenovaná a příbuzná slova se mají zapojovat do vět a mají být používána k vyjmenovaným slovům vhodná synonyma. Dle mého názoru a ověření této metody v praxi je toto zapojení vyjmenovaných slov do textu efektivní.

Text, ale musí být atraktivní a přiměřený věkovým zvláštnostem žáků mladšího školního věku. Vybraný nebo vytvořený text by měl být žákům blízký svou formou a tematikou.

Projekt také obsahoval aktivizační metody, které jsou uvedeny v teoretické části diplomové práce (viz kap. 4). Tento další způsob výuky vyjmenovaných slov se ukázal jako dobře zvolený. Žáci byli motivováni k učivu vyjmenovaných slov. Věděli, že v žádné z vyučovacích hodin nebudou muset sedět jen v lavicích, že se budou moci pohybovat po celé třídě nebo si najít příjemné místo ve třídě pro splnění úkolu.

Každý z žáků zažil pocit úspěchu, domnívám se, že je to z důvodu, že projekt byl založen na spolupráci žáků, ale zároveň každý žák byl zapojen do procesu výuky. Sitná (2013) uvádí ve svých publikacích, že je důležité, aby žák byl spolutvůrcem, nikoliv jen pasivním posluchačem (viz kap. 4). Myslím, že toto se ve výuce podařilo, že všichni žáci se podíleli na vyučovacích hodinách aktivně.

Musím souhlasit s Lacinou (2015), že výuka založená na aktivizačních metodách je vysoce náročná, a že je vhodná kombinace obou metod (viz tab. 8). I to se prokázalo v praxi, že aktivizační metody jsou vhodné jako oživení a vylepšení klasické výuky.

Výuku vyjmenovaných slov prostřednictvím textu v rámci projektu doplnily vytvořené postavy a plakát (organizér) města Vyjmenovákova, což samotnou výuku ozvláštnilo a pro děti to bylo přitažlivé. Zároveň organizér byl přehledem učiva vyjmenovaných slov.

Domnívám se, že právě projekt Vyjmenovákov žákům tyto všechny formy práce nabídl. Měl žáky motivovat k učení vyjmenovaných slov a zároveň být přehledem samotného učiva. Sami žáci zhodnotili projekt v závěrečné hodině pomocí ankety (viz příloha B) takto:

Tabulka 32 – Vyhodnocení ankety

Číslo otázky	Otázka	Odpověď respondentů
č. 1	Líbil se Ti projekt Vyjmenovákov? (Jestli ano, napiš, co se Ti nejvíce líbilo. Pokud se Ti projekt nelíbil, napiš, co se Ti nelíbilo.)	Všech 14 dětí, které se zúčastnily projektu, zhodnotily, že se jim projekt líbil celý. 4 děti uvedly, že se jim líbil nejvíce metodický list – vyjmenovaná slova po P. Tedy aktivity s pytlákem. 3 děti uvedly jako nejvíce zdařilou aktivitu bludiště. Ostatní děti žádnou aktivitu nespécifikovaly, napsaly, že v projektu se jim líbilo vše, co dělaly.
č. 2	Máš pocit, že si pamatuješ vyjmenovaná slova lépe, než kdybys doplňoval/a cvičení v učebnici?	9 žáků ze 14 uvedlo, že si vyjmenovaná slova aktivitami v projektu zapamatovali lépe, než kdyby doplňovali pouze cvičení v učebnicích. 5 žáků vybralo možnost, že si spíše pamatují vyjmenovaná slova zvolenými metodami a formami, které byly použity v projektu Vyjmenovákov.
č. 3	Ohodnoť projekt známkou jako ve škole:	13 dětí ohodnotilo projekt známkou jedna, neboli výborně. 1 žák ohodnotil projekt známkou jedna mínus, tedy výborně mínus.

Dle zpětné vazby dětí se domnívám, že projekt naplnil stanovené dílčí cíle v diplomové práci. V diplomové práci byl vytvořen a vybrán text, který je vhodný k procvičování vyjmenovaných slov. Byly vybrány vhodné metody pro výuku, které splnily požadavky uvedené v dílčím cíli č. 2 (viz kap. 1.1). Vytvořené pomůcky byly pro děti atraktivní, a tím je motivovaly k výuce vyjmenovaných slov. Proto si je důležité uvědomit, že na didaktických pomůckách velmi záleží. A záleží i na vytvoření nebo výběru vhodného textu pro děti.

Příprava a realizace samotného projektu byla pro mě novou a velmi přínosnou zkušeností. Přípravy na vyučovací hodiny a samotná celá příprava projektu byla velmi náročná, nicméně tato práce se mi vrátila pozitivní zpětnou vazbou od žáků, kteří se na každou hodinu s projektem těšili. Těšili se tedy na výuku vyjmenovaných slov. Myslím si, že to samo je velkým úspěchem, motivujícím zpětně k pedagogické práci také mě samotnou.

Závěr

Nepostradatelnou součástí výuky českého jazyka je učivo vyjmenovaných slov. Jak zmiňuji v předchozích kapitolách diplomové práce, je to stěžejní učivo 3. ročníku základní školy. Žáci se s vyjmenovanými slovy setkávají nadále ve 4. a 5. ročníku a ve svém dalším vzdělávání. Pak i nadále ve svém životě. Proto je důležité, aby učivo vyjmenovaných slov si dobře osvojili ve 3. ročníku a nadále ho v dalších ročnících procvičili. Proto k této látce by měli mít kladný vztah a měla by je bavit.

Na svých pedagogických praxích jsem se několikrát setkala s výukou vyjmenovaných slov a mohla jsem sledovat vztah žáků k tomuto učivu, který nebyl vždy kladný. Žáci se na hodiny často netěšili a většinou brali výuku vyjmenovaných slov jako nudné učivo, v kterém často někteří z nich nejsou úspěšní. A to mě přivedlo k cíli mé diplomové práce, protože si myslím, že vždy se dá učivo předat žákům, a to obzvlášť na prvním stupni základní školy, zábavnou formou, která je zaujme. Cílem této diplomové práce, proto bylo vytvoření metodiky výuky a procvičování vyjmenovaných slov pro 3. ročník základní školy prostřednictvím textu. Tento cíl jsem se rozhodla realizovat prostřednictvím projektu, protože se mi to jevilo jako vhodná metoda.

V projektu jsem se rozhodla použít aktivizační metody, metody kritického myšlení, atraktivní didaktické pomůcky a především texty, které budou pro výuku vhodné. Chtěla jsem žáky motivovat k učení vyjmenovaných slov a dokázat, že lze toto učivo předat netradiční, zábavnou formou.

Dle zpětné vazby žáků se domnívám, že mnou vytyčený cíl byl splněn. Žáky hodiny bavily a na výuku vyjmenovaných slov se žáci těšili. Velmi je motivovalo, že jsou ve vymyšleném světě Vyjmenovákovi, kde se jim velmi líbily postavy, které je provázely celým Vyjmenovákovi. Žáci pozitivně reagovali i na jednotlivé úkoly v projektu. Měli celou dobu pocit, že si vlastně hrají, i když se učili vyjmenovaná slova v každém úkolu.

Žáci sami zhodnotili, že se jim takto vyjmenovaná slova dobře učí a že se jim lépe pamatují.

Realizace projektu tedy dokázala, že vyjmenovaná slova lze učit hravou, zábavnou formou. Formou, která ale neučí jen samotné učivo vyjmenovaných slov, ale učí i spolupráci mezi žáky, k vytváření vlastního názoru a k řešení problémů. Rozvíjí kritické myšlení u žáků.

Příprava a realizace projektu, metodických listů a mnou vytvořených didaktických pomůcek mě obohatila o nové zkušenosti do mé pedagogické praxe.

Věřím, že tato diplomová práce, zejména její praktická část, poslouží všem pedagogům prvního stupně základních škol jako podpůrný materiál ve výuce vyjmenovaných slov.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

- BERGMANNOVÁ M., ZEMAN L., 2011. *Výři nesýčují*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-89-7.
- BRABCOVÁ, R., aj., 1982. *Didaktika českého jazyka pro 2– 4. ročník ZŠ*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova.
- BRABCOVÁ, R., aj., 1990. *Didaktika českého jazyka*. 1. vyd. Praha: SPN. ISBN 80-04-24251-0.
- COUFALOVÁ, J., 2006. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy*. 1. vyd. Praha: Fortuna. ISBN 80-7168-958-0.
- ČECHOVÁ, M., aj., 1998. *Čeština a její vyučování: didaktika českého jazyka pro učitele základních a středních škol a pro studenty učitelství*. 2. upr. vyd. Praha: SPN. ISBN 80-85937-47-6.
- HAUSER, P., ONDRÁŠKOVÁ K., 1991. *Základy didaktiky českého jazyka pro první stupeň základní školy*. Brno: Masarykova univerzita Brno. ISBN 80-210-0239-5.
- HUBÁČEK, J. 1991. K nácviку pravopisu vyjmenovaných slov. *Komenský*, roč. 115, č. 9/10, s. 373–375.
- HUBÁČEK, J., 1997. Vyjmenovaná slova a předpona vy-. *Komenský*, roč. 121, č. 9/10, s. 189–190.
- CHRÁSKA, M., 2006. *Metody pedagogického výzkumu*. 2. aktual. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5326-3.
- KOTEN, T., 2006. *Škola? V pohodě!*. 1. vyd. Most: Hněvín. ISBN 80-86654-18-4.
- KOTRBA, T., LACINA, L., 2015. *Aktivizační metody ve výuce: příručka moderního pedagoga*. 3. vyd. Brno: Barrister & Principal. ISBN 978-80-7485-043-1.
- KRAUS, J., aj., 2002. *Pravidla českého pravopisu*. 2. rozš. vyd. Praha: Fortuna. ISBN 80-7168-679-4.
- MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., aj., 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-164-1.
- MLEZIVA, J., 2011. *Vyjmenovaná čtení o přírodě*. 1. vyd. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-444-5.

MÜHLHAUSEROVÁ H., aj., 2007. *Český jazyk 3 – učebnice pro 3. ročník základní školy*. 2. přepr. vyd. Brno: Nová škola. ISBN 80-85607-38-7.

Patrasová, D., 1994. *Školička s Dádou: Py (vyjmenovaná slova po P)*. Praha: SUPRAPHON a.s.

SITNÁ, D., 2013. *Metody aktivního vyučování: spolupráce žáků ve skupinkách*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0404-6.

SKUTIL, M., aj., 2011. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-778-7.

ZORMANOVÁ, L., 2012. *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4100-0.

Internetové zdroje

KRITICKÉ MYŠLENÍ z.s., 2001. *Co jsou Kritické listy?* [online]. [vid. 20. 3. 2019]. Dostupné z: <http://www.kritickemysleni.cz/infosit.php>

KYNCL, L., KYNCLOVÁ B., 2013. *Skládkové učení* [online]. [vid. 20. 11. 2018]. Dostupné z: <http://www.liborkyncl.estranky.cz/clanky/metody-rwct/skladankove-uceni.html>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2018. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. [vid. 11. 11. 2018] Praha: MŠMT. Dostupný z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani>

Moje čeština: Vyjmenovaná slova [online]. [vid. 15. 12. 2018]. Dostupné z: <https://www.mojecestina.cz/vyjmenovana-slova>

ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ – AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY, 2018. *Internetová jazyková příručka* [online]. [vid. 11. 11. 2018]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>

Vacek, T., 2018. *Vyjmenovaná slova po V*. In: *Rádio Junior* [online]. [vid. 12. 12. 2018]. Dostupné z: <http://www.radiojunior.cz/vyjmenovana-slova-po-v--1265416>

ZŠ U Soudu: *Základní informace* [online]. [vid. 25. 1. 2019]. Dostupné z: <https://zsusoudu.liberec.cz/index.php/o-skole>

Seznam příloh

Příloha A: Ukázka vyplněných pracovních materiálů

Příloha B: Ukázka vyplněné ankety žáky

Příloha C: Fotodokumentace z vyučovacích hodin

Příloha D: Vyjmenovák – soubor materiálů k projektu – volná příloha, uloženo v deskách diplomové práce

Příloha A – Ukázka vyplněných pracovních materiálů

Ahoj děti,
vyplňte správně křížovku
a v tajence se dozvíte,
kde nás můžete navštívit.

Budeme se na
vás těšit!

1. OBYVATEL
2. BYT
3. OBYČEJ
4. VŠÍMAVÍ
5. PŘIBYTEK
6. BYLINA
7. KOBYLA
8. PŘIBYSLAV
9. NABYTEK
10. BÝK
11. DOBYTEK
12. EXISTOVAT
13. BYDLIT!

Pracovní list vypracovala: Bc. Valerie Fojtová

Ahoj děti,
vyplňte správně křížovku
a v tajence se dozvíte,
kde nás můžete navštívit.

Budeme se na
vás těšit!

1. OBYVATEL
2. BYT
3. OBYČEJ
4. VŠÍMAVÝ
5. PŘIBYTEK
6. BYLINA
7. KOBYLA
8. PŘIBYSLAV
9. NABYTEK
10. BÝK
11. DOBYTEK
12. EXISTOVAT
13. BYDLIT!

Pracovní list vypracovala: Bc. Valerie Fojtová

Ahoj děti,
vyplňte správně křížovku
a v tajence se dozvíte,
kde nás můžete navštívit.

Budeme se na
vás těšit!

1. OBYVATEL
2. BYT
3. OBYČEJ
4. VŠÍMAVÍ
5. OBYPLENÍ
6. BYLINA
7. KOBYLA
8. PŘIBYSLAV
9. NABYTEK
10. BÝK
11. DOBYTEK
12. EXISTOVAT
13. BYDLIT!

BYDLIT
MARTIN
VÝJEMNÁKOV

Pracovní list vypracovala: Bc. Valerie Fojtová

Ahoj děti,
vyplňte správně křížovku
a v tajence se dozvíte,
kde nás můžete navštívit.

Budeme se na
vás těšit!

1. OBYVATEL
2. BYT
3. OBYČEJ
4. VŠÍMAVÍ
5. PŘIBYTEK
6. RTLINA
7. KOBYLA
8. PŘIBYSLAV
9. NABYTEK
10. BÝK
11. DOBYTEK
12. EXISTOVAT
13. BYDLIT!

Pracovní list vypracovala: Bc. Valerie Fojtová

1.

Bylo, nebylo ve městě Vyjmenovákova hocha, který se ničeho nebál a do všeho šel po hlavě, jak se v dnešní době říká. Každý obyvatel z Vyjmenovákova ho měl rád a důvěřoval mu. Mladý jinoch se jmenoval Honza **Pelyněk** a byl to statný mladík.

Jednoho dne se Honza rozhodl, že potřebuje získat nové zkušenosti a že se vydá se do světa. Také chtěl vydělat nějaké peníze pro svou maminku a pro svého tatínka, aby jim pomohl s velkým statkem.

Maminka Honzovi upekla buchty a koláče, nadělala několik pořádných řízků, tatínek Honzovi popřál hodně štěstí a Honza se na svou cestu vydal.

Honza šel kamenitou cestou, která vedla do hlubokého lesa. Po nějaké době **uslyšel** hlasitý klapot, byl to starý dřevěný **mlyn**. Honza, ale **neuslyšel** jenom klapot starého **mlyna**, ale také hromy bouřky, která se blížila k **mlynu**. Do malé chvíle se začalo **blýskat** a Honza se před blesky schoval do **mlyna**.

Najdi odpověď na tyto otázky.

- 1) Proč se Honza Pelyněk vydal do světa? *pro peníze a pro zkušenosti*
- 2) Proč šel Honza do mlyna? *potřeboval se schovat*

V domovské skupině zjisti

- 1) Do jaké doby zůstal Honza ve mlyně? *1 noc*

Vpracovala: Bc. Valerie Fojtová

2.

Honza měl velký hlad, a tak do něj řízky, buchty i koláče padaly a vše **spolykal** jakoby nic. Ve **mlyně** byla hluboká tma. Honza měl, ale pouze dvě svíčky. A aby **neplýtl**, rozhodl se zapálit pouze jednu.

Po náročném cestě byl Honza velmi unavený a oči se mu klížily. Honza usnul. Co se mu zdálo, se už, ale nedozvíme, protože Honzu z hlubokého spánku probralo hlasité **vzlykání**, které se rozléhalo po celém **mlyně**. Protože je statečný, tak se vydal po sluchu a hledal, odkud hlasitý **vzlykot** vychází.

Najdi odpověď na tyto otázky.

- 1) Co Honza vzbudilo ze spánku? *MAMINKA VZLYKÁNÍ*
- 2) Co Honza udělal, aby neplýtl? *ZAPÁLIL JEN JEDNU*

V domovské skupině zjisti

- 1) Co ve mlyně vzlykalo? *MAMINKA*

MLÝNÁŘ

*TEAM
HONZA
TOM*

Vpracovala: Bc. Valerie Fojtová

3.

V tom spatřil mužička. Byl to **mlynář**. Byl nešťastný, protože v **mlynu** straší a on neví co s tím. Byl malý a na hlavě měl čepku, pod kterou schovával svou **lyso** hlavu.

Honza mu tedy slíbil, že ještě jednu noc v **mlyně** přenocuje. V noci se začaly ozývat podivné zvuky. Statečný Honza na to ale vyzrál, pracoval, takže **mlyn** klapal, a to se strašidům nelíbilo. Nakonec **mlyn** opustila. **Mlynář** byl Honzovi vděčný a dal mu měšec plný zlatých mincí.

Honza se vydal zpátky domů za svými rodiči. Skoro před vesnicí zakopl o spadlou větev a poranil si **lýtko**. Měl štěstí v neštěstí z vesnice, která je blízko Vyjmenovákova, šla mladá krásná dívka Maruška. Maruška byla známá svým uměním plést **lýkové** košíčky. Ošetřila Honzovi poraněné **lýtko**. Pak ho pozvala do svého útulného domečku. Na zdi nad krbem visely starodávné **lyže** po jejím tatínkovi. Dívka uvařila **pelyňkový** čaj s medem, který celý dům provoněl. Honza byl po dlouhé cestě a náročném práci unavený natolik, že po vypití **pelyňkového** čaje usnul. Maruška ho přikryla **plyšovou** přikrývkou.

Najdi odpověď na tyto otázky.

- 1) Proč mlynář vzlykal?

Protože v mlyně straší

- 2) Jak mlynář vypadal?

měl čepku pod kterou měl lysou hlavu

V domovské skupině zjisti

- 1) Proč se Honza vydal do světa?

chtěl získat zkušenosti

Vpracovala: Bc. Valerie Fojtová

SÝKORA LETĚLA JEDNOU NA
VÝLETĚ. A KDYŽ VYLETĚLA
TAK ZAČALO BÝT SYCHRAVO.

SYCHRAVÝ POČASÍ

NEMÁ SÝKORA AMIČKA
VŮBEC RAĀDA.

ALE MÁ RAĀDA KDYŽ JÍ LIDI
SYPOU ZRMA A DĀVAJ SYROVÝ ŠPEK.

RAĀDA CHODÍ S KAMARÁDKAMI
I NA HMYZ. V TOM JE AMIČKA

NEJLEPŠÍ. AMIČKA NEMÍ ZLA, A KDYŽ
KAMARÁDKA NECHTÍ HMYZ NESMĚJESE JÍ.

VŽDY SE DOST
NASTÍ VŠICHNI.

SÝKORA JEDNOU SI VYLETĚLA NA VÝLET
A NAJEDNOU ZJISTILA ŽE BUDE SYCHRAVÝ
POČASÍ A TAK SE ŠLA SCHOVAT DO STROMU
A NAJEDNOU MĚLA HLAD TAK HLEDALA
JIDLO A KDY SE NAJEDLA TAK
BYL SYTÝ TAK LETĚL K DOMU

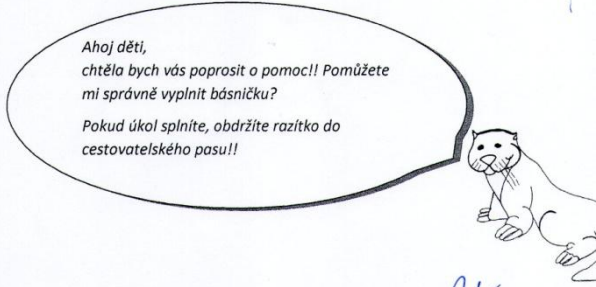
A ZJISTIL ŽE TAM PANÍ VARI
SYROVÝ KURĚ JAK SEDĀL ŽE TAM PŮJDE TAKY
TAK KOUKAL DĀL PAK VIDĚL JAK PANÍ SI PE
ŠOL NA TO KURĚ A ČEKAL AŽ TA PANÍ
ODEJDE ABY ZACHRANIL TO KURĚ

A KDY ODEŠLA TA PANÍ TAK VLI TNUL
OKNEM A TO KURĚ ODNESL A KDY

TA PANÍ PŘIŠLA TAK SI MISLELA ŽE
TO SNĚDL KO COUR MILEK TA SÝKORA
LETĚLA S KURĚTEM A ZJISTILA ŽE

JÍ HO MÍ DIVOKEJ KO COUR TA KTO
KURĚ PUSTILA A ODLETA NA LAVĚDI
PRYČ.

Byl jeden syseľ. a ten měl rád syseľ.
Jednoho dne si polkali syseľ se syselem. A kamarádili si.
Syseľ poznal syseľ a mu řeči a syseľ si ochutnal.
Jednoho dne bylo hrozné teplo. A syseľi syseľi usychaly
hřídiny. A syseľ měl velkou řízeň. A syseľ řízeň umřel
a syseľ byl smutný. A i syseľ umřel.

Ahoj děti,
chtěla bych vás poprosit o pomoc!! Pomůžete
mi správně vyplnit básničku?

Pokud úkol splníte, obdržíte razítko do
cestovatelského pasu!!

Jednou v létě vyschla řeka.
Stará vydra hned se leká:
Jak té vyškrnu uniknu?
Na suchu si nezvyknu

Kromě vody nám též chybí
tučný oběd – prostě ryby.
Vždyť ta moje vydráta
budou jako vyškrata!

Povíh tropí, má i vztek,
jako vlk na úplněk
ze zoufalství strašně vyje
bez vody to nepřežije!

Aby vy jste byli v klídku,
my tu máme noční hlídku,
říká rotný netopýr.
Pomůže i major vyje.

Dneska v noci vyšel jsem
všechno, paní, vyřesíme.
A jak řekli, vyšel jsem.
Výsledky hned ráno měli.

Na vyšším kopci, paní,
řadí bobří při koupání.
Nebojte se, prosím vás,
bez vyšší boří hráz!
Zasáhli jsmě, namouvěru,
vodu máte k podvečeru.

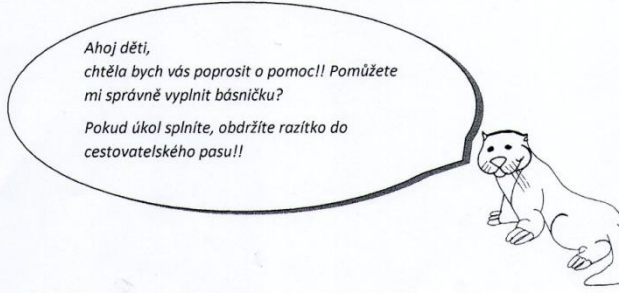
Já to vážně viděl zblízka,
v podvečer už vydra vyská,
zpívá si tam pro radost,
vody má zas víc než dost.

Za odměnu, za kačku,
koupí hlídce vyšší.

(Vacek, 2018)

VÝBĚR: vyschla, vydra, výhni, nezvyknu, vydrata, vyškrata, povyk, vyje, výr,
vyletíme, vyřešíme, vyletěli, vysokém, cavyků, vydra, žvýkačka

Pracovní list vypracovala: Bc. Valerie Fojtová
Vacek, T., 2018. Vyjmenovaná slova po V. In: *Rádío Junior* [online]. [vid. 12. 12. 2018]. Dostupné z:
<http://www.radiojunior.cz/vyjmenovana-slova-po-v-1265416>

Ahoj děti,
chtěla bych vás poprosit o pomoc!! Pomůžete
mi správně vyplnit básničku?

Pokud úkol splníte, obdržíte razítko do
cestovatelského pasu!!

Jednou v létě vyschla řeka.
Stará vydra hned se leká:
Jak té vyškrnu uniknu?
Na suchu si nezvyknu

Kromě vody nám též chybí
tučný oběd – prostě ryby.
Vždyť ta moje vydráta
budou jako vyškrata!

Boží tropí, má i vztek,
jako vlk na úplněk
ze zoufalství strašně vyje
bez vody to nepřežije!

Aby vy jste byli v klídku,
my tu máme noční hlídku,
říká rotný netopýr.
Pomůže i major vyje.

Dneska v noci vyšším
všechno, paní, vyřesíme.
A jak řekli, vyšším.
Výsledky hned ráno měli.

Na vyšším kopci, paní,
řadí bobří při koupání.
Nebojte se, prosím vás,
bez vyšší boří hráz!
Zasáhli jsme, namouvěru,
vodu máte k podvečeru.

Já to vážně viděl zblízka,
v podvečer už vydra vyská,
zpívá si tam pro radost,
vody má zas víc než dost.

Za odměnu, za kačku,
koupí hlídce vyšší.

(Vacek, 2018)

VÝBĚR: vyschla, vydra, výhni, nezvyknu, vydrata, vyškrata, povyk, vyje, výr,
vyletíme, vyřešíme, vyletěli, vysokém, cavyků, vydra, žvýkačka

Pracovní list vypracovala: Bc. Valerie Fojtová
Vacek, T., 2018. Vyjmenovaná slova po V. In: *Rádío Junior* [online]. [vid. 12. 12. 2018]. Dostupné z:
<http://www.radiojunior.cz/vyjmenovana-slova-po-v-1265416>

Vyjmenovákový rébus

1. Ve slově nabýt píšeme tvrdé Y, pokud: Nabudu sebedůmí. (Jdi na 7) Nabiji pušku. (Jdi na 12)	12. Tak to se nepovedlo ☹ Slovo nabýt ve smyslu něco získat, nabýt ☐ píšeme tvrdé Y. Začni znova od čísla 1 a pracuj pozorně!!
2. To není správně. Byli je plevel. Teď to víš, tak se vrať na číslo 8.	13. Máš to správně ☺ Rozhodni, zda je tato řada napsaná celá správně? nevzpytatelný, nenasyta, polykat, dobytek Ano Pokračuj na 3 Ne Pokračuj na 6
3. Nejsou. Ve slově nevzpytatelný píšeme tvrdé Y, protože je příbuzné ke slovu zpytovat. Vrať se na číslo 13.	14. Dobrá práce. Ve slově syrovinka napišeš: <u>Y</u> Běž na 4 I Běž na 16
4. Odpověď/á si správně. A co teď? Patří slovo výšeň do vyjmenovaných slov po V? Ano Utíkej na 10 Ne Utíkej na 17	15. Výborně!! Pokud jsi neudělal během rébusu žádné chyby, zasloužíš velkou pochvalu. Pokud si nějaké udělal, tak doufám, že si se z nich ponaučil. Zasloužíš poslední razítko do cestovatelského pasu ☺
5. Výborně!! Je tvůj výkon: Obvyklý (Jdi na 9) obviklý (Jdi na 22)	16. Máš to špatně. Surovinka je příbuzné slovo ke slovu syrový, které je vyjmenované slovo po S. Posuň se zpátky na 14.
6. Skvěle. Jdeme dál. Správně napsané je slovo: pícha (Jdi na 11) pýcha (Jdi na 8)	17. Tak to se nepovedlo. Výšeň patří do řady vyjmenovaných slov po V. Zopakuj si vyjmenovaná slova po V a pak se vrať na číslo 4.
7. Skvělý začátek! Jdeme dál. Vyber správnou větu: Vískala radostí. (Hop na 20) Vískala ho ve vlasech. (Hop na 13)	18. Pozor, vyjmenovaných slov po B není 16, ale 13. Vrať se zpátky na 10.
8. Výborně! Čeká nás další úkol. Byli je: Je bílá barva. Šup na 2 Je plevel. (Šup na 14)	19. Špatně ☹ „Z“ je přece souhláska obojetná! Vrať se na číslo 21.
9. Jsi moc šikovný/á. Ve které větě napíšeme slovo „Ml“? Půjčís Ml tvou oblíbenou knihu? Skoč na 15 máme sraz před divadlem. (Skoč na 23)	20. Ale, to ne. Ve spojení výskat radosti píšeme tvrdé Y. Je to VS po V. Vrať se na úkol číslo 7.
10. Jde ti to vážně skvěle ☺ Zkusíš dát dohromady, kolik máme vyjmenovaných slov po B? 13 Pokračuj na 21 16 Pokračuj na 18	21. Pokračujeme! Ve větě: „Budeme tam brzičko.“ Napišeme měkké „i“, protože: Je tam přípona -ičko (Skoč na 5) Je to po měkké souhlásce (Skoč na 19)
11. Bohužel. Pýcha je vyjmenované slovo po P. Běž zpátky na číslo 6.	22. Ve slově obvyklý píšeme tvrdé „y“, protože je to příbuzné slovo ke slovu zvykat. Zopakuj si číslo 9.
23. Slovo my má v této větě význam my všichni . Je prvním vyjmenovaným slovem po M, proto píšeme tvrdé „y“. Vrať se na číslo 5.	

CESTOVATELSKÝ PAS

VYJMENOVÁKOV

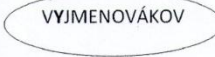

JMÉNO CESTOVATELE: *Lucča*

CESTOVATELSKÝ PAS

VYJMENOVÁKOV

JMÉNO CESTOVATELE: *Markéta Zemanová*

Příloha B – Ukázka vyplněné ankety žáky

VYJMENOVÁKOVSKÝ DOTAZNÍK

1. Líbil se Ti projekt Vyjmenovákův? (Jestli ano, napiš, co se Ti nejvíce líbil. Pokud se ti projekt nelíbil, napiš, co se Ti nelíbilo.)

VŠECHNO SEMI LÍBILO NOV

2. Máš pocit, že si pamatuješ vyjmenovaná slova lépe, než kdybys doplňoval cvičení v učebnici?

ANO	SPÍŠE ANO	SPÍŠE NE	NE
☒	☐	☐	☐

3. Ohodnoť projekt známkou jako ve škole:

1*

VYJMENOVÁKOVSKÝ DOTAZNÍK

1. Líbil se Ti projekt Vyjmenovákův? (Jestli ano, napiš, co se Ti nejvíce líbil. Pokud se ti projekt nelíbil, napiš, co se Ti nelíbilo.)

všechno

2. Máš pocit, že si pamatuješ vyjmenovaná slova lépe, než kdybys doplňoval cvičení v učebnici?

ANO	SPÍŠE ANO	SPÍŠE NE	NE
☒	☐	☐	☐

3. Ohodnoť projekt známkou jako ve škole:

1

VYJMENOVÁKOVSKÝ DOTAZNÍK

1. Líbil se Ti projekt Vyjmenovákův? (Jestli ano, napiš, co se Ti nejvíce líbil. Pokud se ti projekt nelíbil, napiš, co se Ti nelíbilo.)

LÍBILO SEMI TO
I!!!MOG!!!

2. Máš pocit, že si pamatuješ vyjmenovaná slova lépe, než kdybys doplňoval cvičení v učebnici?

ANO	SPÍŠE ANO	SPÍŠE NE	NE
☐	☒	☐	☐

3. Ohodnoť projekt známkou jako ve škole:

1*

VYJMENOVÁKOVSKÝ DOTAZNÍK

1. Líbil se Ti projekt Vyjmenovákův? (Jestli ano, napiš, co se Ti nejvíce líbil. Pokud se ti projekt nelíbil, napiš, co se Ti nelíbilo.)

ano líbilo semi bludiště

2. Máš pocit, že si pamatuješ vyjmenovaná slova lépe, než kdybys doplňoval cvičení v učebnici?

ANO	SPÍŠE ANO	SPÍŠE NE	NE
☐	☒	☐	☐

3. Ohodnoť projekt známkou jako ve škole:

1

Vypracovala: Bc. Valerie Fojtová

VYJMENOVÁKOVSKÝ DOTAZNÍK

1. Líbil se Ti projekt Vyjmenovákův? (Jestli ano, napiš, co se Ti nejvíce líbil. Pokud se ti projekt nelíbil, napiš, co se Ti nelíbilo.)

Mikrofon Býlek

2. Máš pocit, že si pamatuješ vyjmenovaná slova lépe, než kdybys doplňoval cvičení v učebnici?

ANO	SPÍŠE ANO	SPÍŠE NE	NE
☒	☐	☐	☐

3. Ohodnoť projekt známkou jako ve škole:

1*

Vypracovala: Bc. Valerie Fojtová

VYJMENOVÁKOVSKÝ DOTAZNÍK

1. Líbil se Ti projekt Vyjmenovákův? (Jestli ano, napiš, co se Ti nejvíce líbil. Pokud se ti projekt nelíbil, napiš, co se Ti nelíbilo.)

ne bavilo a jsem pytlákovi sem ba písmička

2. Máš pocit, že si pamatuješ vyjmenovaná slova lépe, než kdybys doplňoval cvičení v učebnici?

ANO	SPÍŠE ANO	SPÍŠE NE	NE
☒	☐	☐	☐

3. Ohodnoť projekt známkou jako ve škole:

1

Vypracovala: Bc. Valerie Fojtová

Příloha C – Fotodokumentace z vyučovacích hodin

Obr. 1: Řešení křížovky – vyjmenovaná slova po B

Obr. 2: Řešení křížovky – vyjmenovaná slova po B

Obr. 3: Skládankové učení – Pohádka O Honzovi Pelyňkovi

Obr. 4 : Skládankové učení – Pohádka O Honzovi Pelyňkovi

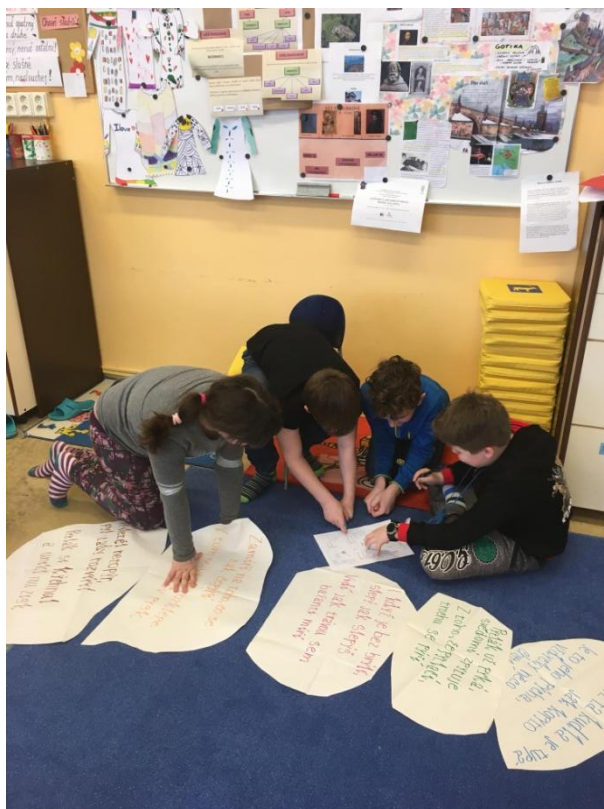

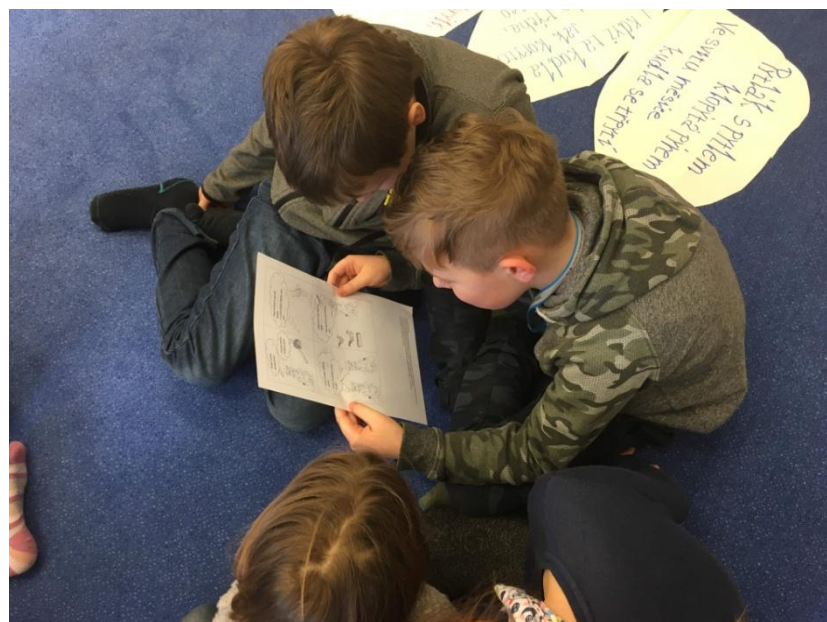
Obr. 5: Práce s pohádkou O Myšici a Pomalejšovi

Obr. 6: Práce s básní o Vydře

Obr. 7: Práce s komiksem o panu Pytlákovi

Obr. 8: Práce s komiksem o panu Pytlákovi

Obr. 9: Bludiště

Obr. 10: Vyjmenákový rébus ve dvojici

Obr. 11: Vyjmenovákový rébus

Obr. 12: Závěrečná reflexe ve vyučovací hodině

Obr. 13: Žáci s postavami projektu

Obr. 14: Žáci se projektem nejen naučili, ale i bavili